

ČASOPIS
MATICE MORAVSKÉ.

REDAKTOROVÉ :

FRANTIŠEK KAMENÍČEK A FRANT. J. RYPÁČEK.

ROČNÍK TŘICÁTÝ PÁTÝ.

V BRNĚ, 1911.

TISKEM MORAVSKÉ AKCIOVÉ KNIHTISKÁRNY. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

Obsah ročníku XXXV.

(1911.)

A. Články.

- Adámek Karel: Z mých styků se Slezany. — II., str. 148—154. — III., str. 289—303. — IV., str. 393—401.
- Černý František: Slovník Wiesenberský. — IV., str. 401—430.
- Dvořák Rudolf: Změny ve zřízení městském na Moravě r. 1848. — III., str. 273—289. — IV., str. 430—442.
- Kallab Vilém: Nové příspěvky ku poznání Fr. Sušila. — II., str. 133—147. — III., str. 304—330. — IV., str. 455—486.
- Krejčík Ad. L.: O zakládací listině kláštera Třebického. — II., str. 192—199.
- Plešinger Jan: Církevně politický zápas biskupa Ondřeje II. s králem Přemyslem I. — II., str. 229—242. — III., str. 331—348. — IV., str. 442—454.
- Rypáček Fr. Jar.: K dějinám živnosti řemeslnických na Moravě. — I., str. 103—114.
- Sedláček August: Prvotní nadání Třebického kláštera. — II., str. 200—207.
- Snopek Frant.: Bulla Industriae tuae listinou nepodvrženou. — I., str. 1—60.
- Souček Stan. Dr.: Komenského „Labyrint“ v polském překladě Jana Petrosolina Corvina. — II., str. 207—229.
- Traub Hugo Dr.: Dějiny Matice Moravské. — I., str. 60—102. — II., str. 154—192.

B. Umělecké a vědecké zprávy.

- Černý Frant.: Staročeské písně národní. — I., str. 114—115.
- Demel Jaroslav Dr.: Prof. Dr. Jaromír Hanel. — II., str. 244—248.
- Kalina Tomáš: Z kommisie na vydávání historických památek moravských při Matici Moravské. — I., str. 115—116.
- Kameníček Frant. Dr.: Archiv Matice Moravské. — II., str. 242—244.
- Reichert Jan, Dr.: Instrukce daná kard. Dietrichštejnovi a traktační komisi... dne 30. února 1630. — IV., str. 493—496.
- Snopek Frant.: Některé paměti o farářích strážnických. — III., str. 348—350.
- Tenora Jan: Hospodářský stav panství slavkovského r. 1631. — IV., str. 486—493.
- Višinka Frant.: „Plást strdi“, modlitebni kniha exulanta Šimona Křenka Olešnického. — III., str. 351—354.

C. Literatura.

- Černý Frant.: Mor. místní jména. — I., str. 127.
- Hlavinka Karel: Jan Amos Komenský (Fr. Bílý). — IV., str. 509—511.
- Chval z H.: O popisu Čech po 30leté válce (Fr. A. Slavík). — I., str. 117—119. — Sředoasijské národové, zvl. v území ruském (Em. Fait). — III., str. 365—366. — Petr Brandl (Otak. Hejnic). — IV., str. 507—509.
- k—: Recenze Paměti Fr. J. Vaváka (Jindř. Skopec). — II., str. 259—261.
- Kabelík Jan: Prameny dějin Moravských: Korrespondence a zápisky Jana Helcelety (autoreferát). — II., str. 261—263.

Kameníček Frant., Dr.: Sněmy české od l. 1526 až po naši dobu. Sněmy roku 1605 (Kamil Krofta). Sv. XI., část 1. — I. str. 119—123. — O historických dilech Václava Budovce z Budova z let 1608—1610 (Jul. Glücklich). — III., str. 354—356. — Ku kritice zpráv Klaudia Ptolemaia o zemích českých (V. Novotný). — III., str. 360—362. — Soupis rukopisů knihovny metropol. kap. pražské (Ad. Patera, Ant. Podlaha). — Rukopisy majorátní knihovny hrab. z Nostitz a Rieneka (J. V. Šimák). — III., str. 362—365.

Kapras Jan, JUDr.: Řády selské a instrukce hospodářské 1781—1850 (J. Kalousek). Archivu Čes. sv. XXV. — II., str. 248—251.

Krejčík Adolf L.: Die Königs- und Kaiserurkunden der königl. preuss. Staatsarchive und des königl. Hausarchives bis 1439 (Lüdike Reinhard). — III., str. 368—378.

P.: Dějiny fiskálního úřadu v zemích českých (JUDr. Jaroslav Demel). Dílu I. oddíl 2. — II., str. 251—252.

Rieger Karel: Katechismus dějin české literatury (Pavel Váša). — II., str. 252—257. — Mikuláš Adaukt Voigt (Jos. Hanuš). — III., str. 356—360.

Rypáček Frant. Jar.: Konstantinus-Cyrillus und Methodius (Fr. Snopek). — II., 265—267. — Popis okr. hejtmantství Kyjovského (J. Klvaňa a Frant. Fintajsl). — III., str. 366—367. — Zeměp. výzkumy, vykonané v Krasu moravském roku 1904—1911 (Dr. K. Absolon). III., str. 367—368. — Nástin dějepisný Nov. Rousinova (Al. Ličman). — IV., str. 513—515.

Traub Hugo, Dr.: Werden und Wirken des Bürgerministeriums (Friedrich Schütz). — I., str. 125—127. — Paměti Adámkovy na Dra. Prav. Trojana, Gust. Eima, Ed. Taaffa a Kaz. Badenia. — IV., str. 496—507. — Inventar des allg. Archivs des Ministeriums des Innern. — IV., str. 515—517.

—x: Základy starého místopisu Pražského (1437—1620) (Dr. J. Teige). Oddilu I., díl 1. — I., str. 123—125. — Rukověť české archaeologie (K. Buchtela, L. Niederle a Dr. J. Matiegka). — II., str. 257—259. — Geschichte der böhm. Provinz der Gesellschaft Jesu. I. (Al. Kroess). — II., str. 263—265. — Bibliografie české historie (Dr. Č. Zibrť). — IV., str. 511—513.

D. Nová díla.

I., str. 127—128. — II., str. 268—269. — III., str. 387—388. — IV., str. 517—518.

E. Časopisy.

I., str. 128—132. — II., str. 270—272. — III. str. 388—392. — IV., str. 518—522.

F. Zpráva o činnosti Matice Moravské

za rok 1910, podaná o valné hromadě dne 15. února 1911. — Zpráva knihovnickova. — Pokladní zpráva za rok 1910. — Účet rozvázný dnem 31. prosince 1910. — Pokladní zpráva kommise na vydávání historických památek mor. při Matici Moravské za rok 1910. — II., str. 1.—9. na konci sešitu.

G. Různé.

Odpověď p. O z Listů filologických, XXXVII. 76 (St. Souček). — II., str. 267—268. — Oprava K. Krofty. — III. str. 378—382. — Odpověď referentova (Dr. Kameníček). — III. str. 382—387.

REJSTŘÍK

k dopisům Fr. Sušila ve článku V. Kallabově.

(Číslice bez závorky odkazují k pořadí dopisů; číslice v závorce ke stránkám úvodní stati, kde je vysvětlení, po případě citáty z listů neotřetěných).

Aksakov Konstantin Sergějevič (1817—1860), sbírka ruských písní, 15.
 Allegri Gregorio (1580—1652) hudební skladatel, 16, 18, 19.
 Belcredi Eghert, hr., 27.
 Belrupt Tissac Gustav hr., kanovník olomoucký, 27.
 Bohoslužebné knihy slovanské, 25.
 Bosensko-hercegovské písně, 15.
 Brandl Vincenc, (1834—1901) architekt moravský, 25, (311, 317).
 Brünner Neuigkeiten, 25.
 Bulgakov v. Makarij.
 Buslajev Fedor Ivanovič (1818—1897): O vlivu víry chrst. na jazyk slov., 27.
 Civiltà cattolica, orgán jezuitů, 10.
 Čas, časopis pražský, 26.
 Daniel, německý theolog, 15.
 Dédicvi Cyrillomethod. 11, 23, 27.
 Dubský Emanuel, hr., zemský hejtman, 27.
 Dudík Beda, historiograf moravský, 15, 23, 25 (311).
 Dvořáček Jan, dr., advokát a posl., 27.
 Filaret, arcib. černigovský (1805—1866): Historie ruské církve, 16, 17, 18, 19, 20, 21.
 Fürstenberg Bedřich Egon, lantkrabi, arcib. olomoucký (1813—1892), 27.
 Giskra Karel, dr., politik německý, 27.
 Hilferding Alexandr Fedorovič (1831—1872), spisovatel ruský, 13, 14, 15.
 Hlas, časopis brněnský, 16, 18, 19, 20, 23.
 Horecký, bar., farář holešovský 27.
 Horváthovi: Karel, manžel neteře S., berní úředník, Marie (roz. Tomášková), Zikmund (jejich syn, nyní řed. reálky v. v.) viz p. h. Sušil Fr. přísl. odkazy.
 Hošek Frant., dr., professor theologie v Brně, 12, 30.
 Christianskoje Čtenije, časop. ruský, řed. Makarijem-Bulgakovem, 16, 18, 20, 23.
 Chrysander Bedřich, hudební historik a kritik německý (1826—1901), 15.

Israelité v Egyptě (?), 18.
 Karadžić Vuk Štefanovič (1787—1864): Sbirka srbských písní, 30.
 Kirějevskij Petr Vasilij (1808—1856): Sbirka ruských písní, 15.
 Kinský Eugen, hr., poslanec zemský a říšský, 27.
 Koch, Gesch. d. Kirchenlieds, 16, 17, 18.
 Konsistoř brněnská, 11.
 Křížkovský Pavel (1820—1885) skladatel písní, 30, 32.
 Kubeš Adolf, (1845—1908) spisovatel, pozd. řid. brněnské reálky, 31.
 Lada, časopis ženský, 27.
 Lumír, časopis, vyd. Mikovcem, 15.
 Majar-Ziljski Matija (1809—1892): Sbirka písní slovinských, 15.
 Mainzer Musikzeitung, 15.
 Makarij (Bulgakov Michajil Petrovič 1816—1882): ruská dogmatika a církevní historie, 16—21, 23, 32.
 Manzoni Alexandr (1785—1873): I promessi sposi, 10.
 Mayer Kajetán, politik německý, 27.
 Mendelssohn-Bartholdy Felix, hudební skladatel (1809—1847), 14.
 Miklošič František (1813—1891), slovanský filolog, 13, 14, 15, 16 (309—310).
 Mikšiček Matěj, sběratel pohádek (1815—1895), 11, 27, 28, 34.
 Mikšičková Verunka, choť Matěje Mikšička, 5 b, 11, 27, 28, 33 a, 34.
 Moravské Noviny, 16.
 Moravská Orlice, 32, 33 b, 34.
 Národní Listy, 34.
 Nikanor (Alexandr Ivanovič Brovko-
 vič, 1827—1897): Razbor rimsk. uč. o glavenství v cerkvi, 16, 18.
 Palmer Kristián, evang. theolog německý, 15.
 Pismo svaté, 5 a, c, d.
 Pohorský (či Podhorský), kupec S. domu v Rousínově, 9, 11, 12, 24.
 Pol Vincenty (1807—1872), básník polský, 15.

Pražák Alois, dr., politik český (1820—1901), 27.

Procházka Matěj, professor gymnasijsní a spisovatel (1811—1889), 16, 18, 20, 24, 25, 31, 32, 33 a, b.

Procházka Tomáš, kaplan v Ivančicích (1803—1858), 10, 11, 12.

Putěšestvo rosy (?), 18.

Rajevskij Michajil Fedorovič, arcikněz při ruském vyslanectví ve Vídni (1811—1884), 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 23, 27, 34 (313).

Real-Encyklopaedie f. protest. Theologie, 15.

Rukopis Kralodvorský a Zelenohorský, 13, 14, 15, 16.

Ruské písně národní, 13, 14, 15.

Russkaja Besěda, orgán slavjanofilů ruských, 19, 20, 23.

Sacharov Ivan Petrovič (1807—1863): Sbirka ruských písní, 15.

Shakespeare W. (1564—1616), 19.

Schulz Josef, nájemce polí S. v Rousínově, 1, 30.

Schulz Maxmilián, strýc Tomáškových v Rousínově, 5 a, 6, 9.

Sušil František (1804—1868): jeho sestra Josefa, 2, 4 (134—5); příbuzní (135, 307, 316); výchovný vliv na děti sestřiny, 1, 2, 4, 5 c, d, 10 (136); rádcem jejich ve věcech peněžních, 4, 9, 12, 22, 24 (136); majetkové poměry, 1, 3, 5 a, 6, 9, 11, 24, 26, 30 (137); národní smýšlení, 25, 32 (136); poměr k synovci Františkovi, politickému vězni, 2, 3, 4, 5, 6, 8 (138, 304), amnestovanému, 9, 10 (306), zaopatřenému, 22, 26 (307); S. za reakce (141 n.); separatismus (144 n.); S. a censura církevní, 11; národní písně moravské, 4, 6, 13, 14, 15, 28, 34 (314); jinosslovanské písně, 13, 14, 15, 30 (313); studie o církevních hymnech, 15, 16, 18 (314); studie z ruské theologie a církv.

historie, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 32, 34 (313—4); „sebrané básně“, 30, (314); „Spisy sv. otců apošt.“, 5 d; o Ruk. kralodv. a zelenoh., 13, 14, 15, 16 (309); spor o polohu Velehradu 15, 23, 25 (310); spor Hlasu se Slováky, 16, 18, 19, 20, 23 (311 n.); církevní rozkol ve Slovanstvě, 17 (147); politika, 27 (315); cesty, 22, 23, 24, 25, 28, 31, 34 (307—8); hudba, 13, 15, 16, 18, 19, 32 (307); humor, 12, 14, 19, 21, 24, 26, 28, 29 (315); za nemoci Josefa Tomáška, 33 a, b, (316).

Sušil Rajmund, syn bratrance Susilova v Pouzdranech, 11?, 26, 28, 32, 33 a, b.

Svjatogorec (?): Sočen. i pisma, 16.

Šembera A. V. (1807—1882): Děj. řeči a lit. českoslov. Mapa Moravy, 15, 20, 31, 32, 33 a, b, 34.

Šmídek Karel (1818—1878), professor gymnasijsní a spisovatel, redaktor Hlasu, 18, 19, 24, 31 (313)

Šrom František, dr. (1825—1899), advokát a politik český, 34.

Taroucca Bedřich, hr. (1816—1881), kněz, 12.

Těšík Josef (1813—1880), školní rada a spisovatel, 24, 25.

Timothej (?), 18.

Tomáškoví: Antonín (švagr S.), Josefa (sestra), jejich děti Josef (inženýr), Marie (Horváthová), František (právník), Kateřina srov. pod heslem Sušil Fr. přísl. odkazy.

„Výbor z literatury české“, vyd. nákladem Matice české, red. Jungmannovou, 5 d.

Wurm (bezpochyby Ignác, kanovník olomoucký), 16, 19, (312).

Zelinka Ondřej, dr., předseda spol. severní dráhy, starosta vídeňský od 1861, 14, 22 (307).

Nové příspěvky ku poznání Fr. Sušila.

Dle rodinné korespondence jeho sděluje Vilém Kallab.¹⁾

Generace, jejíž práce a zápasy vyplňovaly na Moravě prostřední desetiletí minulého věku, náleží dnes už historii. Čím více se vzdalujeme té doby, tím se stává tradice o ní mlhavější, nebo utkvívá na obyčejných heslech. Vzrůstá nutnost, aby naše vědomosti o ní přešly konečně s pole subjektivních reminiscencí a rekriminací na jasné pole objektivních poznatků vědeckých.

Práce ta byla zahájena literární historií, kdežto ostatní obory dějepisné zůstávají pozadu. A přece nemůže dospěti ani ona k definitivním výsledkům, dokud nepokročí znalost ostatních poměrů současných; vždyť některé problémy, které zasahují do jejího oboru, nelze rozřešiti s prameny jejími. Ona konstatovala prostřednost literární produkce moravské. Ale co způsobilo onu kulturní denudaci země, která význačné rodáky odvála jinam, zanechavši tu v popředí živly, jaké jinde zaujímaly místa vedlejší, nebo podružná? Shledala, že na poli jazykovém nebylo²⁾ „moravského separatismu“, a přece měl své zástupce v oborech jiných a postavil si pomník v usnesení sněmu r. 1848., jenž se vyslovil proti státoprávní jednotě s Čechami.³⁾

¹⁾ Zpráva o této rodinné korespondenci Sušilové přečtena byla ve schůzi fil.-hist. třídy Mor. musejní společnosti 21. dubna 1910.

²⁾ Srv. Hýsek: „Dějiny t. zv. separatismu moravského“. (Čas. Mat. Mor., 1909.) O separatismu, který Hýsek nalézá při družině Sušilové, v. v tomto článku.

³⁾ Adresa sněmu císaři proti přisl. článkům pražské petice z 11. března r. 1848. (J. Dvořák: Moravské sněmování r. 1848—9, str. 94. n.) Referentem byl deputovaný za Uh. Hradiště, Dr. Al. Pražák, jenž se vyslovil i v debatě proti jednotě. Debata byla hlavně vzbuzena stanoviskem člena sněmu hr. Bedřicha Sylvy Tarouccy, který se ve zvláštním spisku přimlouval za jednotu, a toho návrhu i v debatě hájil — jediný. Dům hr. Tarouccy v Brně byl střediskem národní společnosti brněnské — hrabě náležel i k družině Sušilové —, a bylo by třeba zjistiti, zda spisek Tarouccův byl sestaven ve srozumění s jinými českými osobnostmi.

Tento stav jest také překážkou, abychom pronesli konečný soud o zakladateli a vůdci katolickonárodní družiny na Moravě. Františku Sušilovi. K cíli nás podstatně nepřiblíží ani nový pramen, o němž tento článek podává zprávu; připojuje pouze k obrazu jeho několik určitějších rysův.

Autor základního díla o Sušilovi, Dr. P. Vychodil, užil na svou práci nejen literárního díla jeho, nýbrž i pramenů rázu soukromého: vzpomínek vrstevníkův a korespondence.¹⁾ Byly to většinou dopisy, které došly Sušila, kdežto autogramů jeho obsahovala sbírka Vychodilova prý málo. Zachovala se však dlouhá řada vlastních listů Sušilových (87), které posílal dětem své jediné sestry, sourozencům Tomáškovým; z nich Marie, provdaná Horváthová, odevzdala tuto památku po strýci svému synovi, p. řediteli reálky Z. Horváthovi, v jehož majetku jest podnes. Dopisy pocházejí z posledních let Sušilova života, z let 1853—1867 a poskytují nám především příležitosti nahlédnouti do soukromého života pisatelova. Není to však jediný zisk, který plyne z tohoto nového pramene: v dopisech k příbuzným se Sušil častěji rozhovořil též o své práci a komentoval současné události.

I.

Ze všech sourozenců Sušilových jediná sestra Josefa se dožila dospělého věku. Byla provdána za Antonína Tomáška, dříve hostinského v Novém Rousínově, později mlynáře v Kunovicích, pak v Lúčce. Ale také ona zemřela záhy; v bratrově mysli žila dále jako vzor ženy, „kteráž v Rousínově nebylo rovni do hodnosti a spanilé mysli“.²⁾ Ji věnoval později znělku:³⁾

Sestro milá, dávno ležiš v hrobě,
A já ještě v domě, chrámě, venku
Slzy cedím jako pro milenku,
A jak dítě chodím o sirobě.
Sloužila jsi pleti svojí k zdobě,
Svět ctíl tebe jako posvěcenku,
A já kochal v tobě milostenku,
Žen milostnost všechnu zřel jsem v tobě.

¹⁾ Vychodil: František Sušil, str. 354.

²⁾ Dopis Sušilův ze dne 25. VI. 1853 (mezi dopisy v II. části otisknými s č. 4.).

³⁾ „Sebrané básně“ (1862), str. 193.

Dvě jsme byli jenom děti spolu,
 Proto svatá poutala nás láska;
 Leč tě časné otkla smrti páska.
 Já sám nyní zůstaven jsem bolu;
 Či tvých dětí — poupat svadlé růže —
 Pěstování nahradit tě může?

Dědictvím po milované sestře zůstaly Susilovi její děti; staral se o ně už proto, že to slíbil nebožce,¹⁾ a byl jim pěstounem tím spíše, že se odcizily svému domovu, když se otec oženil po druhé. O výchování nejstaršího Tomáška, Josefa, arci nemám vůbec zpráv. Dosáhl nejdříve samostatného postavení, stav se již r. 1851 inženýrem u severní dráhy;²⁾ o rok později byl přesazen do Vídně, kdež téměř zůstal bez přerušení. Byl to člověk uzavřený, v dopisech velice úsečný, vždy zaměstnaný technickými pokusy. Sušil častěji osvědčoval zájem o povolání jeho, ač je patrné, že si byli cizí svým vzděláním. Také Marie vyšla z poručenství strýcova dříve, nežli začala se naše korespondence; provdala se r. 1852 za Karla Horvátha, rodilého Maďara, který jako důstojník sloužil r. 1848—1849 v armádě povstalecké, před svatbou však přestoupil k berní službě a býval pak úředníkem na různých místech uherského Slovenska. Přes to však strýc o tuto neter vždy jevil velkou starost a jejímu dítěti hračky dával posilati. Kateřina, nejmladší, v téže době asi (1852) odešla z domu otcovského do Vídně hospodařit Josefovi. Ona byla miláčkem strýcovým, o ni, nezaopatřenou, nejvíce pečoval radou i skutkem. Do této vídeňské domácnosti adressedovány jsou dopisy, začínající nedlouho po té, když se sourozenci usadili ve Vídni. K ní náležel občas i druhý z bratří, František.

O tomto mladším synovci, jehož životní osudy se dovoloávají též veřejného zájmu a rozhodovaly o štěstí rodiny, máme zprávy i ze starších let. Studoval gymnasium v Brně za dozoru strýcova; strýc si později stěžoval,³⁾ že „s ním zakoušel nad míru zlosti a mrzutosti“. Přísný pěstoun, zdá se, neměl smyslu pro kouzlo něžnosti, pro které se František stal miláčkem

¹⁾ Dopis Sušilův 2. V. 1853 (č. 2.).

²⁾ Mnohé zprávy čerpám ze zachovaných listů Tomáškových sester důvěrné přítelkyni Verunce Vrbíkové, pozdější to choti sběratele pohádek Matěje Mikšíčka.

³⁾ List Sušilův dd. 3. V. 1853 (č. 3.).

svých sourozencův. Vytýkal mu lehkomyšlnost; víme však také, že to byl mladík čilý, pilný čtenář, na něhož zajisté působil též vliv učitele jeho Jana Jodla ve smyslu vlasteneckém.¹⁾

Národní uvědomění nebylo rodině Tomáškově cizí, a možno předpokládati, že bylo vlivem Sušilovým, ne-li vůbec vstřípeno, tedy aspoň utvrzeno. Náleželi k oněm venkovanům, kteří, přestěhovavše se do měst, nejen se neodcizovali svému původu, jako mnozí jiní,²⁾ nýbrž naopak pomáhali dobývati držav německých. V Sušilových listech se vyskytují stížnosti na německý a židovský ráz moravských měst, jako Hustopeče, Rousinova, Ostravy;³⁾ podobným tonem se vyjadřovali Tomáškovi. I ve Vidni se připojili k uvědomělé společnosti slovanské.

Můžeme-li se vlivu Sušilova na příbuzné ve smyslu národním pouze dohadovati, jest náboženský a mravní cíl jeho výchovy přímo doložen mnohými dopisy.⁴⁾ Ale zdá se, že účinek, aspoň u synovců, nebyl pronikavý. Na konec se strýci podrobili v úkonech vnějších, aspoň to slibili; zda tomu odpovídalo vnitřní přesvědčení, jest jmenovitě u Josefa více než pochybné.⁵⁾

Vychování Tomáškových ukládalo Sušilovi ovšem i hmotné oběti, které mu bývaly mnohdy obtížné,⁶⁾ neboť plat professorský⁷⁾ i soukromý majetek jeho byly malé. Tento byl dědictvím po rodičích, a Sušilovi bylo se o něj dělit s dětmi sestřinými. Kdežto Josef si svůj podíl vybral celý, Marie z velké části, spravoval zbytek Sušil, rozesílaje peníze, které docházely z Rousinova, a jsa svědomitým rádcem své mladší neteři.⁸⁾

¹⁾ Jan Jodl jest podepsán na obou zachovaných vysvědčeních Tomáškových z r. 1844 z II. třídy humanitní. — O působení Jodlově v. Brandlový „Vzpomínky“ v Obzoru, 1888, str. 18. Srv. Literatura česká XIX. stol., III., 1. 186.

²⁾ Na př. krajan jejich Dr. Ondřej Zelinka, rodák výškovský, populární purkmistr vídeňský (od r. 1861), o němž ještě později. O něm v. Wurzbachův Biograf. Lexicon.

³⁾ Viz dopis č. 32. — R. 1863 2. XII. napsal: „Ten Rousinov! To jest město! Víškov již počíná prohlídati, ale Rousinov jest v klepetách Židů, a národního uvědomění tam zhora není“.

⁴⁾ V. dopisy č. 1., 2., 4., 5. c) d). 10.

⁵⁾ Dop. č. 10. — R. 1864 23. III. napsal o Josefovi: „Ty knihy, jež druhdy četl, připravily jej o viru“.

⁶⁾ Dopisy č. 1., 3., 7.

⁷⁾ Vychodil (c. sp. str. 332) jej odhaduje na 600—840 zl.

⁸⁾ Dopisy č. 4., 9., 12., 22., 24.

Dědictví se skládalo asi ze 7 měric polností a domu č. 25. s hospodou v Novém Rousínově. Nájemné za pole bylo r. 1853 zvýšeno na 50 zl. ročně, po 4 letech však kleslo zase. Jak se Sušil o tento důchod dělil s Tomáškovými, nelze rozhodnouti. R. 1862 se jednalo o prodej roli za 1600 zl., nebo za roční rentu 70 zl. Sušil si při tom vymíňoval, že kupcem nebude žid. Dům byl prodán asi r. 1852, kupec však zůstal dlužen 2000 zl., z nichž platil ročně 100 zl. úrokův. R. 1856 se jmenuje nový majitel: někteří ze sourozencův, a patrně i Sušil, ponechali své částky na domě a dostávali úroků rovněž 100 zl. Z nich, jak se zdá,¹⁾ náleželo Sušilovi 20 zl., což odpovídá sumě 400 zl. str. Kupec však splácel neporádně, a teprve na soudní zakročení vyplatil vše (r. 1861).²⁾ Tehdy teprve se zplnilo Sušilovo přání, „že by měl rád nějaký groš po rodičích.“³⁾ Tyto peněžní záležitosti vyplňují značné místo v korespondenci a dokazují, že Sušil v dřívějších letech neměl ze svého jmění takřka vůbec užítku. Maje los, doufal ve štěstí, a často se přeptával, zda nevyhrál. Bylo by mu prý „velmi vítáno“, kdyby s 10.000 vyhrál, a „tudy ročně k mé špatné službě 500 úroků přirůstí mohlo.“⁴⁾ Tato naděje arci zklamala, ale čeho odepřela náhoda, zjednala práce: r. 1860 měl 6 státních papírů, jež koupil z honoráře za evangelium sv. Matouše.⁵⁾ V dřívějších letech (na př. 1855) však si stěžoval na nedostatek a dluhy.

Bylo nutno zdržeti se u majetkových poměrů Sušilových k vůli jeho synovci Františkovi, který musil činiti největší nároky na strýcovu dobročinnost. Životní osudy stále ho strhovaly z vytčené dráhy, která ho měla co nejdříve přivésti k samostatnému postavení. Bylť František Tomášek jednou z obětí reakce, která následovala po revoluci r. 1848 . . .

*

¹⁾ Kateřina měla na domě 900 zl. a dostávala úroků 45 zl.; František 400 zl., z toho úrok činil 20 zl.; Marie dostávala 15 zl. úrokův. Ježto si Josef svůj podíl hned dal vyplatiti, zbýval na Sušila zbytek z úroku 100 zl., tedy 20 zl.

²⁾ O majetkových poměrech Sušilových jednají dopisy č. 1., 3., 5. a, 6., 9., 11., 24., 30.

³⁾ List ze dne 26. dubna 1862.

⁴⁾ Dopisy č. 11., 26.

⁵⁾ List ze dne 6. února 1864.

Roku 1848 došlo k roztržce mezi strýcem a synovcem. „Jaro národů“ procitili i Tomáškoví; se živým zájmem sledovali události a stopovali jejich hrdiny.¹⁾ Není divu, že František, který toho roku dokončil gymnasijsní studia, toužil po tom, by přišel do středu českého života, do Prahy. Sušil nesouhlasil, přál si, aby šel studovat na universitu do Olomouce; ale František vykonal svou vůli. Byl Prahou vskutku cele zaujat: liboval si, v psaní domů poslaném, v protiněmecké náladě pražského lidu, a když strýc, doslechnuv „o věcech všelikých, jež tropila mládež studentská,“ ho varoval, aby se ničeho politického nezúčastnil, ani neodpověděl.²⁾ Zatím se stal členem „českomoravského bratrstva,“³⁾ které bylo zapleteno do t. zv. květnového spiknutí r. 1849. Když nastalo vyšetřování, Tomášek prchl z Prahy.

V Praze byl synovec zúčastněn na pokuse, jenž měl býti článkem v posledním rozhodném vzepření národů proti vítězné reakci. V Brně stál strýc v čele strany, která vitala vítězný postup vojska rakouského „s přátelskými Russi“⁴⁾ proti maďarskému vojsku, v němž za svobodu vůbec bojovalo tolik příslušníků národů jiných. Revoluce a reakce se srazily i v úzkém kruhu Sušilovy rodiny.

Reakce rozdělila též národní společnost moravskou, kterou k čilejšímu životu probudila revoluce. Kabelíkova práce „Moravská národní Jednota“ (v Čas. Mat. Mor. 1909) a Traubovy „Dějiny Matice Moravské“ (ib. 1910) nás blíže seznámily s tímto rozkolem. Oba autorové vidí hlavního původce vystoupení kněžstva z Národní jednoty v biskupovi brněnském, hr. Schallgotschovi.⁵⁾ Kabelík si vysvětluje nepřátelství hierarchie němectvím jejím. Národní zaujatost její proti Čechům jest sice doložena,⁶⁾ přece však myslím, že v těchto událostech rozhodovaly především

¹⁾ V tom smyslu psaly sestry Verunce Vrbíkové; tam také zpráva o tom, co psal František z Prahy, a o jeho dalších osudech.

²⁾ Sušilovy dopisy č. 3., 5.

³⁾ Fričovy „Paměti“, IV. 169. Tomášek měl v bratrstvu příjmení Chlopicki; bylo to jméno velitele vojska, pak diktátora polského za povstání r. 1830—1831.

⁴⁾ Hlas 1849, č. 27.

⁵⁾ Kabelík, Č. M. M., 1909, str. 324 a 327. — Traub, Č. M. M., 1910, str. 222.

⁶⁾ Srv. Vychodil, str. 185 a 358. Nový doklad je v listě Sušilové, č. 11.

důvody církevní a politické, jak jsou vytčeny ve známé kurrendě biskupově z 11. října 1851. Vždyť v téže kurrendě co nejlépe (bestens) doporučoval publikace „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda“ a „Hlas jednoty katolické“. A proti Národní jednotě byl též politický spojenec moravských Čechů, olomoucký arcibiskup lantkrabí Fürstenberg.¹⁾ Stanovisko biskupovo k národním snahám jest jasně vysloveno v listě,²⁾ jímž schvaloval Dědictví: „Nestaví-li se vědomí národní nad vědomí církevní, anobř podřizuje-li se jemu, bere-li měřítko a cíl z víry a poslušnosti Kristovy: tedy snažení jeho úplně oprávněno jest.“ V tom právě byl rozhodující moment: vědomí národní se má podřiditi církevnímu.

Církev potřebovala svých lidí pro sebe. Právě tehdy dovršovala svou restauraci, která náleží k nejdůležitějším událostem XIX. věku. Toto hnutí, společné celému katolickému světu, zaujalo také kněžstvo české na Moravě, a biskup prikazuje mu vystoupiti z Jednoty, zároveň mu doporučoval jiného pole činnosti: „Sie (kněži) können — praví ve zmíněné kurrendě — ihre Kräfte weit erspriesslicher einer Tätigkeit in den von der Kirche gut geheissenen Vereinen und Bruderschaften weihen, die ihrem Berufe viel näher liegen.“ V této činnosti se moravské kněžstvo řídilo direktivou, která dána byla katolikům německým a rakouským.

Během 1. polovice XIX. století nastává změna v politice církevní: místo ve vládách, ohrožených revolucí, hledá opory v lidu. Místo privilegii chce svobodu; liberálních požadavků (svoboda slova, shromažďovací, tisková, vyučování a p.) chce využiti pro sebe. Tento směr jest zároveň ultramontánní, zavrhuje církve státní (gallikanismus, josefinismus) i pokusy o národní církve (Châtel ve Francii, Ronge v Německu) a zdůrazňuje jednotu katolického světa pod vládou papežovou. To jest t. zv. liberální katolicismus, hlásaný nejdříve v Irsku (O'Connell), Francii (Lamennais) a Belgii. V Německu byl v březnu r. 1848 na podobných zásadách založen „Piusverein“ v Mohuči, schválený pak biskupy i papežem, a dle jeho vzoru se hned zřizovaly takové spolky po celé tehdejší německé říši. Spojením jejich vznikl v říjnu 1848 „Katholischer Verein Deutschlands“, který měl

¹⁾ Srv. Traub, str. 229.

²⁾ Hlas 1850, č. 29.

organisovati veškeren katolický lid v Německu (české a rakouské země v to čítajíc) tak, jako v Irsku byl učinil O'Connell.¹⁾ Videňský spolek „pro viru, svobodu a mravní uslechtilost“ byl vzorem katolíkům brněnským: 24. září 1848 založena jednota německá, 15. října jednota „v jazyku moravském“.²⁾ K ní, jakožto k ústřední, se pojily četné místní spolky na venkově, a na jaře r. 1849 s radostí vítala založení podobné jednoty v Praze, „v hlavním městě slovanské umy a vědy, proslaveném velikými ději a posvěceném ostatkami veleslavných svatých národa našeho“.³⁾

Všechny tyto jednoty, sdružené ve jmenovaném „Katholischer Verein Deutschlands“, pořádaly ročně valné sjezdy svých delegátů, na něž i brněnská vysílala své zástupce,⁴⁾ jakož vůbec živě sledovala události, týkající se všeho světa katolického. První takový valný sjezd, konaný už v říjnu r. 1848 v Mohuči, vyslovil svou naprostou oddanost vůči biskupům.⁵⁾ Od těchto pak, když shromáždění byli ve Würzburgu v říjnu a listopadu 1848, vyšel program pro církev katolickou v Německu a v Rakousku:⁶⁾ bylo nutno oživit katolického ducha mezi věřícími, upravit nově vzájemný poměr státu a církve. Úspěchu hleděli biskupové dosáhnouti cestou zákonnou ve shodě se světskou mocí; proto vydali heslo, aby církev vši svou autoritou podporovala světské vlády.

Také brněnská jednota, pokud na ni bylo, prováděla tento program: působila mezi lidem v duchu katolickém,⁷⁾ přijímajíc jednotlivé pokyny od biskupa — ten na př. obrátil její pozornost

¹⁾ Wetzer-Welte: Kirchenlexicon p. sl. „Piusverein“.

²⁾ Tak ličí vznik její Hlas 1849, č. 3., jenž zdůrazňuje obranný ráz jednot. — Jinak Vychodil, který (str. 198) praví, že se brněnská jednota rozdělila v oddíl německý a český, a o souvislosti její s videňskou a německými se nezmiňuje vůbec.

³⁾ Hlas 1849, č. 8.

⁴⁾ Tak do Lince r. 1850. (Hlas 1850, č. 37.) — Na valný sjezd ve Vidni r. 1853 chtěl jeti také Sušil (list dd. 14. září 1853), ale mezi účastníky sjezdu z Brna ve Hlasu (1853, č. 39.) není uveden. — Na sjezdě pražském r. 1860 byl Sušil vyhlédnut za předsedu slovanského, ale nepřišel pro nemoc, a zvolen Dr. Bílý. (Hlas 1860 č. 21.)

⁵⁾ Brück, Geschichte der kathol. Kirche im XIX. Jh. III. str. 515.

⁶⁾ Brück, III. díl, kap. 1. Hlas 1849 č. 7. otiskuje jejich pastýřský list, jež brněnská Jednota rozšířila v mnoha tisících exemplářův.

⁷⁾ Dr. Hýsek: K dějinám probuzení moravského lidu. Čas. čes. musea 1908.

na zanedbanou mládež¹⁾ —; poučovala ho o jednotlivých člancích církevně politického programu v souvislosti s jednáním kroměřížského sněmu říšského a s pozdějším jednáním o konkordát; přivlastnila si též heslo: podporovati státní moc a odeslala císaři děkovnou adresu za ústavu ze 4. března 1849, za niž jsou prý mu katolíci povinni nezlomnou věrností, vítala vítězství nad uherským povstáním, neboť jim byla ohrožena i církev katolická.²⁾

Tyto poměry nutně vedly k rozdělení národní společnosti moravské. Jakmile ukázala Národní Jednota, že se nestotožňuje se zájmy církevními,³⁾ octlí se kněží na rozcestí: kdož váhal s rozhodnutím, toho přinutilo důrazné slovo biskupovo, aby své síly věnoval praktické politice církevní.⁴⁾

Sušil nebyl mezi posledními, kteří se tak rozhodli. Vychodil⁵⁾ ho čítá mezi intransigentní členy českého kleru, který neznal kompromissův. Vyrostl v době, kdy kněžstvo, vychované v tradicích josefinských, náleželo minulosti.⁶⁾ Vyrostl v naprosté oddanosti a důvěře k církvi, a výtky, jí činěné, že jest „mornou národního blaha“, rozpalovaly srdce jeho hněvem.⁷⁾ Nepřekvapuje tedy, že se dal ihned do služeb nového proudu, který byl ultramontánní a hleděl novinami a spolkovou činností získati lid pro zájmy církevní. I u něho pozorujeme nejen obranu vlastního stanoviska v četných polemických znělkách,⁸⁾ kterých nebylo

¹⁾ Pastýřský list v Hlasu 1849, č. 7.

²⁾ Hlas 1849, č. 11., 15., a 27.

³⁾ Liberální členové nevyhověli na rozhodné valné hromadě 18. dubna 1850 kněžské straně proto, že se obávali, že by dala Jednotě směr katolický (Kabelík c. čl. str. 325.)

⁴⁾ Že se mnozí nepodrobili dobrovolné, patrně z dokladu, uvedeného v čl. Traubově na str. 229.

⁵⁾ Str. 195.: „Na obou stranách byly osobnosti intransigentní — mezi ně náležel i Sušil. Rozdil byl však ten, že kněží proti národnosti nebrojili, právě naopak, kdežto s druhé strany vůdcové nájezdů na katolictví nikterak nezadržovali.“ Mají-li tím býti liberálové označeni za vinníky na rozkolu v Národní Jednotě, pak autorovo tvrzení není správné: proti sobě nestály národnost a katolictví, nýbrž liberalismus a katolictví, a proti liberalismu si kněží neukládali rezervy.

⁶⁾ Vychodil, str. 20—21.

⁷⁾ Sebrané básně, str. 172; znělka „Církvi svatá . . .“

⁸⁾ Literatura česká XIX. stol., III. 2., str. 622 a n.

ještě ve sbírce básní z r. 1847, a které vznikly teprve v následujících letech, jak praví sám, „když najížďeno na církev“, ¹⁾ — nýbrž i praktickou činnost ve smyslu naznačené politiky.

Čteme-li v jeho znělkách slova:²⁾

A co ty se nyní strojiš dělat
Proti přestrašnému návalu?
Chceš-li pouze pomoci jen želať?
Zbraně chop se! nebuď nectným sketou,
V boj se vydej v svatém zápalu
A zbij haldu nepřátelů kletou.

— není to u muže, v osobním styku prý plachého a skromného, nic jiného, než ohlas volání, které pronikalo církví.

Podobně verše:³⁾

Bojuj zbrani proti vrahu rovnou,
Byťs ji u něho měl vydlužit,
Ale bojuj s myslí usilovnou.

— jsou přímým citátem hesla, vydaného katolíky liberálními, opakovaného pak v pastýřském listě biskupa brněnského ze dne 1. února r. 1849,⁴⁾ že jest třeba nových práv (jako svobody shromažďovací a tiskové) využítkovati pro církev katolickou. Sušil byl pak vskutku jedním z předních činitelů v Jednotě katolické i v Dědictví sv. Cyrilla a Methoda, jímž hleděl lid vzdělávati v duchu katolickém.⁵⁾

Sušil vyznával o sobě, že

Všecku duši dvě mi vzaly krásky,
Jenž však ve mně spolu svorně vládnou.
K vlasti, církvi nepřestanu žíci,
Dokad smrt mi nezahasne svíci.⁶⁾

Z toho, co bylo řečeno, jest patrné, že láska jeho k církvi neznamenalala pouze oddanou víru, nýbrž že byl také vykona-

¹⁾ Vychodil, str. 144.

²⁾ Sebrané básně, str. 196.

³⁾ Sebrané básně, str. 167.

⁴⁾ Hlas 1849, č. 7.

⁵⁾ Sr. Literatura česká XIX. stol., III. 2., str. 618.

⁶⁾ Sebrané básně, 182. V jiné formě vyjádřena táž myšlenka v náhrobním nápise jeho.

vatelem politiky církevní. Sušil však byl příliš dobrým vlastencem, aby si nebyl předložil otázku, zda činnosti v tomto směru prospívá též svému národu. Jeho, možno říci, historický význam záleží v tom, že spojil myšlenku národní s církevní a že v tomto nazírání vychoval skupinu oddaných žákův. Smír mezi národním a církevním zájmem zjednálo mu přesvědčení, že národ bez víry nemůže prospívat.¹⁾ Bojuje proti svobodomyšlným směrům nejen jako kněz, nýbrž proto, že je pokládá za škodlivé národu;²⁾ z těchto důvodů také brojil proti oslavování náboženské reformace české, které prozrazuje nenávisť k církvi,³⁾ proto brojil i proti pokusu o obnovu její.⁴⁾ Proto také Dědictví vynášelo proti hrdinům české reformace památku slovanských věrozvěstů Cyrilla a Methoda, postaralo se o životopis Jana Sarkandra, který poskytl M. Procházce příležitost, aby odsoudil české povstání.⁵⁾

Plodem Sušilova spojení zájmu církevního s národním jsou publikace Dědictví, jichž seznam arci budí pochybnosti, zda toto spojení bylo oběma stranám stejně prospěšné.⁶⁾ Sušil konečně pocítil i sám, že mu závazky postavení jeho ukládají určité meze ve snahách národních. Z jednoho dopisu jeho⁷⁾ možno souditi, že o výběru publikací nerozhodovalo pouze Dědictví, že by seznam jejich snad byl dopadl rozmanitěji, kdyby nebyla spolupřisobila církevní censura, provozovaná tehdy muži, naši národnosti nepřiznivými. R. 1858 běželo o vydání knihy. jejíhož názvu Sušil nenapsal bohužel, o níž se vyslovila konsistoř, že jest „für unser Volk zu hoch“. Sušil se chtěl brániti, neboť dle stanov smělo Dědictví pěstovati všechny vědy, ale — „pro živý svět“ by se nechtěl provinit proti autoritě . . .

1) Sebr. básně, str. 165. znělka „Vira — to prý kvítek jesti svadlý“.

2) Sebr. básně, str. 206. znělka: „Lásko moje, vlasti veledrahá!“

3) Sebr. básně, str. 195. znělka: „Hus a vy, jak různí jste vy spolu“.

4) Sebr. básně, str. 200. znělka: „Což vy chcete mistra Jana Husa“. Miněn tu asi Košutův pokus obnoviti českobratrskou církev; Hlas r. 1849—1850 často polemisoval s jeho „Českobratrským hlasatelem“.

5) Dědictví vydalo život sv. Cyrilla a Metoděje od J. Bilého, Jana Kapistrána od Valoucha a Jana Sarkandra od Mat. Procházky. Sarkander byl r. 1859 prohlášen za blahoslaveného.

6) Seznam v článku Kabelíkové v Č. M. M. 1909 na str. 326.

7) Dopis č. 11.

Odpor Sušilův proti „husitismu“ a svobodomyšlným názorům, které měly své zastánce mezi vedoucími osobnostmi českými v Praze, a ráz literární produkce družiny jeho, přiměly Dra. Hýska k tomu, že označil Sušila za původce „moravského separatismu“. Mám za to, že toto označení nevystihuje poměru strany Sušilem založené k národnímu celku správně. Hýsek, který ukázal svou studii,¹⁾ že na poli jazykovém nebylo „separatismu moravského“, shledává jej v ideovém snažení katolicko-národní strany, které bylo jiné, než u strany, k níž se hlásily vedoucí osobnosti Českého národa. Ale pouhý rozdíl v názorech neopravňoval by ještě k výtce separatismu. Takových odchýlných směrů bylo více: připomínám z téže doby skupinu kolem Videňského Denníka, jakousi to vládní stranu českou na počátku reakce,²⁾ která, jak se zdá, měla určité styčné body se skupinou brněnského Hlasu.³⁾ Podobně by se musilo mluvit o separatismu u Tomka, když vyvíjel své názory o tom, že doba reformace české nebyla dobou největšího rozkvětu národního a „že se má národnost naše znovu probuzená bez rozpaků opírat o katolickou církev a o pravé základy moci a jednoty mocnářství“. To citoval s povděkem Hlas z článku Tomkova „O stavovských nepokojích v zemích mocnářství Rakouského za panování Rudolfa II. a Matiaše“ (Čas. čes. musea 1854.)⁴⁾ — Názory Sušilovy nebyly také něčím specificky moravským: také v Če-

¹⁾ Hýsek: „Dějiny t. zv. separatismu moravského“ v Č. M. M. 1909. — Feliks Koneczny v referátě o této práci, který vzrostl na samostatný článek „Rzekomy separatyzm morawski“ (Świat Słowiański 1910, str. 224.—241.) hájí Sušila, jehož významu prý Hýsek nedoceňuje, ale tvrzení o separatismu — jsa závislý na H. materiálu — nevyvrací. Pražanům příležitost k výtce mor. separatismu prý dává někdy hierarchie; duchovenstvo nižší prý s ní nesouhlasí, ale nedává toho na jevo. Podobně prý je to u Sušila. Infuly moravské — praví Koneczny — neměly nic společného se Sušilem; zapominá však, že Sušil měl mnoho společného s těmito infulemi, že byl na nich závislý. Koneczny však podotýká správně, že název separatismu není případný — zanikl by, jakmile by se klerikalism rozmohl v Čechách.

²⁾ Sr. o Videňském Denníku v Literatuře české XIX. stol., III. 1., str. 533. — Sr. též článek Jar. Golla „Václav Vladivoj Tomek“ (Čes. Čas. Hist. 1905, str. 263.)

³⁾ Hlas 1851 v č. 6. chválí Videňský denník, že hájí církev. Sr. i číslo 12. a 15.

⁴⁾ Hlas 1854, č. 36.; citát je v Čas. čes. mus. 1854 na str. 244.

chách se vytvořila podobná strana,¹⁾ jako zase naopak měl i liberalismus na Moravě četné přívržence.

Co svádí k tomu, že tento druh ideového „separatismu“ byl nazván moravským, jest okolnost, že byl v této zemi velmi mocný, že ji dával určitý ráz. Ale měli přívrženci jeho opravdu tendence separatistické, chtěli Moravu odloučiti od Čech? Takového něco by odporovalo samé podstatě katolicismu, a fakta dokazují vskutku pravý opak. Dr. Hýsek má pro separatistické tendence (nemíním tu pouhou různost názorů, nýbrž snahu po odluce od Čech) pouze jediný doklad: r. 1870, tedy 2 roky po smrti Sušilové, napsal prý Hlas:²⁾ „Kdyby Morava měla záviset od Čech, veta by bylo po katolické víře našeho lidu, veta vůbec po víře a náboženství, a — již proto nechceme slyšet o přivtělení k Čechám, poněvadž nechceme býti Husity“. To bylo za vlády hr. Potockého, kdy běželo o vyrovnání s Čechy . . .

Ve Hlasu ze dne 20. ledna r. 1870 jsou vskutku tato slova vytištěna, ale není to mínění jeho ani katolicko-národní strany, nýbrž naopak celý článek, nadepsaný „Vlk beránkem“ jest polemikou s uvedenou větou, kterou napsal časopis „Morava“, „tento“ — jak praví Hlas — „nádenický list cislajtanského liberalismu“. Hlas se vyslovuje pro státoprávní jednotu s Čechami, podotýkáje správně, že i kdyby tam bylo tolik „nepřátel víry“ jako v celé Cislajtánii, nikterak by se nezhoršilo postavení katolíků moravských. Vyrovnání s českými liberály odkládal na dobu, až bude státoprávní poměr ustanoven, a končí větou, jejíž prostřední část rovněž citoval Hýsek: „Z těch a jiných příčin nebojíme se, že by ze spojení Čech s Moravou vira naše škodovala — naopak myslíme pevně, že Morava jako prozřetelností vyvolena jest, zapotřebi-li to bude, starší sestře své Čechii k zachování víry dopomáhati, tak že spojenými silami překonáme nepřitele svého, kterého nad to ani za tak mocného nepokládáme, abychom snad kdysi nějaký „bílý list“ od Čechů k pojištění víry žádati museli“.

¹⁾ Bylo by zajímavé srovnati Sušila s Vinařickým a Štůlcem. (Literatura česká XIX. stol., III. 1., str. 378 sl.). V Čechách byl tento směr, nepřátelský moderním snahám, odsunut na vedlejší kolej, na Moravě zaujímal přední místo.

²⁾ Hýsek: Dějiny t. zv. separatismu moravského, Č. M. M. 1909, str. 164.

Patrně, že tento katolicismus nebyl separatistický, nýbrž právě naopak — jak jest to v povaze jeho — výbojný. Tato myšlenka, že Morava jest vyvolena prozřetelností k tomu, by získala Čechii víře katolické, byla tuším vskutku vštípěna straně Sušilem, ale s programem obsáhlejším. Sušilův ideál byl, viděti celé Slovanstvo sjednocené v lůně katolické církve. V jedné přednášce pravil: „národ náš českoslovanský, národ katolický, ač počtem neveliký, pro celé Slovanstvo poněkud nějakým způsobem se strany katolické víry tím býti může, čím byl národ židovský pro všechny pohany se strany pravé víry vůbec“. ¹⁾

To byl ovšem jen ideál, ale přece tak silný, že vylučoval snahy o odluku tam, kde byla jednota. Soudím, že plně v duchu Sušilově to vyjádřil K. Šmidek, redaktor Hlasu, ve známé odpovědi Slovákům ze dne 13. dubna 1860, ²⁾ když jim připomínal, že roztržkou je katolická budoucnost jejich ohrožena. Nešlo o odtržení od Čech, nýbrž o dobytí Čech. Jak jinak vyložití radost brněnské katolické jednoty nad založením podobného spolku v Praze, kterou Sušil nazval Jeruzalémem národnosti svatým, Athénami věd a umy? A apostrofoval ji:

O buď také svatých mravů chrám,
Zkvítej v tobě doba tvého Karla,
A mláď tvá buď věčně neustárlá. ³⁾

Co jiného než jednotu znamenala součinnost těchto jednot a pražského i brněnského Dědictví? ⁴⁾

Že však vskutku do programu pojímáno i připojení pravoslavných Slovanů k římské církvi, toho důkazem je Bratrstvo cyrillomethodějské, založené mariborským biskupem Ant. Slomskem, také na Moravě rozšířené, které se ovšem mělo jen ideálními prostředky (modlitbou a p.) domáhati jednoty. ⁵⁾ V ideji cyrillomethodějské se pod patronátem věrozvěstů spojovalo všeslovanské vědomí, vychované Kollárem, s universálními aspiracemi katolické církve. ⁶⁾

¹⁾ Vychodil, str. 199. pozn.

²⁾ Příloha k č. 8. Hlasu z r. 1860.

³⁾ Sebrané básně, str. 186.

⁴⁾ Vychodil, str. 119. a násl.

⁵⁾ Hlas 1853 30. října.

⁶⁾ Literatura česká XIX. stol., III. 2., str. 618.; o vlivu Kollárově na str. 621.

Proto možno tvrditi, že k ruským studiím, které můžeme sledovati v rodinné korespondenci, nebyl Sušil veden pouze zájmem vědeckým. Poznání Rusko byla mu věc nutná. Rusko bylo za reakce hlavním bojovníkem proti „duchu času“ a podporovalo tím zájmy katolicismu ve střední Evropě. Ale toto Rusko, representant slovanské síly, mělo býti získáno církví. Sušila zajímalo v ruské theologii, v čem se pravoslavní liší od katoliků, v čem se shodují a kterak rozkol ve Slovanstvu působí neblaze.¹⁾ Patrně tedy, že Sušil studoval překážky, které se kladly jeho cíli v cestu; pozornost jeho zaujalo také slavjanofilství — byl horlivým čtenářem orgánu jeho, Ruské Besedy²⁾, — které pokládalo právě pravoslaví za součást národní kultury ruské. Ale zajisté našel v něm i myšlenky sobě sympathické, totiž zájem o lid, a odpor proti cizí kultuře, který vyčítáme též ze znělky jeho, v níž vytýká Slovanstvu, že „za cizími duchy nice lezlo“.³⁾ —

Úsudek o stanovisku Sušilově za reakce možno tedy stručně vyjádřiti takto: Od r. 1848 působil ve smyslu nové politiky církevní, která chtěla připoutati těsněji věřící k sobě a ke svým cílům, jež si jmenovitě ustanovila v poměru ku státu. Tato politika, majíc na zřeteli výhradně zájem katolicismu, se v podstatných kusech rozcházela s národním programem českým, nastiněným od Palackého. Byla to strana zásadně vládní, byla členem organisace na podkladě velkoněmeckém, vitala alianci s Ruskem. Treba podotknouti, že se katolické jednoty zásadně vyhýbaly politickým záležitostem, které se netýkaly církve. — Zdali toto stanovisko ve všem odpovídalo názorům Sušilovým, těžko jest rozhodnouti: víme aspoň, že nebyl z těch, kteří by byli vlastní přesvědčení postavili proti autoritě.⁴⁾ (Přistě dále.)

¹⁾ Dopis č. 17.

²⁾ Dopis' č. 19 a n.

³⁾ Sebrané básně na str. 169.

⁴⁾ V rámci tohoto pojednání bylo možno jen stručně naznačiti politické postavení Sušilovy družiny v době Bachově. Přesná definice ideového podkladu této strany, znázornění jejího poměru k současným proudům a k událostem českým i světovým a jmenovitě jejího vývoje by vyžadovalo zvláštní práce.

Nové příspěvky ku poznání Fr. Sušila.

Dle rodinné korespondence jeho sděluje Vilém Kallab.

(Pokračování.)

Než vraťme se opět k Františkovi Tomáškoví. „Spiknutí květnové“ se zrodilo ve zcela jiném světě myšlenkovém, než v jakém se pohyboval Sušil. Ale tato různost nezpůsobila roztržky mezi strýcem a synovcem; aspoň se v dopisech, které arci začínají se teprve 4 roky po této události, politická stránka nevytýká.¹⁾ Sušil přičítal účastenství Františkovo na onom podniku jeho nedospělosti; neví prý ani (Sušil), čím se prohřešil, byl prý jistě sveden. Něco jiného vzbudilo strýcův hněv: neposlušnost Františkova, které se dopustil, odebrav se na studie do Prahy, jeho lehkomyšlnost, se kterou se pustil do věcí, před kterými byl varován, a jejichž následky ho strhly s dráhy, kterou mu strýc předepsal, tak že „všecko to namáhání, všecko podporování, všecky peníze, jichž jsem sobě od huby utrhl, nadarmo zmařeny byly“.

Útěkem z Prahy v květnu r. 1849 přerušil F. T. studia. Další jeho osudy lze pouze dohadem konstruovati na základě několika nárazek v dopisech jeho sester. Uchýlil se do Uher, kde byl svědkem válečných událostí, a jest na snadě domněnka, že byl mezi oněmi nadšenci pro svobodu, kteří podporovali povstání uherské. Navrátil se domů, byl z trestu — „jako mnozí z nás“, podotkl v pozdějším listě svém — odveden k vojsku. Pro-

Vděčný lid náš přál by si, kdybyste do jeho středu zavítati ráčil ve čtvrtek dne 19. září t. r., v kterýžto den oslavovati se bude slavnostní otevření českého gymnasia v Místku.

Činíce Vám upřímné pozvání ku zúčastnění nadějeme se, že jakožto dobrý přítel lidu moravského na slavnost zavítati a lid náš k další činnosti nadchnouti ráčíte.

16. května 1896. Ferdinand Baar, farář v Palkovicích u Místku, vzpomínaje našeho setkání o zájezdě hospodářských spolků z východních Čech do Slezska a také do Místka, zaslal mi petici duchovenstva děkanství misteckého za upravení důchodů kněžských se žádosti, abych ji podal říš. radě. V dopise tom far. Baar vlastní osnovu v té příčině podanou zevrubně a věcně posuzoval a žádal, abych měl zřetel k výtkám, jež činil.

¹⁾ O poměru S. k Františkovi, když byl vyšetřován a vězněn, sr. dopisy č. 2., 4., 5., 6., 8. Vychodil na str. 334. otiskl jeden dopis Františkův z Králové Hradce.

pouštěcí list z vojny čítá mu vojenskou službu od konce srpna 1849; počátkem srpna kapitulovala uherská armáda. Sloužil u pěšího pluku ve Veroně a v Miláně. V říjnu r. 1851 byl propuštěn na dovolenou — neznámo, za jakých okolností —, a tím naskytla se možnost, aby pokračoval ve studiu.

Tentokrát se odebral do Vidně na právnickou fakultu. Za ním do Vidně přišli sourozenci Josef a Kateřina. Strýc se s ním smířil a podporoval ho dále. Posílaje mu peníze v únoru 1853 — tím dopisem začíná se naše korespondence¹⁾ — vyslovil naději, že je to naposled, co se pro něho uskrovnovati musí; činí to však přece, poněvadž to slibil zemřelé sestře své.²⁾

Naděje se však nezplnila. Na jaře r. 1853 se začaly, prý pro nové tajné spolky, znovu vyšetřovati události z r. 1849. Tomášek byl v dubnu nenadále z bytu svého bratra předvolán na policii, odkudž pak odvezen do vyšetřovací vazby na Hradčany.

Bylo po druhé po studiích. Událost ta obnovila v Sušilovi starý hněv; opakuji se výtky o lehkomyšlnosti a marných obětech, a výbuchy zlosti se obnovují, kdykoli se sourozenci za Františka přimlouvají u strýce, aby jemu, těžce strádajícímu, také sám přilepšil. Jest zachováno několik dopisů Františkových z vyšetřovací vazby hradčanské, podepsaných přednostou soudu vojenského a zapečetěných úřední pečeti, v nichž si stěžuje na nesnesitelnou nudu; touží po knihách, které mu poskytují jediné úlevy v životě, o němž podotýká teskně svému švakrovi: sic fugit irreparabile tempus, so verstreicht meines Lebens Lenz... Jaká propast neporozumění zela mezi ním a přísným strýcem, ukázalo se, když mu po dlouhých přimlouvách posílal 10 zl., ale — na boty a písmo sv.; knih, jakých si přeje, prý nepotřebuje a jinak jest u úřadu zaopatřen.

Ale — charakteristický rys se tu objevuje — po každém výbuchu hněvu ozve se u Sušila pochybnost, nebyl-li příliš krutý? Chce se držeti pravidla afflicto non est addenda afflictio, ale s myšlenkami se zase hrnou nové výčitky. Na podzim r. 1853, když Františkovi posílal přes Vídeň příspěvek, napsal mu list, plný

¹⁾ Dopis č. 1.

²⁾ Dopis č. 2.

výčitek; ten se mu zazdál příliš drsným a napsal jiný;¹⁾ oba poslal Tomáškovým do Vídně, aby poslali buď jeden z obou Františkovi, nebo žádný, jen aby vyřídili, nač smí peněz vynaložiti. Sourozenci byli ještě milosrdnější a poslali obnos beze všeho dodatku.²⁾

Domnívám se, že pouze hněv nebyl příčinou, že se Sušil k synovci po celá 3 léta, kdy byl vyšetřován na Hradčanech, pak vězněn v Králové Hradci a v Josefově,³⁾ neznal a slova účasti mu nenapsal. Mám za to, že se z opatrnosti politickému vězni vyhýbal. Zmínil se jednou, že po jeho soudu „není radno ode mne jemu něco poslati.“⁴⁾ Také ač několikrát — patrně byv otázan — radil, co by měl otec na prospěch Františkův podniknouti, a za příležitosti upozornil, že by se mohlo žádati o amnestii,⁵⁾ přece sám ani kroku v záležitosti Františkově neučinil. A teprve, když dosáhl amnestie, teprve tehdy mu odpustil a po letech mu psal po prvé.

Milost byla Tomáškoví udělena na jaře r. 1856, ale nenabyl svobody úplné, nýbrž musil zase nastoupiti službu u svého pluku v Miláně. Tam mu Sušil po prvé psal:⁶⁾ „Drahý Františku! Nepsal jsem Tobě po mnohá léta; studovals práva, a můžeš věděti, že má hněv svá práva, ale také i svůj konec.“ Touto lapidární větou zastřel minulost a zahájil dobu nových styků, v níž už nebyla nikdy porušena příbuzenská shoda.

¹⁾ Oba tyto dopisy pod č. 5. c. d.

²⁾ To vysvětluje jednak z toho, že se oba listy zachovaly ve sbírce ostatních listů Sušilových, jednak zcela určitě ze psaní Františkova sestře Marii, kde praví o strýci: „ač mi neodepsal, přec mi 10 zl. poslal“. (15. prosince 1853.)

³⁾ Tomášek mimo vyšetřovací vazbu na Hradčanech, jež trvala asi rok, byl 2 roky vězněn, nejprve v Králové Hradci, později v Josefově, zde, jak domů psal, snesitelně. Ve zprávě Fričové (Paměti IV. 198), kterou převzal i Denis (Čechy po Bílé Hoře, II. 332), že spatřil ještě třetí rok po své amnestii (24./4. 1854) Tomáška v Hradci, an v okovech pod dozorem strážní metl ulice — jest patrný omyl buď v určení časovém (neboť Tomášek byl amnestován 2 roky po Fričovi, byv naposled vězněn v Josefově, a to snesitelně), nebo se Frič zmýlil v osobě, pokládaje „z pozdálí“ za Tomáška někoho cizího.

⁴⁾ Dopis č. 3.

⁵⁾ Dopis č. 8.

⁶⁾ Dopis č. 9. a 10.

František ihned zažádal o propuštění z vojny. Již v únoru 1857 obdržel trvalou dovolenou a vrátiv se do Vídně pokračoval ve studiu práv. Vedle toho byl zaměstnán v advokátní kanceláři dra. Ondřeje Zelinky, presidenta severní dráhy a pozdějšího vídeňského starosty, s jehož příbuznými byli Tomáškoví spřáteleni. R. 1860 byl František po zaplacení osvobozovací taxy 1200 zl. vojenské povinnosti sprostěn úplně a stal se úředníkem v právním konsulátě severní dráhy. Radost Sušilova nad šťastným výsledkem, dosaženým post tot discrimina rerum, byla zajisté upřímná.¹⁾

*

Když se František Tomášek usadil ve Vídni, nastalo několik klidných, rodinnými starostmi nestísněných let v životě Sušilově. Poznal-li dříve příbuzenský život po jeho trudné stránce, zažil nyní ve styku s dětmi sestřinými též kouzla útulného domova. V něm se měnila přisnost v laskavost a radost, uzavřenost v důvěrnou sdílnost. „Nevím věru, čím to jest, — napsal — že spomínka na Vás mne tak do humoru dobrého pokaždé přivádí, že z ponurosti své vynikávám až na zámezi, což mne sice hned mrzí, ale myslím předce již toho státi nechati, věda že na dobro to bráti budete.“²⁾

Korrespondence stává se touto sdílností obšírnější a zajímavější. Styky nebyly však pouze písemné; Sušil dojížděl občas, pokud nebránilo počasí „nebezpečné pro lidi dnám podrobené“, do Vídně, nejen aby se setkal se svými příbuznými, k nimž velice přilnul, nýbrž i z jiných pohnutek. Navštěvoval tam své známé, a nejvíce ho lákaly počitky hudební.³⁾ Nemohl-li dojetí, dával si o koncertech posílati referáty, a vyskytuje se i replika Sušilova na prospěch Mendelssohna-Bartholdyho.⁴⁾ Josef, jakožto železniční úředník, informoval strýce o podmínkách cestovních a opatroval mu lístky, tak že se dovídáme o některých cestách Sušilových, vykonaných, i jen zamýšlených. Dlouho se těšil na

¹⁾ Dopis č. 22., 26.

²⁾ Dopis č. 23.

³⁾ O zájmu Sušilově o hudbu svědčí dopisy č. 13., 15., 16., 18., 19., 32.

⁴⁾ Dopis č. 14.

Krakov, ale uviděl jej teprve r. 1861.¹⁾ Chystal se několikrát na Slovensko. „Tam (do Ružomberka) by mne to těšilo jiti, an Krivan blízko, krásná okolina a lid čirý a zachovalý.“²⁾ Do Terstu minil jeti už r. 1860, uskutečnil to však teprve r. 1862 a tehdy se podíval též do Italie. To byly větší, mimo Moravu konané nebo zamýšlené cesty, o nichž se mluví v dopisech.³⁾

Důležitější však jsou jiné věci, které se jimi osvětluji. Tomáškově se připojili k uvědomělé slovanské společnosti ve Vídni, zúčastnili se jejich zábav a podnikův a byli také v osobním styku s některými známými i znamenitými osobnostmi. Setkali se tu s Moravany Bilkem, Förchtgottem-Tovačovským, drem. Hoškem, pani Fikejšovou (dříve Bočkovou), a jmenovitě se Šemberou. Znali se s rodinou Kollárovou, měli přístup k Miklošičovi a M. T. Rajevskému, arciknězi při ruském vyslanectvě, jehož bohatá slovanská knihovna nebyla pokladem uzavíraným.⁴⁾ Dosud nebyl oceněn význam této slovanské, jmenovitě české kolonie ve Vídni uprostřed minulého věku; nebyla pouze exponovanou osadou na Dunaji, nýbrž jednotlivci z ní nezdávka se pokoušeli udávati direktivu zemi mateřské. Tomáškově prostředkovali mezi Sušilem a touto Vídni. Vyřizovali jeho vzkazy Miklošičovi, vypůjčovali ruské knihy od Rajevského, doplňovali písemný styk jeho se Šemberou.⁵⁾

V těch letech se také Sušil častěji rozhovořil o své práci a o událostech ze světa literárního, hudebního i politického.

Příznivé poměry rodinné nevzbudily však samy této sdílnosti. Doba sama nutila k tomu zajisté každého, kdo měl smysl pro život veřejný. Pád absolutismu uvolnil energii po desíletí tlumenou. Oslava 1000leté památky příchodu sv. Cyrilla a Methoda na Moravu stává se velkolepou národní manifestací. Za změněných politických poměrů dřívější nepřátelství mezi

¹⁾ Že by se rád podíval do Krakova, napsal 24. XI. 1854. -- Zmínka o návštěvě Krakova v dop. č. 28.

²⁾ Napsal v listě dd. 4. XII. 1858.

³⁾ O různých cestách Sušilových sr. dopisy pod č. 22., 23., 24., 25., 28., 31.

⁴⁾ V. Riegrův Slovník Naučný p. sl. Rajevskij.

⁵⁾ Sr. dopisy č. 15., 20., 32., 33 b. Korrespondence Sušilova s Šemberou uveřejněna Vychodilem v Hlídce r. 1887.

liberály a kněžskou stranou ustupuje za společné zájmy národní,¹⁾ ale liberálové jsou při tom stranou ustupující.²⁾ Současně oživuje literární trh. Sušil sám po druhé vydává své Církevní hymny (1859), dokončuje po dlouhých průtazích, způsobených nakladatelem, svou velkou sbírku národních písní (1860), vydává Antologii (1861) a Sebrané básně (1862) a připravuje překlad Nového Zákona. Ale knihy se nejen tiskly, nýbrž budily i veřejný zájem, ozvěnu i polemiku. Vědecké spory tehdy vznícené a dotýkající se národní tradice, jako spor o Velehrad a Rukopisy, budily všeobecnou pozornost. Podobnou, veřejnost zajímající otázkou byl spor Hlasu se Slováky.

To vše našlo svého referenta i komentátora v Sušilovi.

Jeho stanovisko ke sporu rukopisnému může být dokladem jeho vědecké nepředpojatosti.³⁾ Ač byl přesvědčen, že Rukopisy Zelenohorský a Královédvorský jsou pravé, přece byl ochoten uznati důkaz opačný, neboť prý před pravdou všechny jiné ohledy musí ustoupiti. Záleželo mu na tom, aby všechny námitky byly veřejně předneseny a probrány. K tomu vybízel — jak z našich dopisů poznáváme — Miklošiče. Tento nevyslovil svých pochybností přímo, nýbrž jen v poznámce ve článku „Über die Bildung

¹⁾ Sr. dopis č. 27. Charakteristické jest, jak Sušil v Sebraných básních (1862) změnil poslední verše sonetu o Praze z „Růže a trní“ (1851.)

1851: Národnosti's Jeruzalem svatý,
Řím's pamětmi viry přebohatý.
Ale nejsi; mohla bys jen býti.
Proč se k modle obracuješ cizi.
Trusky vraha kladeš v zlato rzyi?
Zda se z bláta démant stkvouci vzniti?

1862: Národnosti's Jeruzalem svatý,
Řím's pamětmi viry přebohatý,
Athénami's věd a umy nám.
Ó buď také svatých mravů chrám,
Zkvítej v tobě doba tvého Karla,
A mlád' tvá buď věčně neustárlá.

²⁾ Viz „Korrespondence a zápisky Jana Helceleta“ vyd. J. Kabelíkem v „Pramenech dějin moravských“ I. str. LXIX. a Traub. Dějiny Matice Moravské v Č. M. M. 1911 str. 76.

³⁾ Dopisy č. 13., 14., 15., 16.

der Personennamen in den slavischen Sprachen“ podotkl, že jména Záboj a Slavoj nejsou dosti zaručena.¹⁾ Miklošičovy autority se dovolával také Tagesbote aus Böhmen v článku „Herr Palacký und der kategorische Imperativ seiner palaeograph. Moral“ (1858),²⁾ ale mám za to, že Sušil měl zprávu o pochybnostech vídeňského slavisty od Šmídka, k němuž se prý v tom smyslu pronesl on sám.³⁾ Sušil, který si s nim publikace vyměňoval,⁴⁾ poslal mu v prosinci 1859 své národní písně po Tomáškově se vzkazem, aby veřejně vystoupil s námitkami. Zdá se, že Miklošič touž cestou tazateli odpověděl, ale tak, že ho sotva uspokojil. „O p. M. — píše — poznávám, že on skutečně RK. a vůbec starou literaturu českou v podezření chová, ale že důvodů neví podezření své opodstatniti.“⁵⁾

Méně objektivně posuzoval spor o Velehrad. Národní obrození chtělo mít národní světce; jako Čechové putovali k ostatkům sv. Václava, Jana Nep. a j. na hrad Pražský, tak toužili i moravští katolíci po svých světcích. To jest doznáný původ obnovy kultu cyrillomethodějského.⁶⁾ Ale Moravané nebyli tak „šťastní“, aby byli měli „aspoň jedinou kostečku“ z jejich těla;⁷⁾ měli však aspoň místo, kde sídlil Methoděj, posvátný Velehrad. To byl onen konkrétní bod, který nahrazoval Moravanům hrob sv. Jana a kapli sv. Václava, k němuž se upínaly city širokých vrstev lidových, neschopných pochopiti abstraktní ideu a nadchnouti se jí. Od r. 1848., kdy kult věrozvěstů byl obnoven, proud poutníků sesíloval, a tu, 3 roky před milleniem, vystoupil historik s názorem, že sídla Methodějova nelze lokalisovat.⁸⁾ Veřejnost,

¹⁾ Gb. (Jan Gebauer) v Riegrově Slovníku Naučném p. sl. Miklošič; tamtéž vyzývá pisatel Miklošiče, aby se o RK. vyslovil určitě. (Psáno r. 1866.)

²⁾ Sr. Ottův Slovník Naučný s. v. Královodorský rukopis.

³⁾ Šembera Lepařovi 9./5. 1859. (Teige: Několik dopisů Šemberových o věcech moravských Č. M. M. 1905, str. 247.)

⁴⁾ Vychodil str. 306.

⁵⁾ Dopis č. 16. Podobně nepředpojatě o sporu rukopisném se asi vyjádřil Sušil vůči Fejfalíkovi, jak souditi lze z dopisu Fejfalíkova u Vychodila str. 355.

⁶⁾ Dr. Bílý v zakončení čl. o Cyrillu a Methodu v Hlase r. 1848. č. 11. —

⁷⁾ Tamtéž.

⁸⁾ Navrátil Boh. ve spise „Vincenc Brandl“ (zvl. ot. z Č. M. M. 1902.) na str. 13.—18. obsírně vyložil průběh sporu.

pobouřená útoky vídeňské historické kritiky na staročeské památky písemné, tušila v pochybnostech o Velehradu stejný původ a vítala — jak Sušil referoval do Vídně — již předběžné zprávy o chystaném 1. dílu Dějin Moravy od B. Dudíka podezříváním, že jest nepřáteli uplacen. Sušilovi se sice výstřelky v takových projevech nelíbily, než přece sám, dříve než vyšla kniha, byl hotov s úsudkem: „nemá on (Dudík) historického smyslu a jiných věcí než historie a v ní pravdy hledá; škoda jen, že kněz jest.“¹⁾ Pravý boj strhl se ovšem teprve po vyjiti knihy (před koncem června 1860), a mladý professor brněnské reálky, Vincenc Brandl, v něm dobyt prvního úspěchu většího. Sušil zmínil se o jeho člancích v brněnských Neuigkeiten (v srpnu a v září 1860) — byla to již Brandlova duplika — ale, ač se blíže o tom nerozepisuje, neboť sám prý si to přečte, až to vyjde v brožůře, přece není těžko uhadnouti, že nebylo Brandlovi nesnadno přesvědčiti Sušila. I Sušil byl nepochybně mezi těmi, jež si Brandl získal svým vystoupením, a odtud, tuším, smíme datovati jejich bližší styky.

Do r. 1860 spadá též „boj Hlasu se Slováký“. Je to vlastně již z posledních výběžků sporu, který počal, když se vůdcové evangelického Slovenska r. 1843 a 1844²⁾ rozhodli pro zvláštní spisovný jazyk, následující tak již dříve odděpeného Slovenska katolického. Štúrova škola „posléze provedla literární sjednocení s domácími katolíky“;³⁾ toto sjednocení bylo také jedním z cílů, kterých chtěl Štúr dosáhnouti novotou.

Rozkol byl však obnoven, když r. 1850 na základě dobrozdání Kollárova ministr vnitra Bach zavedl „staroslovenčinu“ (totiž češtinu) v úředních „Slovenských Novinách“ a v zákoníku, ministr vyučování hr. Lev Thun pak ve školách. Katoličtí kněží, vedení biskupem Moysesem, se opět oddělili od Štúra a přijali úřední jazyk. V této řeči byl psán r. 1850 založený katolický časopis „Cyrill a Method“. R. 1851 se však zase oba tábory sjednotily na „opravené slovenčině“, a tehdy biskup Moyses dal předplatitelům obnoveného časopisu „Cyrill a Method“ předložit otázku, ve které

¹⁾ Dopisy č. 15., 23., 25.

²⁾ Literatura česká XIX. století III. 1. str. 440 a násl.

³⁾ Tamtéž str. 456. — Pro další Jar. Vlček: Dejiny literatúry slovenskej str. 160 a n., 168—170 a 192.

řeči má býti vydáván. V té chvíli zasáhly do sporu brněnský Hlas¹⁾ i Dědictví cyrilomethodějské, přimlouvající se za češtinu.

V chystaném svolání slibovalo Dědictví podporovati časopis „Cyrill a Method“ s podmínkou, že bude psán po česku.²⁾ Vedle národního důvodu — separatismus se prý ničím neliší od samovraždy duchovní — rozhoduje u brněnského Dědictví i důvod církevní. Katolické publikace družiny Sušilovy, vyvolané novým hnutím, které chtělo pomocí práva spolkového a tiskového připoutati lid k církvi, měly své poslání zároveň vykonati na Slovensku. Slovensko samotné na vytvoření takové literatury nestačilo. Druhým důvodem se stanoviska církevního byla obava, aby katolicismus na Slovensku neutrpěl, neboť prý o rozluky usilují strana slovensko-luteránská a maďarská, většinou kalvínská. V zájmu katolicismu tedy se má zachovati jazyková jednotka. „Titéž důvodové (vedle jiných) — končí se svolání — nepochybně i vysokému ministerstvu byli příčinou, že dalo velemoudré nařízení, aby v Uhersku ve školách slovenských vyučovalo se řečí českou.“ Časopis „Cyrill a Method“ sice 1. ledna 1852 začal vycházeti slovensky, ale ještě téhož roku se vrátil nátlakem úředním k češtině. I v této věci se politika moravských katolíků shodovala s politikou vládní.

„Cyrill a Method“ v Báňské Bystřici zanikl r. 1856, ale r. 1857 jej Badlinský v Budíně obnovil, arci ve slovenčině; r. 1859 přidal k němu „Priatel'a školy a literatúry“, list paedagogický. Tento podnik nepochybně to byl, který zavalil Hlasu podnět k poznámce, jež vznila spor se Slováky. V Hlasu se octl 17. února r. 1860 dopis, nazývající je zrádci nábožensko-národními.³⁾ Ze Sušilových psaní, ve kterých o průběhu sporu Tomáškovým referoval,⁴⁾ vysvítá, že noticku napsal Wurm, nepraví se, který. Útoky časopisu slovenského „Cyrill a Method“ však stihaly

¹⁾ Hlas 1851 č. 51.

²⁾ Vychodil str. 215. Podepsáni Sušil, Kulda a Karlik.

³⁾ Celý dopis zní: „Ze Slovenska docházejí nás smutné zprávy; neboť prý tam usilují rozdvíjeti tisícletou jednotu spisovného jazyka a takto usnadniti rozkol náboženský. Aby se nebezpečné dílo toto strůjcům zrády nábožensko-národní nepovedlo, začne v Báňské Bystřici za nedlouho vycházeti katolický pedagogický list a to bezpochyby na akcie. Z toho, co jsme tuto napověděli, jde zajisté každému na rozum, že katolická budoucnost sbratřeneho Slovenska na dobro závisí na podpoře Moravy i Čechův.“

⁴⁾ Dopisy č. 16., 18., 19., 20., 23.

redaktora Hlasu K. Šmídka, a ten také při vedl dále. Sušil, když vypukl spor, vyslovil tužbu, aby jim Slováci byli přesvědčeni, že odlukou sobě kopou hrob. Místo toho, zdá se, že boj jen rozjitřil myslí proti sobě, neboť katolici slovenští byli uraženi výtkou, že připravují zradu náboženskou. Redakce Hlasu před touto bouří ustoupila: již 16. března v odpovědi „Bratrům Slovákům“ kladla hlavní důraz na stránku národní. Příloha k 8. číslu Hlasu obsahuje pak obsáhlý výklad Šmídkův¹⁾ o obou důvodech — národním a náboženském — proti rozkolu, v němž zase hlavní důraz kladen na národní. Při tom odvolal „nedopatření ve stylisaci“, ze kterého Slováci vyčetli výtku, že připravují rozkol náboženský. Jestliže tedy Sušil píše o „bryndě“, do které se dostal Hlas, vystihuje sice vulgárně, ale správně situaci. Stál úplně na straně Šmídkově, jemuž bylo snášeti následky neopatrnosti Wurmovy.

Jako slovenského rozkolu, litoval Sušil i rozštěpení celého Slovanstva u víře následkem Fotiova schismatu, které prý tak neblaze působí ve Slovanství. Aby je poznal, studoval církevní historii a theologii ruskou.²⁾ Nevěda, jakým způsobem a za jakou cenu lze ruské knihy kupovati a neznaje (jak píše) ruské literatury tak dobře, aby věděl předem, co by si měl objednat, přijal nabídku arcikněze Rajevského, že mu bude knih půjčovati. Rajevský sprostředkoval ostatně též mezi Sušilem a Hilferdingem výměnu písní moravských za ruské.³⁾ Není mi známo, zdali se oba mužové znali osobně, zda snad Rajevský na své cestě po Čechách a Moravě, kterou podnikl, aby poznal západní Slované,⁴⁾ vyhledal také Sušila. V korespondenci není zmínky o přímých stycích. Jest možno, že František Tomášek náležel mezi návštěvníky bohaté knihovny Rajevského; skrze něho zasílány byly knihy do Brna a zpět. V několika měsících (po celý rok 1860 a na poč. r. 1861), kdy Sušil užíval knih Rajevského, psával velice často a obsažně o knihy a o knihách.⁵⁾ V dopisech jsou celé seznamy

¹⁾ Jest datován dne 13. dubna 1860.

²⁾ O pracích Sušilových z oboru ruské theologie: Vychodil na str. 315 a 316.

³⁾ Dopis č. 13., 14., 15.

⁴⁾ Riegrův Sl. Naučný s. v. Rajevskij. Byl ve Vídni u ruského vyslanectva od r. 1842 do své smrti r. 1884. (Sr. Ottův Slov. Naučný).

⁵⁾ Z r. 1860. pochází 16 listů, z jiných let sotva polovice.

knih žádaných, hlavně z oboru dogmatického a církevně historického, najdeme však tam i úsudky a odsudky.¹⁾ Později dostával ruské knihy od Šembery.²⁾

K jeho překladům církevních hymnův, jichž 2. vydání vyšlo r. 1859, zdají se poukazovati Kochova *Geschichte des Kirchenlieds* a opis článku o hymně z protestantské „*Realencyklopädie*“, které si dal poslati. Také o nich zaznamenal posudky.³⁾

Z ostatních svých prací — nehledě ku stručné poznámce, že připravuje „*Sebrané básně*“⁴⁾ — se Sušil zmiňoval jen o národních písních.⁵⁾ R. 1853 je sbíral až za Opavou, „jak daleko tam ještě po Moravsku se mluví“,⁶⁾ r. 1858 na Horácku a na Hané.⁷⁾ Pozorujeme jeho mrzutost nad liknavostí nakladatelovou i radost nad hotovým dílem. Všimá si posudků, které o nich vysly a reaguje na ně; objednává si článek, který o sbírce měl napsati Chrysander do *Mainzer Musikzeitung*.⁸⁾ Příznivé posudky a přímé vybidnutí referentů podporovaly jeho chut, by ještě další svazek uspořádal k jubilejnímu roku 1863 — „kdyby[ch] jen zdráv byl a nohy opět předešlé síly a pružnosti nabyly“. Ale „starodávná láska k písním národním“ nedala se zdržeti tělesnými nedostatky. Zaznamenal ve psaní (r. 1861) i nápěv písně „*Sestra travička*“ i s dialektickými zvláštnostmi, jež našel v okolí Bilska.⁹⁾ Ještě r. 1864 popsal svým neteřím marnou pout za písněmi.¹⁰⁾ Nalezneme v dopisech i objednávky sbírek jinoslavanských písní: ruských, bosensko-hercegovských, slovinských a srbských.¹¹⁾ —

¹⁾ Dopisy č. 16., 17., 18., 19., 20., 21., 23., 25., 27., 34.

²⁾ Dopis č. 32., 34.

³⁾ Dopisy č. 15., 16., 18.

⁴⁾ Dopis č. 30. — 24. XII. 1861. upomínal Tomáškovy o náhrobní nápis jejich matky, který by pojal do *Sebraných básní*.

⁵⁾ Dopisy č. 4., 6., 13., 14., 15., 28., 34.

⁶⁾ List dd. 14. IX. 1853.

⁷⁾ List z 21. VIII. 1858.

⁸⁾ O úsudku Chrysandrově o sbírce Sušilově z let 1853 a 1854 sr. spis *Vychodilův* na str. 245—8. Tamtéž zmínka, že Chr. dostal z celé sbírky jen 3 sešity; soudím tedy, že nenapsal referátu, kterého očekával Sušil. — Sr. dop. č. 15.

⁹⁾ Dop. č. 28.

¹⁰⁾ Dopis č. 34. — Sr. o tomto „paběrkování“ úryvky z dopisů Sušilových, jm. Vinařickému (r. 1865) str. 229—230 ve sp. *Vychodilově*.

¹¹⁾ Dopisy č. 15., 30.

Že Sušil miloval hudbu vůbec, jest známo. Zmínil jsem se již, že ho lákaly hudební požitky do Vídně. Byl též pilným navštěvovatelem koncertů brněnských a psával o nich Tomáškovým. V těchto referátech nalézáme i poznámky politické.¹⁾ Bylo politickou událostí, navštívili-li českou besedu místodržitel a šlechta. I vůdce Němců Dr. Giskra přišel na jednu z nich, „ač nevíme, co tam chtěl“. Jedno psaní je věnováno prvému moravskému sněmu r. 1861.²⁾ Sušil byl — jak poznamenává — jen pozorovatelem politických událostí a nevěděl prý více, než co jest v novinách, nebo co mu bylo vypravováno od poslanců bar. Horeckého, faráře holešovského a Dra. Dvořáčka.³⁾ Sušila nejvíce zajímaly nespravedlivý volební řád a otázka, jaké stanovisko zaujme šlechta k české straně. Nebyl z těch, kteří věřili v českost naší šlechty,⁴⁾ ale záleželo mu na spojení s ní.

*

V oněch několika letech po propuštění Františkově, kdy Sušil se nám jevil tak spokojeným a sdílným, že mu nezdálo se nestačily ani 4 strany velkého formátu, aby svým vídeňským přátelům vše vypověděl, uplatňoval se také jeho humor nejvíce. Některá z přiložených psaní jej ukáží.⁵⁾ Jevil se zvláště ve strojené, až ironické zdvořilosti, v předstírané přisnlosti, kterou jmenovitě škádlil Kateřinu. Rozumí se, že ho zajímala též otázka ženitby synovcův, a nacházíme o ní poznámky žertovné i vážné. „Peníze dobrá věc, a pro nás, jenž šlechty nemáme, potřebna, ale prvá věc jest povaha a mrav a sklonnost děvy.“⁶⁾ Jednou citoval i Lutherovo: „Wer nicht liebt Wein, Weib und

¹⁾ Dopis č. 27. — 19. XII. 1861 napsal: „Měli jsme besedu; byl na ni také p. místodržitel, poněvadž mu pravili v novinách, že bývá jen přítomen, když se zpívá *Wo ist des deutschen Vaterland*. Zpívala se z národních mor. překrásná *Letěl, letěl roj*, jenž se velice podařila pro forte; pak *Dar za lásku*, mistrovské dilo; těžké orání; naprej; píseň pod Vyšehradem; pak na housle a forte se hrály variace, a deklamovalo se; ze všechněch, co bylo besed, byla ta nejskvělejší.“

²⁾ Dopis č. 27.

³⁾ Ve psaní z 9. VI. 1865 nazývá Dra. Dvořáčka, tehdy již mrtvého, svým přítelem.

⁴⁾ Sr. níže.

⁵⁾ Psaní č. 12., 14., 19., 21., 24., 26., 28., 29.

⁶⁾ 10. února 1862.

Gesang, bleibt elend sein Lebenlang! Ale vy nejste Lutriáni — dodává — leč v tom pěkně můžete při jeho slovech zůstatí.¹⁾

Ale toto klidné živobyті bylo nenadále přerušeno. U Františka Tomáška se následkem všeho, čeho zažil, vyvinul stihomam, a skončil sebevraždou, jsa návštěvou u své ovdovělé (1861) sestry Marie v Přerově na počátku července r. 1862. Sušil byl v Přerově na pohřbu. Marie se pak přestěhovala se svým synem do Brna, a Sušil je často navštěvoval. Josef s Kateřinou zůstali ve Vidni. Sušil obcoval s nimi jednak skrze Marii, jednak vlastními listy. Ale jako celý život — utrpení, pak klidná léta — tak i smrt Františkova určila ráz další korespondence. Ztrácí velice na rozsahu, a byla by málo poutavou, kdybychom při četbě její stále neměli na mysli, čeho v ní už není, o čem Sušil dříve psával a v čem by byl pokračoval, kdyby spokojenost byla potrvála. Místo bývalé sdílnosti nacházíme jen stručné narážky neb odkazy na Moravskou Orlici, kterou Tomáškovým předplatil, když začala vycházeti r. 1863.²⁾ Také přestala vídeňská domácnost vyhovovati strýce z ponuré nálady. Smrt odstranila synovce, který asi nejvíce zájmu jevil pro věci, o nichž psával Sušil, ale odstranila také veselost z mysli Kateřininy, se kterou vždy žertoval. Záhy ji nastal trudný úkol ošetrovatelky, když u Josefa následkem smrti bratrovy objevila se melancholie. I Marie se synem se odebrala do Vídne na delší dobu, aby nemocného rozveselila. Řada dopisů Sušilových jest vyplněna radami pro něho. Doporučoval mu procházky do únavy, společnost a toužil pro něj po náboženské útěše. Označoval Kateřině knihy podobného obsahu.³⁾ „Můj Bože! V trudnomyslnosti má člověk potěchy potřeby, a on ji tam, kde jest, nehledá. Ty knihy, jež druhdy četl, připravily jej o víru. Zdá se, že Bůh poslal nemoc tu na něho, aby se obrátil a aby vůbec již poznal, že bez náboženství celý život nemá ceny a nemá významu.“ To napsal 23. března 1864, a několik dní na to skončil Josef život tak jako František, na víru strýcovu se neobrátil . . .

¹⁾ 2. prosince 1863.

²⁾ Sr. dopisy č. 32., 33 b.

³⁾ Na př. dopis č. 33 a. — Na malém listku, který byl přiložen k některému dopisu, doporučoval Sušil Kateřině pro Josefa knihu: „Über die Existenz der Seele vom naturwissenschaftlichen Standpunkte“. Leipzig 1863 von Dr. Furtr [?].

Celou tíhu rodinné tragedie tušíme za prostými slovy Sušilovými, která napsal Kateřině k svátku krátce po tom: ¹⁾ „Těžko mi psáti v tom trudu a těžko nepsati té, kterouž kdo miluje. — Především želám, aby to neštěstí již všelijak Bůh s námi ukončil, k nám a ovšem k Tobě, k jejimuž svátku želání piši, se milostivě nakloniti a po cestách života blaženě vésti ráčil.“

Marie po smrti druhého bratra vrátila se do Brna, Kateřina přebývala u různých známých na návštěvách. Sušil ji psával, ale zřídka; z r. 1865 jsou zachována 3 psaní, z r. 1866 a 1867 po jednom. Obsahují vedle různých bezvýznamných zpráv vždy řadu pozdravů na známé a hostitele, často jen proto napsaných, aby psaní bylo delší. Mezi nimi nechybějí pozdravy Šemberovým. Někde ještě probleskne ve zdvořilých obrazech starý humor, ale jakoby nucený, jako vzpomínka na zašlé časy. Většího významu jest jen zpráva o prázdninové cestě za písněmi r. 1864.²⁾

V posledním psaní vypravuje, že ho spolu s Brandlem pozval prelát do Nové Říše. „Na otázku (Brandlovu), jestli se nebojím s ním jeti a bydleti, optal jsem se ho jenom, není-li velikým husitem.“³⁾ S touto žertovně míněnou otázkou obracel se k representantovi nové generace, která na Moravě přejímala vedení. Zda se v ní neprojevila obava starcova, aby Morava, kterou svým způsobem hleděl obroditi, nebyla zachvácená a ovládnuta proudem opačným?

Než podobné obavy byly u Brandla asi zbytečné.⁴⁾ Mladý archivář náležel tehdy k užšímu kruhu Sušilových přátel. Mám také po ruce dopis jeho, v němž podával paní Horváthové, která tehdy meškala mimo Brno, zprávu o zdraví strýcově. Je datován 10. dubna r. 1868, a zpráva zní poměrně příznivě; na vyléčení bude prý se však musit odebrat do lázní. Sušil uposlechl rady lékařské, ale v Bystřici p. H. podlehl své chorobě 31. května. Do poslední chvíle ho ošetřovala neť Kateřina...

¹⁾ 27. dubna 1864.

²⁾ Dopis č. 34.

³⁾ Dopis ze dne 29. července 1867. „Načež se věc zamluvila“, pokračuje Sušil.

⁴⁾ Boh. Navrátil: Vincenc Brandl, str. 12.

II.

Z rodinné korespondence Sušilovy jest zachováno 87 listů; z r. 1853 — 12 (4 jsou otištěny pod č. 5.), z r. 1854 — 5, z r. 1855 — 3, z 1856 — 4, z r. 1857 — 0, z r. 1858 — 6, z r. 1859 — 5, z r. 1860 — 16, z r. 1861 — 8, z r. 1862 — 7, z r. 1863 — 6, z r. 1864 — 10, z r. 1865 — 3, z r. 1866 — 1 a z r. 1867 — 1. Nejsou to zajisté všechna psaní, která Sušil poslal Tomáškovým; že se jich ztratilo několik, jest doloženo. Ale co zbylo, tvoří jistě velkou většinu korespondence, která, jak vidno, nebyla příliš hojnou; častější dopisování v některých letech (1860 a 1864) se vysvětluje zvláštními důvody: zasíláním ruských knih, nemocí Josefovou, podobně i nedostatek psaní z let posledních. Jen při r. 1857 tuším větší ztráty.¹⁾

Uveřejňuji v následujícím výbor z těchto dopisův. Vybral jsem psaní, která jsou z větší části zajímavého obsahu, a otiskuji je in extenso, aby nebyla porušena skladba celého listu. Pozoruhodný materiál z listů neotištěných jest též zpracován v předcházejícím, tak že nic jen poněkud významného nebylo opominuto. Při úpravě textu a edice hleděl jsem se řídit zásadami přijatými v „Pramenech dějin moravských“ pro Kabelikovu edici Korespondence a zápisků Jana Helcelety, pokud to jest v časopise vhodné. Na rozdíl od ní ponechávám původní pravopis a opravuji jen interpunkci a zřejmé omyly. Kde chybí datum — což jest velice vzácné — jest vročení odůvodněno v poznámce pod čarou; tamtéž jsou poznámky o textě a vysvětlivky.²⁾ Mimo to bude ku konci připojen rejstřík osobní a věcný s odkazy jak k předcházející vysvětlující stati (I.), tak ku všem místům korespondence, která se jich týká, tak že při jednotlivých dopisech odpadají takové odkazy.

¹⁾ Pan Dr. P. Vychodil mi zapůjčil laskavě ze své sbírky opisy několika listů Tomáškových k Sušilovi; není v nich však zpráv nových, které by vysvětlovaly dopisy Sušilovy.

²⁾ Při několika málo dopisech jsou zachovány Sušilem psané adressy; jsou vesměs německé, jak do Vídně, tak do Vranovic i Karlsbrunna. Jen 2 jsou zcela české, chybí však na nich poštovní známka a jakýkoliv záznam, tak že byly vloženy do větší zásilky. — První dopisy byly posílány do Floridsdorfu u Vídně, další přímo do Vídně, kamž se Tomáškoví přestěhovali, neznámo určitě kdy. Zřídka kdy pobývali mimo Vídeň, a to teprve v posledních letech, což jest při psaních příslušných vytčeno.

1.

Rád by věděl, co všichni tři ve Vídni dělají. Posílá Františkovi 30 zl., bohda naposled. — Co dělá Marie? — O návštěvě Josefa Schulze, jenž splatil nájemné. — Třeba jeti do Rousinova za příčinou pozůstalosti.

Drazí!

Pozdravuji Vás ve jménu Páně, doufaje, že se veškerí nalézáte v dobrém zdraví. Ničeho o Vás po celý čtvrt roku neslyšeti, a sotva mohu věriti, že Fr. psal list nějaký; já sem ničeho nedostal. Rád bych předce věděl, jak se tam chováte všeci tři; jestli Kati na tom trvá, že půjde do kláštera, poněvadž mermomocí jíti chce; jestli jste nenadužívali veselostí masopustních a jiné věci; leč sotva věci těch dovím se. Naději se, že Fr. hledíš věci svých pilně, v jakéž naději Tobě posílám tuto třicet zl., prohlídaje k tomu, že to jest poslední rok, kde já sobě pro Tebe hodně uskovňovati musím a že ovšem to s Tvým prospěchem bude. Slečinka Katinka jak pak se má a jak se chová? Vy ste bratři její a ctěte ji co dámu, ale dejte na ni pozor, aby nezdíveněla, čehož ovšem pro blízkost Vídně obávati se.

Milý Josefe! Jsem rád, že ještě na žádnou milostpaničku nemyslíš; času dost k věci takové až později. Vynalezni nějakou správu, aby se třením želez anebo kamenů anebo jiným způsobem topiti dalo, nebo aspoň aby při železnici nepotřebovali žádného dříví, toliko samým vzduchem stroj posunující. Měl bys z toho velikou zásluhu a čest, a já bych potom věnec poslal Tobě.

Co dělá Marie? Vyvolila-li sobě některou paní neb slečnu za kmotřenku? Co rodina její činí? Půjde-li slečinka Katinka k ní či nepůjde a proč nešla již v prosinci?

Včera tady byl Josef Schulz¹⁾ z Rousinova ohlásit se, že prý již zapravil peníze za roľi za rok lonský. Nevím, že sem ho tak nedosti přijal s láskou; mrzí mne to na něm, že maje dárek snad spíše dáti, že strhnul 3 zlaté stř. Marii v loni z platu nadzmníněného. Psala prý Marie, že v Privici²⁾ by pro něho věděla šikovnou nevěstu, jakož i sem mu domlouval, aby tam jel.

Slyšeti prý, pravil p. Josef Schulz, že otec Vás prodal mlýn ten; ale sám neví, jestli to (vozkové jacísi mu to pravili) není nějaké pouhé nedorozumění.

Páp Bůh Vás opatruj všechny tři. Já Vás vše líbám, ostávaje

Váš upřímný strýc

V Brně 23. Febr. 1853.

Fr. Sušil.

¹⁾ Nájemce poli v Rousinově.

²⁾ Tehdejší bydlisté Horváthových na Uh. Slovensku.

Jak se mohlo psaní ztratit? Což pak v něm bylo psáno? Na velkonoční snad v Rousínově třeba uvést do pořádku věci, vyměřiti pole atd.

2.

Vymlouvá Kateřině litost pro zatčeného Františka a odpírání peněz mu poslati. — Prání k svátku. — Nepřijde do Floridsdorfa.

Milá Katinko!

Píše mně Josef, že pořád pláčeš pro osud Františkův¹⁾ To sice dělá čest srdci Tvému; jemu ale neplatno, ba škodno jest Tobě. Chtěl sem proto Tobě nepsati, abych více Tebe nezarmoutil. Nebo že hned peněz neposílám pro zamilovaného bratříčka Tvého, to Tebe boleti bude. Ale já nenahližím, proč bych peníze posílati měl; tam kde nyní jest, zaopatří se. Vráť-li se, bude potřebovati bez toho peníze; čehož mu Bůh co nejdříve popřej. Na studie dám byt i poslední halíř, že sem slíbil matce Vaší; ale jsem doufal, že to lépe vypadne. Zatím buď utěšena, raděj se modli za něho.

Byl Tvůj svátek, a přeji Tobě všecko dobré na pánu Bohu, zvláště abys i Pánu Bohu se líbiti hleděla.

Marie psala, abych jel do Floridsdorfu²⁾ a se sešel s p. Horváthem. Nemohu na tu chvíli se odstraniti z Brna.

Nyní již libám Tebe a ostávám

Tvůj upřímný strýc

V Brně dne 2. Máje 1853.

F. Sušil.

3.

Hněv na Františka znovu vzbuzený. — Nepošle mu peněz, leč kdyby nevyhnutelně bylo třeba. — Proč do Floridsdorfa nepřijede.

Milý Josefe!

Psal's mně o Fr. Bohužel věci ty mne netoliko dojaly, netoliko zarmoutily; ta zlost opět ve mně povstala, kterou jsem kdysi měl proti Fr., když nevím, jakou věc tu učinil, pro kterou nyní bude, nevím, jakou snášeti pokutu. Ani nevím sice, čím se provinil. Ale to vím, že sem mu, když studoval v Praze, asi třikrát nebo čtyřikrát psal a ho varoval, aby se do ničeho nepouštěl, žádných spolků politických nehleděl, nébrž na svá studia dbal. On mi nikdá ani neodpověděl, vždy jenom tenkrát píšíc, když peněz odemne žádal.

¹⁾ Byl v dubnu 1853 odvezen do vyšetřovací vazby na Hradčany.

²⁾ Ve Floridsdorfu u Vidně bydleli Tomáškovci.

Měl sem tedy velikou žluč na něho; ač pak jsem poklések jeho mu odpustil a se s ním smáčil, předce vzbuzuje ta udalost znova hněv onen sotva udušený. Ten chlapík se mně nadělal zlosti po všecka léta studií svých. An otec jeho doma seděl a radoval se, že bude mítí ze syna pána, já jsem s ním zakoušel, když studoval v Brně, nad míru zlosti a mrzutosti. Ty všechny mrzutosti se mně vrací nyní, an vidím, že všecko to namáhání, všecko podporování, všechny peníze, jichž jsem sobě utrhl od huby, nadarmo zbaveny byly! Avšak co tam, to tam! Stalo se již a nelze napravit; ponese osud, ježž sám sobě ustrojil. Lito mi jeho!

Nyní on v Praze u vyšetřování, jak píšeš, nalézá se; Bůh mu pomoz. Snad vezmou ohled na mládí jeho a nezkoušenost jeho, na jeho lehkomyšlnost; nebo zloba tuším v tom nebyla; byl jistě zaveden.

Poslalbych peníze; ale věru nevím nač? Když nyní u úřadů se nalézá, ovšem tam, čeho k výživě potřeba, jemu dostává; a myslím není radno jemu odemně něco poslati. Kdybys ale uznal, že toho docela potřebí, že na oblek atd. nevyhnutelně potřebuje, tedy nechci se docela zatvrditi proti němu. Věc ale ta tuším nenáhle. Také peněz nazbyt nemám. Ty, drahý Josefe, nyní stojíš ve služném tak vysoko, ne-li výše než já. A kolik můžeš ušospodariti? Nad to když bude propuštěn, bude hned potřebovati všeličeho. Bohdej brzo!

Marie mně psala, že Horvath navštíví Tebe tyto dni a chtěla, abych i já dojel. Kdyby byl přijel na svátky; ale takto nemám kdy. Ještě kdyby Fr. byl mezi námi, a kdyby byla i Marie došla: tedy bychom byli učinili pořádek nějaký s strany pozůstalosti po mojich a Tvé matky rodičích. Ale tak to nyní nemožno, až propuštěn bude Fr. Pozdravuj odemne srdečně Horvátha, ač přijde-li; Marii psáti budu; aby mi to nekladli v zlou stránku, že jsem k Tobě nepřišel.

Lhám Tebe a Horvatha a Kati

Tvůj upřímný strýc

V Brně dne III. Máje 1853.

F. S.

4.

Napomenuti Kateřině. — Dík za přání. — Posílá za Františka 20 zl.; tři svazky moravských písní a Májovou pobožnost. — O Marii a knihách pro Františka. — Lituje, že nemůže k sobě zváti.

Drahá Katinko!

Píši také Tobě na větším papíře, že nyní již u samé Vidně¹⁾ obývajíce se ovšem zpanštuješ a zvidenuješ. Dobře jest a se vším spokojen budu, jestliže ta zpanštilost a Videnskost jen v tom záleží, abys věci dobrých následovala a pilna byla, jichž ve Vidni v hojně míře nalézati

¹⁾ Ve Floridsdorfě.

možno. Ale dověřuji se v rozšafnost Tvou, že věci zlých a nemoudrých ovšem následovati nebudeš, ani jim obvykati, ani a to tím méně se jim učit. Leč o tom nadarmo píš, znaje spanilou a křesťanskou mysl Tvou a věda že vezdy máš na mysli nebožku matku svou, kteréž v Rousinově nebylo rovni do hodnosti a spanilé mysli.

Děkuji Tobě za přání Tvé. Za Tebe a sestru i bratry Tvé se denně modlím. Za Frantu posílám Josefovi žádaných dvacet zlatých. Tobě šlu 3 svazky písní moravských¹⁾ a pobožnost Májovou. Marie mně psala; poslali 10 zl. stf. do Prahy na pomoc Frantovi, zač prý on si knihy koupil, aby měl čím se zabývati. Snadby jemu mohl poslati Josef knihy též, jimž se učí. — Dítě Mariino již prý oktálo, a jest to husar přezdarný, jak Horváth píše.

Ostatně snad ústně, až k Vám přijedu. Škoda, že v klášteře bydlím a pohodlí žádného nemám.²⁾ Sic bych byl Josefa i s Tebou pozval.

Nyní se poroučím Tobě, milostná slečinko Vídenská! ostávaje

Tvůj věrný strýc

V Brně dne 25./6. 53.

Fr. Sušil.

5.

a) Josefovi: *Kupec rousinovské hospody neplatí, co činiti? — Pro Františka posílá 10 zl. na oděv a písmo sv., nikoliv na knihy, a dopis. — Mariiny věci. — b) Kateřině: Peníze pro Františka a 2 listy; peníze mu mají býti zaslány s jedním z obou listů, nebo jen se vzkazem. Psaní pí. Mikšičkové pro Marii. — c) a d) jsou listy pro Františka stejného obsahu, d) v méně přísném tonu: vycítá Fr., že žádá na příbuzných podpor, a lehkomyšlnost; knih nových nepotřebuje, 10 zl. posílá na boty a písmo sv.; napomenutí ke zbožnosti.*

Bez data (V Brně 24./IX.— 15./XII. 1853).³⁾

a)

Drahý Josefe!

Byl bych Tobě poslal peníze, jichž žádáš, ale odkud je vzíti? Z Rousinova ničeho jsem nedostal; tuším, že nemá člověk ten, jenž

¹⁾ První 3 sešity Sušilových „Moravských národních písní s nápěvy do textu vřaděnými“, vyšlé r. 1853.

²⁾ Sušil bydlil v klášteře minoritském.

³⁾ Že psaní pochází z r. 1853, doloženo jest tím, že František byl tehdy ve vyšetřovací vazbě. Terminus a quo (24. září) udán v doušce při dopise na Josefa; terminus ante quem z listu Františkova Horváthovým z 15. prosince, v němž se zmiňuje, že mu strýc neodepsal, ale poslal 10 zl. Oba listy na Františka [c) d)] byly zadrženy ve Vídni.

od nás hospodu koupil. Co činiti? Kdyby Franta byl oprostěn, mohl by process vésti, anebo aspoň dohadovati se o peníze. Nyní ale pro mne process vésti nehodí se a mi velice protivno jest; a také tepruv ku konci tohoto roku vyprší čas a lhůta jeho. Musíš tedy čekati do té doby. Jak brzo dostanu peníze, pošlu Tobě je hnedle. Záhodno jest, abys měl v rukou opis kontraktu o prodeji té hospůdky. Piš p. Max. Schulzovi,¹⁾ aby Ti obstaral takový opis kontraktu. Jemu také můžeš o tom psáti, o těch penězích, že já Tobě jich nemohu dát, až bych jich dostal z Rousinova.

Frantovi na Vaši prosbu posílám 10 zl. stř. na boty a správy šatstva, ale těch knih nepotřebuje, a já žádných nemám takových, jakých on mítí chce.

Napsal sem mu trochu tvrdo; jestliže se Ti to zdá tuze tvrdé, tedy mu nepošlej listu a jenom piš jemu, že na knihy nic neposílám, leč na písmo svaté a na boty, všeho deset zlatých, a že musí .počet učiniti z nich.

Líbá Tě

Tvůj věrný strýc

F. Sušil.

Nevím, dal-li si ty věci pro Marii opravit, anebo zdali si je vyměnil za jiné? Psal sem Tobě o tom dne 24. septembu; Ty se o tom nezmiňuješ.

b)

Milá Katinko!

Nemohu učiniti, abych Tebe nepozdravil zvláště. Činí Tobě čest, že se o bratra zakládáš a ujmáš; posílám mu deset zl. st., ale na boty a na opravení šatstva, aby již nežádal od jiných lidí peněz. Příkladám dvoje psaní na Frantu; jedno z nich může poslati Josef s těmi penězi, anebo, zdá-li se Vám oběma, že je oboje psaní tvrdé, tedy může Josef poslati jen 10 zl. st., ale s doložením, že knih nemám takových, jak žádá, a že jich a takových nemá potřebí, nébrž na boty a šaty že jich posílám.

Psala mi Marie, že listu od p. Veroniky nedostala; já sem jej u Vás ve Frolidsdorfě [sic] nechal. Prosím Tě, pošli jí list ten Verundín, to jest nynější paní Mikšíčkové.²⁾ — Geršovy³⁾ dám pozdravovati.

Tvůj věrný strýc

F. S.

¹⁾ Strýc Tomáškových v Rousinově.

²⁾ Choť Matěje Mikšíčka, sběratele pohádek (1815--1892).

³⁾ Bliže neznámi.

c)

Drahý Fr.! Píšeš o listu jakémsi; já jsem ale žádného nedostal, vězí ještě někde. Píšeš dále o peníze. Ovšem celý svět má se na Tebe starati, a Ty's také toho dokonale hoden, poněvadž svým chováním všem nám radost činíš. Švagr a bratr Tvůj nemají jiné starosti, leč aby Tebe zásobili penězi, abys mohl pěkně podle své vážné a prozřetelné mysli žítí. I mně také se nyní dostává té milosti, že mohu — jak si ráčil uznati — také přispěti k Tvému pohodlnému živobytí. Není nad Tebe ve světě. Sestra Tvá či švagr Tvůj jest bohat a může vyházeti peníze na Tebe, já též jsem bohat a bratr Tvůj též, slovem všickni jsme bohata a všickni nemáme peníze kam dávat, leč na toho roztomilého Frantu, jenžto teprvá v hrobě zmoudřel a tenkrát teprvá své lehkomyšlnosti zbude, až na něm tráva poroste. Myslil jsem, že přfhody, které Tebe zastihují, myslí Tvé lehkovážné zbaví Tebe; ale Ty se domníváš, že na zmoudření času dosti. O tom mě zajisté přesvědčuje za jedno to, že se obíráš věcmi Tobě nepotřebnými a na ně od jiných dobrých lidí peněz žádáš. Čili sobě p. Horvath proto vzal sestru Tvou, aby mohl svého roztomilého švagříčka penězi podporovati? On i jeho manželka stůnou pořád, potřebují hromadu peněz, dělají dluhy — ale to pro Tebe nic neškodí. Dej, jenom dej, švagře, peníze! A tak činíš i s bratrem. Druhý člověk by toho nedělal; styděl byse pořád dolízáti na lidi, a raději by sám sobě od věcí utrhnul, jichž dokonce nepotřebuje. Oni to rádi činí, a dělají jim to čest; ale zda Tobě to čest činí?

Leč já chci uskrovniti, a nemínil jsem dokonce vytýkati Tobě toli, samo to jde z péra, anoť mi na mysl padá, co jsem se Tě naprosil l. 1849, abys do ničeho se nemíchal. Čtyrykrát jsem napomínal a prosil, abys jenom studií hleděl a do žádných věcí politických se nevydával ani jediným krokem; ba víš, že jsem v Olomouci raději chtěl, abys byl studoval, nežli v Praze. Mimovolně mi to přichodí na paměť, a ačkoli se chci držeti *afflictio non est addenda afflictio*, předce nemohu nekárati Tebe z té posavad neodložené lehké mysli.

Na knihy ty, jichž sobě zamýšlíš koupiti, nezdá se mi poslati, poněvadž kněh oněch nepotřebuješ; aniž jakých kněh posílám, poněvadž těch nemám. Ale že potřebuješ na boty a jiné věci, tedy posílám Tobě deset zlatých, z nichž si kup písmo svaté a v něm čti. Již jako juristu musí Tě zajímati právo starého zákona.¹⁾

Myslím pak, že bys času, jehož nyní na zbyť máš, měl požití ku poznání sebe samého, častěji k svaté zpovědi choditi a

¹⁾ V orig. podtrženo jednou.

vůbec v nábožnosti více libovati sobě. Z těch 10 fl. počet mi vydáš; já mám právo k tomu.

S tím Tě Bohu poroučím.

Tvůj věrný strýc

F. S.

d)

Drahý Frant.! Píšeš mi o listu jakémsi dřívějším; já sem nedostal ho; vězí ještě někde. Dále píšeš o peníze. Já věru nenahlížím, nač jich potřebuješ. Kněh máš z matice dost, jichžto jsi neprostudoval; n. p. Výbor staré literatury.¹⁾ Pak máš juridických ve Vídni koupěných. Myslím, abys sobě koupil raději písmo svaté a v něm četl, jakož i v Otcích svatých apost.,²⁾ jež ode mne vydání byli. V písmě přichodí celé právo starého zákona,³⁾ a pro juristu má dosti zajímavosti, ať pomlčím o tom, že křesťan jsi, a že se více, než posud se stalo, máš svatými věcmi obíratí.

Píšeš mi, že sestra a bratr podporovali Tě penězi. Jim to čest činí. Tobě necest. Zarozená vada Tvá — lehkomyšlnost — i tuto prokouká, že neostýcháš se žádati na věci nepotřebné peněz od lidí, jenž jich na zbytek nemají. Myslíš-li, že všickni na Tě se starati povinni jsou? Posud si pro sebe ničeho neucinil. Druzí studenti sami o sebe starají se ve vyšších školách; o Tebe se druzí starali, a já sem nebyl poslední. Ale Tvá lehkomyšlnost zle nám vyplatila. Co jsem se Tebe naprosil, abys tenkrátě l. 1849 nešel do Prahy, nébrž do Olomouce; Tys neposlechl. A když jsi již v Praze byl a o věcech všelikých, jichž tropila mládež studentská, proslýchalo, tu jsem Tobě po čtyrykrátě psal, prose Tebe, abys nemíchal se do ničeho, nejméně pak a zhola nic do věcí politických. Tys mně ani za hodna odpovědi neuznal. Jsou to sice věci dávné; ale zas dávné nejsou, poněvadž Ty posud musíš odbývati za svou lehkou mysl.

Řekneš, že ohřívám věci staré. Ovšem, ale jednou potřeba Tobě říci, čeho Ti potřeba. Mají Tě sestry a bratr rádi a Tví příbuzní tolikéž; ale té lásky Tys se hodným neprokázal. Nevím, jakých do sebe chováš kouzlů, že všickni se na mne shrnují, abych prý Tobě odpustil a Tobě, čeho žádáš, posílal.

Já posílám Tobě deset zl. stř., leč nikoli na ony knihy, nébrž na boty a věci jiné, jichž máš snad potřebí; abys pokoje dal jiným lidům dobrým. Odříkej se, odnímej si všecko, čeho není svrchované potřebí;

¹⁾ „Výbor z literatury české“ I. díl (do XV. stol.) vyšel redakci Jungmannovou r. 1845 nákladem „Matice České“.

²⁾ „Spisy svatých otců apoštolských“ vydal Fr. Sušil r. 1837; 2. vydání z r. 1849.

³⁾ V orig. podtrženo jednou.

zapírej sebe a přemáhej nejvíce onu lehkou mysl, kterou jsi nás veškery tak zarmoutil a posaváde zarmucuješ.

S tím Tebe Bohu poroučím.

Tvůj strýc

F. S.

6.

Prohlášení o nemajetnosti Františkově. — Dlužní úpis kupce rousinovské hospody. — Žádost o milost pro Františka. — 4. svazek moravských písní.

Drahý Josefe!

O věci mi píšeš, ve které já Tobě přisvědčiti musím. A dá se to vskutku říci s celou pravdou. Co by přišlo Frantovi, tu summu on dávno protrávil na studiích; tudy kdyby k tomu přišlo, o čem Ty píšeš, zjevně a veřejně se prohlásiti můžeme všickni, že jemu ničeho neostalo z podílu jeho.¹⁾

Piš o tom do Rousinova strýcovi Maximovi Schulzovi. Spolu pak ho pros, aby Vám vymohl dlužní úpis od toho, jenž hospodu koupil; dlužen jest 2000 fl., t. dva tisíce stříbra; aby tedy obligací na ty dva tisíce vyhotovila se, a to hned na první sázku či na první místo. Piš to jako jménem bratra a sester Svých.

Otec Váš může jeti k císaři Pánu, ač neví, načem to jest a jak to vypadne; žádati jenom o milost pro něho a ovšem, což pravda, na mladost jeho a lehkou mysl ukazovati, že v tom nebyla žádná zlá vůle. Anebo aby snad zajel, nebo zašel do Prahy k vojenskému úřadu a tam vyzpytoval věc tu zjevně, na ni se poptaje a o milost pro něho žádaje.

Poslal jsem Tobě a Tvým sestrám 4tý svazek moravských písní. Líbaje Tebe srdečně ostávám

Tvůj strýc

V Brně 27. januar 854.

F. Sušil.

7.

Blahopřání. — Nemoc a peněžní tíseň. — Dopis od neteri. — Upouští od úmyslu navštívit Josefa.

Drahý Josefe!

Přeji Tobě štěstí, že ses dostal ode správy těžebné ke správě látečné a že i pokojně máš noci i spolu takovou práci, která Tebe

¹⁾ Psaní Josefovo se ztratilo, a nelze tedy říci, o jakou záležitost šlo. Jest možno, že o vysvědčení nemajetnosti pro Františka, aby nemusil platiti útraty vazby vyšetřovací. Když měl býti r. 1857 z vojenské služby propuštěn, žádáno na něm zaplacení těchto útrat (činily 93 zl. 48 kr.), nebo průkaz nemajetnosti.

zajímá. Dobře jsi mi opsal práci svou, abych věděl, čím právě se zanášíš.

Ty zdrav jsi, a dobře jest! Bůh buď z toho pochválen. Ale o mně to neplatí. Já musím do teplic — do Trenčína, mám dnu v nohou a nevím, jestli podagry nedostanu. Zachladil jsem se vloni a měl jsem již vloni do lázně, ale nemaje dosti peněz, upustil jsem od toho ke své škodě. Letos pořád prší, a já předce musím jít již proto, že snad se vyjasní. Draho jest a draže jest v lázních. Ale co dělati? Peněz vypůjčiti bude potřebl. Kterak jich oplatiti potom? A to nebude jenom letos, nébrž budu-li živ, přijde mně po několik let do lázně jeti, a ovšem peníze na to schraňovati. Můžeš z toho sám sobě odvětovati, možno-li mi někoho podporovati, an sám podpory potřebuji. Poslal bych jemu peníze z Rousinova; nedojdou až na podzim, ač bych sám rád dílu jich potřeboval snažně. Neodpírám jemu díl a částu tu posílati, jež by mu přišla nad [sic] podzim; ale po několik let sotva sám stačím při té drahotě a té churavosti mojí.

Dojel onehdy Halam¹⁾ jeda do Rousinova a stavoval se u mne, jakož mně i listu donesl od Tvých sester. Katinka jako chuderka princeska zakletá musí o samotě žít, až ji princ vysvobodí; snad již 15tého? Mínil jsem se s Tebou sjíti na cestě, ale nevěda, kdy dojedeš, a sám také pro ustavičnou deštivost kdy odjedu, neznaje, upouštím od toho.

Navštívití Tebe jsem umínil; ale sotva mi to půjde; vydám se z peněz, a pak ani nemáš, kde bych bydlil. Budu snad museti sobě odepřítí toho. Však Ti ještě psáti budu. Zatím buď Bůh s Tebou. Libám Tě.

Tvůj strýc

V Brně dne 10. Juli 854.

Frant. Sušil.

8.

Žádost o amnestii pro Františka. — Nechť Kateřina o sobě vždy zprávy podává. — Zda nemá Kateřina u sebe Sušilova certifikátu?

Drahý Josefe!

Nastává porod nejmilostivější císařovny naší, a denně se za šťastné té věci od Boha pozhánám modlím. Očekávati jest, že dále Bůh, jakž doufati jest šťastného porodu, také provinilcům politickým odpustění se milostivě dostane. Pamatuji tudy na bratra svého a piš do města, kdež jest, tomu pánovi nejvrchnějšímu, jenž dohlídku nad ním má; pros ho, aby při té příležitosti, ač možná-li, na Frantu pamatovati a ho nějak při té příležitosti obmysliti sobě nestěžil. Jsi ve Vídni, tedy

¹⁾ Rodák rousinovský, pozdější revírník kníž. Liechtenštejna v Nemochovicích.

se optej blíže na věci ty; snad aby otec tomu pánu do Králové Hradce (chefovi dozorství toho) prosbu zaslal. Buď věci té pilen.

Milá Katinko! Učinil sem Tobě krivdu, hned tak o Tobě smýšlev! Buď podruhé tak laskava, a když píše bratr, nemáš-li kdy několik řádků napsati, aspoň přidej jenom podpis svůj, abych věděl, že žiješ a daremnými myšlenkami se netrudil. — Nevím, jestli Jsi při svém v Brně pobytu s knihami mimo vůli svou nevzala také certifikátu mého; ztratil se mně, a nahledav se, nikterak ho naleznouti nemohu.

Zatím Vás líbám, těše se na brzké s Vámi shledání.

Váš strýc

V Brně dne 7. Febr. 855.

Fr. Susil.

9.

Po žertovném úvodě podává zprávu o penězích z Roussinova a radí Kateřině, kam je uložit. — Příhoda Josefova. — Jak stojí věci s Františkem? — Posílá Fr. peníze se psaním. — Táže se po Horváthovi.

Vážený Milost Pane! Pane a Pane Josífku!

Milá slečno sekretářko!

Samé nové tituly; půjde-li tak věc ta, brzo nebudu vědět, čím z Vás kdo jest. Jak Vám předce stěsť kvete: pořád výše a výše. Slečno sekretářko, Tobě ozvláště, nebudeš se tak dobře ani po smrti mti; kde nic, tu nic, samá slečinka a ruce líbám, slečinko.¹⁾ Kdo by to hyl kdy řekl? Takové Milostslečinky by neměly ani peněz potřebovati, tím méně žádati; a já věru nevím, jestli ty peníze — těch 50 zl., co Tobě posílám — 20 je pro Frantu i s listem — přijmeš a nebudeš se cítiti uraženou, že takový pakatýlek pro Milostslečnu se nehodí.

Leč bez žertu se musíš ustanoviti, má-li Tobě vyplaceno býti a nač jich potřebuješ a kam bys je dala ty peníze. Obdržíš 900 fl. stříbra až na vyjednání budoucí. Ale nedovolím, abys krýcaru z toho utratila; posílám Ti úroky, vždy něco více, než Tobě přísluší.²⁾ Vypočti sobě. Josef 500 fl., Franta 500 — (sto dostal, a 400 mu leží), Marie 900 a Ty 900, to dělá **2800**;³⁾ kolik asi potom mně zůstane?

Jak vidím, nemáš místa na peníze; bude bez mála nejlépe pro Tebe nechati jich na domě, až by snad někdy stav proměnila, a nedáli

¹⁾ Podtrženo jednou.

²⁾ Z 900 zl. Kateřininych platil kupec hospody 45 zl. úrokův. Susil ji posílal vždy o 5 zl. více.

³⁾ V orig. dvakrát podtrženo.

toto Bůh, tedy abys v stáří měla krycíárek aspoň. Na spekulaci půjčiti chceš? Můžeš o ně přijít. Do spořitelnice? Dostaneš od nich méně než v Rousinově. Já tedy myslím, nech jich na domě, a hudeš každého roku 45 fl. úroků dostávat. Prosim, optej se Schulze Maxim., strýce Tvého; ale piš mi o tom, anebo piš panu Podhorskému,¹⁾ aby se nestaral leč o 2 sta (pro Marii, poněvadž jich Horvath na vinohrad potřebuje), ostatně aby jenom zevrub a věrně včas úroky platil. Rozhodni se brzo a piš mně o tom.

Lito jest mi, Pane Josef, žeš tak zle pochodil s kabátem. Škoda, že se to stalo! Ale Tys již bez mála to svinul a jezdíš hodně po honech, ač sníš ten trochu bude v tom vadit a ta nesmírná tak záhy přišlá zima. Rád bych byl věděl, jak stojí s Frantou a kam až a pokavad věc ta postoupila. Ale žádný z Vás ani o tom necekl. Což jste na bratra zapomněli? On mi ondyno psal z Milána²⁾ a žádá 20 fl. st., jež tuto mu posílám spolu i s listem; již jsem mu toli let nepsal, myslím jednou několika řádky ho navštívit. Byl bych mu sám poslal ty peníze; ale zapomněl mně napsati addressu. Posílám tedy tech dvacet zlatých st. Vám, abyste Vy — a jmenovitě slečna bezplatná sekretářka obstarali psaní s penězi do Milána. — Nevím proč Horváth tak dlouho nepíše. Byl-li již v Pešti při skoušce?

S tím ostávám Vás oba libaje

Vás upřímý strýc

V Brně dne 3. Decb. 856.

Fr. Sušil.

10.

Sušil oznamuje Františkovi do Milána, že mu odpustil. Pokusy o propuštění jeho z vojny. — Peněžité příspěvky. — Doporučuje mu seznámiti se s italskou literaturou. — Zprávy o P. Tomášovi Procházce a o spolužácích. — Náboženská útěcha a napomenutí.

Drahý Františku!

Nepsal jsem Tobě po mnohá léta! studovals p r á v a³⁾ a můžeš vědět, že má hněv svá práva, ale také i svůj konec. Lito jest mi velice, že se Tobě nedostalo té milosti od Jeho Veličenstva, o jaké se pravilo, a že Tobě vadí stav vojanský, do něhož mimo všelikou Svou vůli přišel. Však možná, že se Tobě již strojí milost; když jsem byl ve Vídni, ustavičně jsme o tom jednali, jak prosbu zadati za Tebe a kdo k audienci má jít; odhodlala se k tomu Tvá dobrá sestra Katinka, ale dosud nemohla vyplnit

¹⁾ Kupec rousinovského domu.

²⁾ Obdržev amnestii (na jaře r. 1856) byl František opět vřazen do vojska a sloužil v Miláně do února r. 1867, kdy dostal trvalou dovolenou.

³⁾ Podtrženo jednou v orig.

žádost tu. Nyní an J. Velič. v Itálii déle pomešká a do Milána přijede, snad budeš sáni moci zadati prosbu —, ač nevím jak daleko a mnoho v tom svobody máš.¹⁾

Z Vídně jsem Ti poslal deset zl.; nyní, jak žádáš, šlu Tobě dvacet. Budeš museti předce jenom po skrovnu s nimi hospodařiti; při té veliké drahotě ani já, ani sestry a bratr Tvůj nemohou podlé vůle více tech peněz poslati.

Dokavad v Miláně jsi, hleď sobě osvojiti známost literatury vlaské; bez mála dostaneš vypůjčiti knihy některé. Ze žurnálů vychází nejlepší spis *Civiltà cattolica*,²⁾ duchaplný; hleď v něm čísti. Z románů *I promessi sposi*³⁾ se mně velice líbili; četl jsem je a měl jsem je vlasky ještě kaplanem jsa v Olbramicích [sic].

Pater Tomáš⁴⁾ velmi kašle; Tvůj spolužák odtamtud, jenž při počtě byl, Bl.,⁵⁾ zadržel peníze za sebou a nyní odbývá ve vězení; ženat jest, což asi tomu říká jeho paní. Toť jest náramná — abych mírně řekl, lehkovážnost.

Považuj jako muž a křesťan stav svůj za řízení Boží. Nepadá vlas s hlavy bez vůle Páně, a život tento jest jenom příprava. Na tom pevně stůj! Zachovej víru! Modli se! Modli se o ni, o tu víru, co nejvyšší dar! Chod' pilně do kostela a staň se katolíkem s celým srdcem; mimo církev není spásy. V Uhrách p. Horvath a Josef bratr dali mně ruce na to, že v pátek chtějí od masa se zdržovati — v tom jinak jest u vojáků, jimž dovoleno od církve —; těšilo mne to. Nebo mne nejvíce bolelo, že vlastní přízeň moje a takorka vychovanci moji si nevšímají hrubě toho, co mně — professorovi theologie — nejvíce svato jest. Bůh Tebe potěš a posilni. Libám Tebe, synu sestry moji.

Tvůj strýc

V Brně dne 3. decbr. 856.

Fr. Sušil.

Nevěda adresy Tvé, posílám to skrze bratra a sestru Tvou.

(Příště ostatek.)

¹⁾ Jednalo se o propuštění z vojny.

²⁾ Čtrnáctidenník, zal. r. 1850. v Neapoli, pak přenesený do Říma, orgán Jesuitův.

³⁾ Slavný román Alexandra Manzoniho, vydaný v l. 1825—6. — Oba názvy podtrženy v orig. jednou.

⁴⁾ P. Tomáš Procházka (1803—1858), kaplan v Ivančicích, přítel Sušilův z dob, kdy býval kaplanem v Olbramovicích, činný v katolických organizacích. Dopisoval do Hlasu, v „Dědictví“ vydal „Putování Krista Pána po zemi zaslíbené“.

⁵⁾ Neznámý.

Nové příspěvky ku poznání Fr. Sušila.

Dle rodinné korespondence jeho sděluje Vilém Kallab.

(Dokončení.)

11.

Dluh Podhorského. — Zda vyhrál los? — Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje a konsistoř. — Sušil z Pouzdřan. — Návštěva Mikšických. — Nemoc P. Tomáše Procházky. — Žádné noviny. — Františkova povinnost vojenská. — Žádá o důkladné zprávy.

Drazí Moji!

Nikdy nebyla žádána kvitance, když úrokové donesli se, a já jsem tedy ani za rok 1856 nevystavil. Toli jisto, že dlužen jest za rok 1857 sto zlatých, jež měl v novembu položit. Myslil jsem, že snad již peníze máte! Nevím, jak v tom pomoci; bude bez mála dosti, řekne-li se, že dluhem jest za 1857tý rok.

Poslal jsem onehdy odpověď slavkovského okresního úřadu; nezmínuješ se, žeš obdržel ho, avšak zdá se mi vysvítati ze slov Tvojích.

Také stálo na druhém opisu žádosti naší do Slavkova zadané, že má býti kolek 15 kr.

Prosím, optej se tam někde, jestliže jsem nevyhrál, víš že mám částku jednu losu od státní vypůjčky l. 1839 Nro. 25.243, serie 2613. Byloby mi vítáno velmi, kdyby[ch] z 10.000 vyhrál a tudy ročně k mé špatné službě 500 úroků přirůstí mohlo.

Možná, že Ti někdy přijdou pod ruku monografie 1. Über kirchl. Censur eigentl. Büchercensur, 2. über kirchl. Vereine. Rád bych zevrubně a do největšího podrobná věděl, jak daleko sahá právo toto. Německá konsistoř brněnská počíná nedobře s námi v dědictví hospodařiti. Optej se, mohou-li nám zakázati vydání knihy, o které praví ist in gutem kirchl. Geist; aber es ist nicht an der Zeit; es ist für **unser**¹⁾ Volk zu hoch atd. O věcech těch velice pochybuji, že by to v jich moci bylo. Ale kdož tam zná veškery ty bully a zákony. Tudy by mně bylo velmi vhod, dokonale o tom poučiti se. Snad Ty též optati — příležitost — neboť na odpověď či na protest mám dosti kdy do polovice októbru, kde se tepru sejdeme, celé to naše dědictví. Leč musím předce k tomu prohlídati, jedno abych se proti autoritě neprovinil, čehož bych nerád pro živý svět; druhé abych právu nezadal, čehož by potomci naši na mně toužili, že první starosta se jim nesličně zachoval. Statuta jsou, že všechny vědy vydati můžeme.²⁾

¹⁾ V rukopise třikrát podtrženo.

²⁾ Sr. s tímto censurováním publikace Dědictví zprávu ve Hlasu 1858 č. 12.: Ve schůzi Dědictví 17. března se četl přepis biskupův, „v němžto se

Sušil, technik, jest syn mlynářů z Pouzran¹⁾. Chlapík lehkomyšlný. Prosím, optejte se někdy na něho, jak se chová u představených jeho. Ten za rok víc peněz, než já mám služného, potřebuje. Měsíčně 80 zl. stříbra prý naň vynakládá otec. Hleďte, aby nám nedělal necti.

Měl jsem srdečnou radost, že mne Verunka i s p. Matějem navštívila.²⁾ Musel jsem slíbiti, že je navštívím. To sice pevně hodlám, leč času kdy, určití nemohu. A již možná že brzo, již opět že později se to stane.

Pater Tomáš³⁾ v Ivancích bez mála sotva se vleče a sotva podzimku dočká. Šel na penzí, poněvadž ustavičně kašle, ustavičnou běhavku má, a nyní mu již nohy nabíhají. Škoda ho věčná!

Čekal jsem, až bych něčeho dověděl se nového, co bych Vám sdělil: ale není toho nic. Tudy zavírám a Vás veškery líbaje ostávám

Váš upřímný strýc

V Brně, dne 26. April. 1858.

Fr. Sušil.

Jsi-liž, m[ilý] Fr[antišku], oprostěn již docela od stavu voj[enského] a propuštěn naskrze? — Nikdo-li z Vás do Brna nepřijde? Pište mi brzo, hojně a mnoho.

12.

Co dělá Kateřina? — Úmrtí P. Tomáše Procházky. — Horvátovi. — Povodeň v Rousínově. — Zprávy o známých. — Otázky.

Drazí a Milí Moji!

Co pak dělá — musím počti s otázkou podlé nynější a minulé mody — milostpanna slečinka Katarina? Je-li zdráva? Byli jsme tu všickni v Brně velice zarmoucení, že se slečince cosi, nevím, jak se neduh ten jmenuje, na prstě či na jazyku přihodilo, a byli bychom velice tomu povděční, kdybychom nějakou buletinou známosti o předrahem zdraví milostslečinky dostali. Toli z galanterie, ač mně velice málo svědčí, nejenom že stár a kněz jsem, ale také pro smutek, ježž nosím pro neb. přítele svého patra Tomáše, kterýž dne 8. junia umřel. Pochovával jsem ho já; měl pohřeb tak slavný, jakého Ivančice neviděly. Bylo 22 knězů, drouzek bylo na tři sta, nescíslný počet lidu okolního byl přítomen, a Ivančané byli v slzách. Leč o tom ve všech novinách se četlo, a nebudu tudy obnovovati staré zprávy.

rozšířenější a bližší dozorství o chrana církevní nad Dědictvím sv. C. a M. požaduje a slibuje, který s radostí se vyslechl a jehož požadavkům se výbor poslušně podrobil, an se tím upřímně a stále přání jeho uskutečňuje“.

¹⁾ Snad Raymund Sušil, syn bratrance Sušilova. Pouzdřany, okres mikulovský.

²⁾ Mikšíčkovi.

³⁾ P. Tomáš Procházka.

Dne 29. jul. ve čtvrtek bude se světit kapla sv. Jakubská, kterou nebožtík patr Tomáš vystavil. Já tam, dále Bůh, sloužiti budu první mši svatou; pozván jsem od jednoty Ivančické a od p. děkana.

Toli z našeho okolí! Z Uher se dovídáme, že Marie s manželem a synem Žihou¹⁾ do Brna hodlají. Těším se na to velice a obydlí jsem jim vyhlídl. Budete-li Vy — někdo z Vás — moci s nimi dojeti, byla by věc hezká. Bezmála bych Vám naproti jel anebo potom vyprovodil. Jenom mně především potřebí věděti, kdy kterého dne v augustu ti Maďari dojedou. Píši jim také právě, aby mi toho jistou zprávu dali. Nebyli jsme všichni spolu od svatby Mariiny,²⁾ a bylo by krásno, kdyby jsme se opět sešli veškerí zdraví bodej a živi! Zatím do té doby zbohatne Josef z privilegia na hodiny.³⁾

Jak asi máte se všickni? Píšte několik řádků a některé noviny o osobách mně známých. Já ničeho Vám sdělití nevím; o Rousinově a povodni tamtéž [sic] jste bez mála četli v novinách nebo jinak slyšeli; nemalou prý škodu též utrpěl Ignác Schulz u jatek, u sv. Jana u mostu. Hrabě Tarocca⁴⁾ tam právě po tom neštěstí jel a zhrozil se toho. Příčina ovšem jest, že strhla se mračna; ale most jest špatný, nevysoký a tak vystavěný, že málo vody jím protékati může. Tudy ta nehoda. Ostatek z Rousinova ničeho nevím, a p. Pohorský ničeho nedává o sobě slyšeti. — Oba pp. doktoři Vám známi professoři theologie se dobře mají a dobře prospívají.⁵⁾

Zatím Vás líbám a Bohu poroučím. Píšte mně, jak s Vámi stojí, co privilegium činí, co studie právní a věci podobné mně velmi zajímavé.

Váš upřímný strýc

V Brně, dne 6. Julia 1858.

Fr. Sušil.

13.

Prání k novému roku. — Posílá 3 ex. 8. svazku mor. písní, pro Miklošice a Hilferdinga. — Psaní Josefovo. — Zájem o vídeňskou hud. akademii. — Proší o ruské písně. — Miklošic nechť vysloví své námitky proti rukopisu Královédvorskému.

Drazí a Milí!

Všeho dobra k novému roku! Posílám 3 exempl. posledního (8.) svazku mor. nár. pp.; z nich prosím co nejdříve jeden Dr.

¹⁾ Zikmundem. — ²⁾ R. 1852.

³⁾ Snad elektrické hodiny, které Josef sestrojil a které byly umístěny na průčelí sev. nádraží ve Vidni.

⁴⁾ Hrabě Bedřich Sylva Taroucca (1816—1881). (Sr. životopis jeho od V. Brandla v Čas. Mat. Mor. 1882.)

⁵⁾ Jedním z nich je pravděpodobně Dr. František Hošek, který se znal s Tomáškovými, druhého nemohu určit.

Miklošičovi¹⁾ a druhý skrze p. Rajevského²⁾ panu Hilferdingovi³⁾ poslati.

P. Josef! Eihle, že mně psal! Kdož by to myslel? Ze Štěpánova; není ho bez mála ještě mezi Váma, a tudy až přijde, vyřídíte mu též k nov. roku všeho dobrého.

Těším se zprávě či raději říci na zprávu o provedení hudebních statí na 6. b. m. ve Vídni. Zatím Vás veškery srdečně líbám

Váš upřímný strýc

V Brně 2. ledna 1860.

Fr. Sušil.

U p. Rajevského že dám prositi p. Hilferdinga o národní ruské písně; a p. Miklošiče aby vystoupil proti ruk. Krolod., že prosím, má-li co proti němu.

14.

Posílá peníze za koupení věci. — Úsudek o Mendelssohnovi-Bartholdym. — Miklošič a rukopis Kralodvorský. — Žádá o ruské národní písně. — Vděčnost za vhodnou volbu dáreků pro Žigu. — Zda může poslati moravské písně Dru. Zelinkovi? — Přání na nový rok a prospěšnost sbírky národních písní.

Drazí a Milí!

Nebyl bych sobě myslel, že se mnou žertovati aneb mne zkusiti chcete, zdali skutečně tak na peníze držím, jak si to bezmála myslíte. Já jsem prosil, objednatí mně gatě a živůtky pletené; co si člověk objedná, zaplatiti musí. Tudy posílám patnácte fl. rak. čísla; snad dosti bude, nebude-li, tedy mne zatím zapište do nějaké knihy co dlužníka, nebo doufám, že mne proto u advokáta stíhati nebudete. Za to ale děkuji dvojnásob, jedno za objednání věcí těch, druhé za trepky ty pěkné, a oběma věcmi jste mně učinili radost. Dovolte, abych posud⁴⁾ od Vás věcí Vámi koupených co presentu nemusel přijíti; až budete bohatší a já, čehož Bůh ostřež, bych snad do nepříjemného položení přišel, tedy oběma rukama po darech jako ten orel po kořisti sahati budu.

¹⁾ Miklošič František, professor slovanské filologie na universitě ve Vídni (1813—1891).

²⁾ Rajevskij Michajl Fedorovič (1811—1884), arcikněz, pak biskup při ruském vyslanectví ve Vídni od r. 1842 až do smrti.

³⁾ Hilferding Alexandr Fedorovič (1831—1872), slavista a publicista ruský; napsal m. j. *Les slaves occidentaux* (1858) a *Očerki istoriji Čechiji*.

⁴⁾ V rkp. podtrženo jednou; tak i v následujících dopisech vše, co vytištěno proložené.

Obdržel jsem programm a tu recenzi či ten referát o produkci zpěvů. Co praví ten pan recensent o Mendelsohnu Bartholdym¹⁾, s tím bych se neshodoval; ač jsem neslyšel právě toho kusu, o němž mluví, totiž Lauda Sionu, předce co jsem slyšel, dává mně příčinu výše a lépe souditi také o tom neslyšeném, než to činí p. posuzovatel v pressi — nebo zdá se, že ostřížek ten, co jste mně poslali, jest z té paní sukně vzat, která ovšem v krinolině si vodí.

Nebyl-li jsi, p[ane] Fr[antišku], ještě u Dr. Miklošiče, tedy jenom zaveď s ním řeč a ptej se ho, co proti rukop. má kralodvorskému, že ho snažně prosím, aby se s tím vytrasil. Nám všem musí hlavně na tom záležeti, aby pravda průchod měla, a byť i všeliká ta slavná záře a gloriola zahynouti měla, která se nade hlavou něčí vznáší.

Rukop. Kralodvorský měl veliké působení a posavad má a působení to nepřestane, ač by někdo provedl, že podvržen jest. To můj náhled: s pravdou ven. Ostatně tak přesvědčen jsem o nepodvrženosti, o pravosti rukopisu, jak, abych tak řekl, o vlastním bytí svém. P. Rajevskému, ale řekni — o čem jsem již psal — že dám prositi p. Hilferdinga o ruské národní písně předešlého desíti, ba dvacítiletí vydané. —

Děkuji, že jste udělali takovou radost mladému Žigovi, jak Marie píše, a tak výborně vybrali to, co se mu hodí a radost mu činí. Ze samé vděčnosti bych do té krabice, ve které jste poslali gatě a pantofle a kabátky, ze samé díni vděčnosti, bych Tobě, pane Josefe, nějakou bohatou společnici na pouti krušného života poslal; ale se v ní nesměštná, a stává se tu, co praví mor. národní píseň: Dám-li ho atd. na str. 474., což sobě sami přečísti můžete. Ovšem tím méně by se směstnal nějaký pan ženich, kterého když jsem chtěl objednat, napadlo mi, že Fräulain Khatarain do kláštera tisícero chutí má. Byl bych poslal gavalíra, nechť je generál nebo kaprhál. Kdybyste potřebovali snad exempl. národ. písní, tedy Vám mohu posloužiti; nevím, jestli n[a] p[říklad] p[ane] Frant[išku] svému patronovi,²⁾ to jest p. Zelinkovi, bys jím sloužiti nechtěl; ač ovšem stojí-li o takové marné daremné a ničemnén věci, jak bezmála v očích přemnohých pánů písně národní jsou. Leč o tom, naději se, uvědomíte mne.

Zatím Vám pro tento rok všeho dobra na pánu Bohu želám a nejvíce zdraví a milosti Boží. Ostatní šťastkování najdete vytištěné v národních písních mezi koledami. Ejhle, jak dobře, že jsem sebral písně; ony nyní za mne koledují!

Již pak Vás všechny upřímně líbám

a ostávám Váš věrný strýc

V Brně, dne 16. ledna 1860.

Fr. Sušil.

¹⁾ Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809—1847), skladatel hudební.

²⁾ František Tomášek byl v době svých studií zaměstnán v advokátní kanceláři Dra. Zelinky; protekcí jeho se stal r. 1860 úředníkem u severní dráhy.

15.

Úsudek o článku o hymnu v protestantské realní encyklopedii. — Těši se z bosenských a hercegovských písní. — Přál by si mít všechny sbírky ruských písní, ale spokojí se tím, co má p. Rajevský. — Poezie Vinc. Pola. — Rád by dále sbíral písně. — Žádá o Chrusandriův článek o mor. písních, jež má vyjít. — Majarovy slovinské písně. — Zdali vystoupí Miklošić proti R. K.? — Očekává vydání Šemberových spisů: literatury II. díl a jm. mapy moravské. — Jiné otázky. — Kdo složil nápěv k Sušilově básni „Lumír“. — Předzvěsti o I. díle Dudíkových dějin Moravy.

Draží a Milí Moji!

Obdržel jsem opis z realného lexika protestantského¹⁾ o hymnu; jestli při tom nejsou vypuštěny části lepějšího obsahu, věru tu není čeho Němcům protestantům záviděti, a veškero to opisování daremno bylo. Avšak pro mne to věc důležitá, věděti, jak si ten protestantský encyklopedista theologicky vede. Že jsem tak o to žádal, abyste mně to nějak zaopatřili, pochodí odtud, že jsem nemyslel jinak, než že článek ten bude od Daniela, jež 5 dílů latinských hymnů vydal a mírný, učený a všelijak ctihodný protestantský theolog a filolog jest. Poznal jsem netoliko z podpisu (Palmer), že nemluví Daniel, nébrž ze způsobu a slohu a celého obsahu té stati viděti, že mluví a jedná o věci, kteréž dokonale neprozkoumal, hned zajisté nečiní rozdílu mezi národ. písní církevní a mezi hymnem, oboje míchaje. Není jistě v tom článku té, kterou se Němci honosí, důkladnosti a důvodnosti. Možná, že nahradí se článek ten v jiných, na něž se odvolává a ku kterým se táhne. Uvidíme.

Těm Bosenským a herceg. písněm se těším; s radostí vrátím ty peníze za ně vydané. Od p. Rajevského věru nevím, mohu-li přijíti, čímž se mi nabídá; rád mu posloužím Moravskými národ. písněmi, ač jestli jich žádostiv jest. Chtěl bych veškery ruské sbírky národních písní míti. Sacharova²⁾ mám sice pět dílků a dal jsem zaň 12 zl. na střibře, ale v druhém vydání o mnoho více stojí; to první, jež já mám, jest v šestnácterce, vydání druhé v oktávě. Je-li to druhé, tedy bys je také mohl vzíti. Aksakov, Kyrjevskij,³⁾ a kdož jich ještě tam zná, mnozí totiž vydali nověji národní písně ruské, jichž jsem sobě nenaznačil, spoléhaje na p. Hilferdinga, že pošle, co vyšlo těch věcí v Rusích. Rád

¹⁾ Real-Encyklopaedie für protestantische Theologie und Kirche, vydávaná po prvé od r. 1854 Herzogem.

²⁾ Sachorov Ivan Petrovič (1807—1863), etnograf, archeolog a bibliograf ruský. Vydal „Pěsní rus. národa“ (1838—9).

³⁾ Bratři Aksakovi a Kirějevští byli hlavními representanty slavjanofilství. Zde miněni z nich Aksakov Konstantin Sergějevič (1817—1860) a Kirějevskij Petr Vasilij (1808—1856), sběratelé ruských písní.

bych zapravil výlohy, kdyby p. Rajevský uvolil se věci ty zaopatřiti. Ale zatím se spokojím s tím, co před rukama má. Jest těžko žádati úsluhy a kněh, za něž by se snad p. R. peníze vzítí zdráhal.

Vyšly poezije prerez Vincentego Pola¹⁾ u Zamarského ve Vídni; svým časem, když budeš mítí pochvilí, stav se v tom kněhkupectví či v té tiskárně (snad jest obojí spolu) a optej se, zač asi ty díly — nevím kolik jich — se prodávají. Nejsou-liž náramně drahé — což bývá při p. V. Polu —, rád bych si je opatřil; jest to jeden z geniů poetických či z genialních poetů.

Provolávají mne, abych ještě sbíral písně národní, jmenovitě Lumír²⁾ v nejnovějším čísle. A téměř velikou chuť mám, učiniti to a novou sbírku připravit k l. 1863, jakožto ku památce tisícileté sv. ap. Cyrilla a Meth. Kdybych jenom zdrav byl, a kdyby nohy moje opět předešlé síly a pružnosti nabyly! P. Chrysander³⁾ bude v Mohuckých novinách hudebných pojednávatí ještě jednou o písních (worauf wir zurückkommen werden, bis das Ganze vollständig vorliegt); nemáme těch novin Mainzer musik Zeitung, ale jistě ve Vídni nějaký spolek je drží; a příležitost o tom se dovíš, co napsal. Prosím, pamatuj na to u příležitosti. —

Také p. Majer⁴⁾ sebral slovinské písně, nevím kde a kdy a jestliže posud vyšly. Snad budou to věděti někteří rodáci Korutanci neb Krajinci, jmenovitě p. Miklošić, o němž nic nepíšeš, jestli vystoupí proti rukopisu Kralodvorskému. P. Prof. Šemberu prosím, aby vydal II. díl literatury a spolu mapu Moravy;⁵⁾ stýská se mi již pořád na cestách, němkyňi mívati za průvodkyni a tu ještě z Vímaru. Doufám, že jistě vyjde p. Š. mappa na jaře.

Nenavštívíte mne na masopust? mám říci na ostatky. Všelijaké věci jsou, o nichž by dobře bylo ústně si pohovořiti. Také bych rád věděl o tom mysteriu, nebyla-liž totiž nějaká mystifikace u té věci, jenž Vám dobře známa byla a jest. — Ještě také bych rád věděl, kdo nápěv učinil k mé básni Lumír z Řůží a Trní, jenž se 21. prosince ve Vídni zpívala. Všecky tyto věci není potřebí hned vyšetřovati, něbrž jak se přihodí, nenáhlí nic, a dosti na tom, když svým časem se obstarají.

¹⁾ Pol Wincenty (1807—1872), básník polský; napřed hlásal myšlenku demokratickou a slovanskou, později se stal konservativcem a dokazoval, že je třeba se postaviti proti novým idejím. (Sr. Ottův sl. n.)

²⁾ Lumír zal. Mikovcem r. 1851, mival též příspěvky Sušilovy. (Srov. Literatura česká XIX. stol., III. 2. 149.)

³⁾ Chrysander Friedrich, hudební historik a kritik německý (1826—1901).

⁴⁾ Správně: Matija Majar-Zilski 1804—1892.

⁵⁾ „Dějiny řeči a literatury české“ a „Mapa země moravské“.

Nového nevím. Dotiskuje se první díl p. Dudíkovy historie Moravy,¹⁾ o kterém praví, že v něm porazí veškerý idoly, jež posud panovaly v historii naší n. p. o Velehradu. Uvidíme, jakým modloborcem se býti objeví.

Všecky Vás objímaje, ostávám

upřímný strýc

V Brně, dne 9./2. 1860.

Fr. Sušil.

16.

Potvrzuje příjem knih. — Seznam ruských knih, kterých by si přál. — Vrací, byv upomenut, Kochovu Geschichte d. Kirchenlieds; soud o ní. — Jak dlouho může podržeti ruské knihy; jak je kupovati? — Dík za návštěvu Kateřininu. — Miklošičovo podezření proti staročeským památkám; přeje si, by zjištěna byla pravda. — „Hlas“ proti Slovákům. — Moravské noviny. — Kdy přijede do Vidně? Allegriho Miserere. — Pozdravy.

Drazí a Milí!

Obdržel jsem knihy, a sice Geschichte etc. [des Kirchentlieds] v. Koch,²⁾ 2 díly a pak pět kněh ruských od Makaria,³⁾ úvod do dogmatiky a 4 díly dogmatiky jeho. Píšete mně, abych udal, které knihy bych ještě mti či raděj sobě na čas vypůjčiti žádal? Byly by to: 1. Istoría russkago razkola⁴⁾. 2. Istoría russkoj cerkvi, 3 díly od Makaria; novější od Filareta,⁵⁾ episkopa charkovského. 3. Razbor rimskago učeníja o glavenství v cerkvi od Nikanora⁶⁾. 4. Rimskij novyj dogmat o začatí presvjatyja Děvy Marii⁷⁾ atd. Z časopisův máme ročník 1859 Christianskoje čteníje;⁸⁾ prosil bych o zapůjčení ročníků tří předešlých 1856, 1857, 1858, a jestli, které jiné časopisy theologické v. p. Rajevskij má. Kdyby naše peníze stály na rovní, volil bych si

¹⁾ „Mährens allgemeine Geschichte“ 1859—1888; první svazek českého zpracování vyšel r. 1870. — Dudík Beda, historiograf moravský 1815—1890.

²⁾ Koch: Geschichte des Kirchenlieds und Kirchengesangs der Christlichen, insb. der deutschen evangelischen Kirche. 3. vyd. 1866—76 v 8 svaz.

³⁾ Makarij, světským jménem Michail Petrovič Bulgakov (1816—1882), arcibiskup charkovský od 1859. Vvedeníje v pravoslavnoje bogoslovíje (3. v. 1863); Pravoslavno-dogmaticeskoje bogoslovíje (2. v. 1856 a 1857 ve 2 svazcích). Sr. dop. 17.

⁴⁾ od Makarija—Bulgakova.

⁵⁾ Filaret, arcibiskup černigovský, dříve biskup charkovský (1805—1866).

⁶⁾ Nikanor (Alexandr Ivanovič Brovkovič) 1827—1890.

⁷⁾ Sr. dopis 19.

⁸⁾ Christianskoje čteníje, časopis redigovaný Makariem—Bulgakovem.

koupiti některé z těch kněh, zatím počkám až dále a spokojím se s pouhým vypůjčením. Nad to přemálo znám ruskou literaturu. Vyšla též *Sociněnija* i pisma *Svjatogorca*, jak to z ohlášení při časopise *Christ. čtenije* vidím. Má-li co z těch kněh p. *Rajevskij* a může-li půjčiti na čas, prosil bych. Jenom také prosím připojiti dobu, jak dlouho knihu tu neb onu podržeti smím. Což připojuji, poněvadž právě, an toto píše, dostávám listu, v němž mne káráte, že jsem knihu *Geschichte* etc. neposlal nazpět. Knihy ty dvě mne došly beze všeho připsu, a kdybych nebyl poznal po písmu, odkud jsou, byl bych zhola nevěděl, jak ty 2 knihy na mne poslány býti mohly. Domníje se, že dosti času s nimi, nespíchal jsem, máje právě jinou práci; nyní ale vidím, že se list Váš nějaký vytratil musel, v němž stálo, jak dlouho knihy podržeti mohu. I jest mi líto, že jsem nemohl kněh těch použiti; sotva několik stran probav, posílám je nazpět. Leč předce aspoň vím, co v ní jest a čeho v ní nehledati, jakož i to, že jsem v knize té pro sebe málo nového spatřoval, o hymnách latinských mnohem více věda, než se tam předkládá. Pro protestanty Němce může to býti kniha užitečná, pro mne té výhody nemá, abych snad déle o podržení jí žádal; posílám ji s poděkováním zpátky. Jestli ty dva svazky nejednají o latinských hymnech a není-li v nich přijata *theorie* o zpěvu a písních, tedy děkuji napřed za ně; bude snad možná někdy ve Vídni na den jich vypůjčiti a prohlednouti časem svým.

O ruských knihách, za jejichžto opatření a vypůjčení velmi jsem povděčen, prosím, napište mi, jak dlouho je podržeti mohu. Budu sice je především čísti a hleděti co nejdříve je odeslati. Co nyní rubl ruský platí? Rád bych věděl, abych snad některou knihu sobě zaopatřiti mohl. Ale jakou cestou?

Dobře jste v tom udělali, že jste slečinku *Katarinu* (*Fräulain Katarain*, nevím jestli jsem dobře přeložil tu německou frasi) poslali do Brna; měl jsem velkou radost; a nemalé potěšení také z toho mi zplynulo, že jste svou nejmilejší sestřičku tak pěkně přivítali opět, jak se z listu jejího dovídám. — O p. *Miklošicovi* poznávám, že on skutečně *Ruk. Kral.* a vůbec starou lit. českou v podezření chová, ale že důvodů neví podezření své opodstatniti. Jakkoli jsem o *Libuš. soudě* či o *Zelenohorském rukop.* a *Ruk. Kralov.* přesvědčen, srdečně rád bych to viděl, kdyby veškery námitky proti spisům těm v myslích lidských povstale na světlo vyšly a povšechnému protřesu podrobeny byly. Hlavní věc všady jest pravda, ta jenom jest důstojná lásky, a před ní všeliké jiné ohledy jakékoli na zad ustoupiti povinny.

Právě stala se bouře na Slovensku proti výroku, jež p. *Wurm*¹⁾ v časop. *Hlas* napsal, nazvav Slováky nyní od češtiny odstupující,

¹⁾ Dle laskavého sdělení redakce *Hlasu* byl to asi P. Ignác Wurm, tehdy správce ústavu pro zanedbanou mládež v Brně, nyní bisk. rada a vikář olomoucký. — O sporu sr. str. 312.

zrádci nábožensko-národními. To bude jakási mela! Uvidíme, co z toho bude! Kdyby to jenom vedlo ku poznání, že Slováci odstupem svým sobě hrob kopou. Kterak mohou (an jich sotva 2 millionů jest) chtít novou literaturu zakládati. To věru veliký anachronism jest, nemá-li se počínání tomu jiné horší jméno dáti. Co o Moravských novinách píšeš, nečetl jsem; vím ale, že také sedláci do nich píší, ač snad článek Vámi káraný od sedláka není.

Nyní končím; ještě musím přidati, že jestli bych se do Vídně odhodlal, že by to dříve diti se nemohlo, leč na velký pátek, abych miserere Allegrího¹⁾ uslyšel. Možná, že ještě jiné věci se strojí, kterými navnaditi bych se dal. Frailain Kathrain děkuji za tu bylinu. Pozdravte všech známých odemne. Prof. Procházka²⁾ Vám vzkazuje službu svou a pozdravení. Já Vás všechny tři srdečně objímám, ostávaje

Váš upřímný strýc

V Brně, dne 6. března 1860.

Fr. Susil.

17.

Opakuje stručněji obsah předešlého psaní, které k zaslance knih přiložil, pokud se týkal knih Kochovy a ruských. — Neblahý vliv rozkolu.

Drazí a Milí!

Na spěch píší, že jsem předešlým šestého března Geschichte des Kl.[Kirchenlieds] von Koch 2 díly odeslal spolu se psaním. Ze jsem dřívěji knihy ty poslati se nepřičinil, pošlo odtud, že jsem nevěděl, jak dlouho je podržeti mohu, an při nich ani s nimi žádný list nedošel, z něhož bych byl mohl o tom se poučiti. Jak mile ale mne list upomínatel došel, tudíž jsem knihy ty na poštu poslal, ač jich ještě nepřečetev. Také nebyly knihy ty té ceny, abych snad byl o prodloužení lhůty prosil. Doufám, že teď dnes 8. března již v rukou Vašich se nalézají.

Dogmatiky ruské jsem pět dílův obdržel, čemuž velmi povděčen jsem, an z toho poznávám, v čem se od nás liší a v čem shodují a kterak rozkol Fotiem uvedený u lidu slovanského neblaze působí. Psal jsem ve přiloženém ku knihám Kochs Geschichte atd. listě, kterak bych některé knihy vypůjčiti sobě žádal, a udal jsem je totiž a) historii ruské církve od (Bulgakova) Makarija téhož, od něhož jest dogmaticeskoje bogoslovije; historie ruské církve od Filareta, biskupa Charkov-

¹⁾ Allegri Gregorio (1580—1652) komponoval ve slohu Palestrinové.

²⁾ Matěj Procházka 1811—1889, professor gymnasijní, důvěrný přítel Sušilův a spolupracovník. Byl prvním redaktorem Hlasu. Spisoval články a knihy dějepisné.

ského; o novém dogmatě římských katolíků atd. Naději se jistě, že listu mého jste již dostali a že tedy ovšem tituly kněh těch zaznamenány nalézáte. Také píší tam: jak dlouho o dogmatiku podržeti mohu? Ovšem si pospíším, abych brzo ji vrátil a sobě jiných kněh vyžádati mohl. Kromě toho jsem si dovolil dvě otázky připojit: a) jednu, kolik nyní za rubl ruský se platí, b) druhou, kterou cestou bych některé knihy ruské se dopřít mohl? Které knihy bych rád měl, o tom bych potom pověděl: Byla by to také dogmatika, ale druhé vydání, které těch 5 dílů ve dvou dílech zahrnuje a poopraveno jest. Nad to jsem udal časopisy, kterých bych sobě žádal. Ovšem pak nemohu najednou všechno čísti, tudy podle toho prosím pokračovati.

Ještě bych psal jiné věci, ale opakovati není snad potřebí, an jistě jste již knihy a psaní moje obdrželi.

Tím končím, spěchaje na poštu.

Líbám Vás

Váš strýc

V Brně 8. března 1860.

Fr. Sušil.

18.

Vrací knihy panu Rajevskému a žádá o jiné. — Co Sušila zajímá z ruské theologie. — Omezuje svá přání zatím na knihy vyjmenované. — Za jakou cenu lze ruské knihy dostati? — Zprávy o Horváthových. — Očekává potvrzení o obdržení zásilky. — Není jisto, přijede-li na Allegriho do Vídně. — Pozdrav. — Hlas a Slováci. — Koupě ruských knih.

Drazí a Milí!

Posílám s poděkováním pět knih vypůjčených od p. Rajevského spolu s prosbou, kněh jiných, ježto pro jistotu ještě jednou tuto jmenuji, mně dobrotivě zapůjčiti:

1. Istorija ruskoj cerkvi od Makaria.
2. Táže ruskoj cerkvi od Filaréta.
3. Razbor rimskago učenija o glavenství v cerkvi. Od Nikanora.
4. Rimskij novyj dogmat o začatii Presv. Děvy Marii.
5. Christianskoje čtenije l. 1858, 1857, 1856 (let. 1859 máme tu).
6. Ostatní díl dogmatiky Makarijovy, totiž první.

Jedné nebo druhé z knih těch vyprosím sobě. Jest to věc velmi pro mne poučlivá, poznati stav theologie v Rusích, zvláště ale nahlednutí, kterak sobě počínají v otázkách sporných a jak roz-

kolu svého hájí. Nemálo jsem se divil učení jejich o svýtoistvě,¹⁾ o čem jsem neslyšel dříve, až jsem se z Bulgakova Makarija o tom poučil.

Jsou ovšem i jiné knihy z jiných oborů; n. p. národní písně, kritiky a studie o poesii, o národním životě atd., historii literatury ruské atd. Ale na ten čas budu rád něco z předešlých kněh obdržeti. Rozumí se, že věc nanáhli, a že dle pochvilí a příležitě věci ty obstarány býti mohou. Ptal jsem se také v předechozím listě, po čem se rubl stříbra platí, abych věděl, možno-li mi některou knihu objednatí sobě teď aneb raději počkati, až by se narovnání peněz našich stalo.

Od Marie jsem listu dostal, ve kterémž ubohá nařiká, že z Vás jí nikdo nepíše, že sama churava jest a Horváth, že dokonce hůře stůně, než kdy jinde, a že tudy ze všech stran soužena jest. Jediný Žiga zdrav prý jest. Pište jí, prosím, a potěšte ji, jenž tak vzdálena jest! I já psáti jí budu co neviděti; líto jest mi, že Horváth nemůže stálého zdraví nabyti a že s ním věc na zavěšení se povahuje.

Psal jsem včera a poslal jsem dříve již Koch Kirchenlied dva díly, za kteréž děkuji. Prosím, napište mi brzo několik řádků, abych uspokojen byl, že jste skutečně věci — knihy — obdrželi.

Israelité v Egyptě, Timothej, putešestvo rozy²⁾, vot prekrasnyja predmety. Ale což platno! O Allegrim uvidíme, jaké počasí bude na ty příští dni a bude-li mně se zdravím obstojno.

Nyní nevím dále; tudy zavírám a Vás objímaje ostávám

Váš strýc

V Brně dne 9. března 1860.

Fr. Sušil

Prof. Procházka všecko dobré Vám vzkazuje. O brindě, do které časopis Hlas p. Šmídka³⁾ přišel, Slováky slováci nazvav zrádci, jsem se zmínil snad v předešlém listě.

Jest-li knihkupec ve Vídni, jenž by obstaral z Peterburga knihy, kdyby mně se nezazdály velmi drahý?

19.

Blahopřání. — Dr. Stella zemřel. — O ruských knihách a časopisech. — Do Vídne nepojede. — Replika Slováků Hlasu. — Očekává psaní.

¹⁾ Slovo to je v originále nezřetelně napsáno; četl-li jsem dobře, znamenalo by asi „сватоѣство“ (svatost, svatí), transkribované dle moskevské výslovnosti. V dogmatice Makarijevě jsem však nenašel takového slova.

²⁾ Nepodařilo se mi tyto spisy identifikovati.

³⁾ Šmídek Karel, spisovatel filosofický (1818—1878), tehdy professor gymnasijsní v Brně, v l. 1859—1870 redaktor Hlasu.

Drazí a Milí!

Z cesty mé do Vídně co bude? Dovolte napřed, abych Vám, jichžto se týká, všeho dobrého na Pánu Bohu žádal a z toho srdce přál a žela. Nejprve k druhému dubnu, ke dni sv. Františka! Bůh Tě chovej a veď! Chraň a opatruj! Dá Bůh, že letos se studii hotov budeš a ze služby vojenské docela propuštění sobě vyjednáš. Prosím, oznamte mi o věcech těch, abych v jistotě se nalézal.

Na konci měsíce tohoto připadá sv. Kateriny; a to máš opět Ty, slečíněčko, svátek. Věru přicházím skoro, možná, že ještě jednou gratulovati budu —, nebo koho rádi máme, tomu vezdy a vezdy dobrého želáme, — ale pro ubezpečilost již nyní slečíněčkoce gratuluji. Pan Josef pravil, že snad již do 27. léta přijdeš. Ino, to nemůž býti! Musíme mermomocí o deset let zpátky, a já se domnívám, že tepruv sedmnácte let mítí budeš. Toto jsou lidé! Nevědí, že dámy rády mladšími bývají; o deset let jest sice velký skok, avšak mnohé věci jsou možné, praví Shakespeare, o kterých se filosofům ani nezdálo. Avšak budiž si buď tak, buď jinak a onak, vezdy Tobě co nejvřeleji, jako bratříčkovi Tvému jednomu i druhému (ač bez svátku) na Pánu Bohu zdraví, požehnání, štěstí atd. žela. Panu Josefovi — bohatou nevěstu; poněvadž se již učí katechismus, aspoň doufám, že čteš knihu tu — tedy viděti, že se nůní ženiti. Mnohá si myslela snad podle písne: Ožeň se, synečku, vezmi sobě mne, Máš-li nyní jednu radost, budeš mítí dvě! A ta dvoji radost tedy nechať Vám všechněm kvete.

Umřel náhle mrtvici byv raněn Dr. Stella,¹⁾ jak o tom z novin jste se dověděli a já pší, poněvadž nevím, o čem bych místněji řeč vésti měl. Kněh ruských ještě neposílám, poněvadž jsem jich nepřečetl; dogmatika mne zvláště baví. Ono pojednání, o kterém jste mysleli, že pro mne zajímavé bude o novém dogmatě atd., je z francíny přeloženo, jak jsem o něm již před lety četl, a tudy nic nového pro mne. Po svátcích pošlu knihy ty s poděkováním zpátky a vyprosím si potom historii církve ruské třeba obojí, od Makarije i od Filaréta, ostatně ale z časopisů raději Besědu,²⁾ ač má-li ji p. R[ajevskij]. Mám jeden svazek, druhý léta 1856. A věru ten mne zvědava činí, podívati se na druhé a je projiti.

Z toho ráčí celá troji přátelská společnost dvou pánů a pánů bratrův a jedné sl. sestry dokonale poznati, že do Vídně se mnou železnice nedojede. Lito mi sice jest, že nebudu slyšeti Allegriho, také pak bych mezi Vámi, dokud ještě svobodni jste a pospolu, nadobro okrál a potěšil se. Leč bojím se nestálého aprílu, jenž dnes pěknému slunko svítiti káže a zítra jako klejklíř mračna vodí a z nich led na ubohou zemi sype. Necháme tedy na pozdějšek návštěvy té, an jsem bez

¹⁾ Dr. Stella, advokát brněnský, r. 1848 poslanec na moravském sněmu, spoluzakladatel humanitních ústavů v Brně.

²⁾ „Russkaja Besěda“ založená r. 1856, jakožto orgán slavjanofilský.

toho již letos Vás viděl a bohďa ještě uvidím. Nepojedu-li já k Vám, lehčeji snad bude Vám učiniti mně potěšení toto.

Boj Hlasu se Slováky trvá; Wurm několik řádků do Hlasu napsal, jež redaktor přijal, a slova ta — zrádcové jsou prý národní — je strašně rozčertila. Nyní odbývá redakce za to, a páni Slováci napsali verše proti redaktorovi prof. Šmídkovi, že by prý lépe s cepem, než s pérem zacházeti dovedl. Pěkný kompliment. Zatím p. Šmídek mezi nejvýtečnější professory na gymnasiu náleží, oni ale ve svých nedoveršech píší, že prý lehko a mnohem lehčeji professorovali, než řádně jim pánům na Slovensku odpovídati.

Šťastné, veselé, milé svátky! Doufám, že mně brzo psáti budete a hodně mnoho. Také o Marii, jak se jí vede. Pan Josef ovšem nerad píše, také nyní nemá kdy, poněvadž se katechismu, co sebou z Brna donesl, pilně učití musí, ale Vy ostatní dva, zvláště Katerina může mi něco napsati ze života.

Až odešlu knihy ruské, tedy opět přiložím několik řádkův. Zatím Vás veškery libavě ostávám

Váš upřímný strýc

V Brně dne posl. března 1860.

Fr. Sušil.

20.

Vrací ruské knihy. — Bulgakov. — Proší o nové knihy. — Léčivé byliny. — Prání k jmeninám. — Pozdrav. — Šemberova mapa Moravy. — Horváthovi. — Replika Slovákův.

Drazí a Milí!

Psal jsem onehdy mnoho, a tudy tím kratčeji mohu nyní to učiniti. Odesílám s poděkováním 1 díl dogmatiky Bulgakovy a 6 svazků christiansk. čteníja. V Bulgakově nový zahofelec proti Latinům, jak katolíky jmenuje, a nemnoho mu zbývá, že by se fanatikem nazývali mohl. Zarytost Fotiova a vůbec Řeků neunitů a zakyslost a hořkost, zášť a nenávisť protestantů se v něm soustřeďují. Zatím ale jsem tomu velice povděčen, že jej znám, že znám směr, nenávisť, výši vzdělání, nedostatek spekulativného pronikání dogmat, předsudky, vášnivost a jiné úchobky těch ruských nových theologů. Ano až sníží se agio, hodlám si zaopatřiti dogmatiku tu.

Nyní prosím, abyste mi vypůjčili od p. Raj[evského] historii ruské církve od Filareta a historii ruské církve od onoho Makarija (Bulgakova), pak Besědu ruskoju od nejnovějších svazků do prvních — kromě 2. sv. 1856, ježž mám.

Zelin oněch, které mi poslala Katerina, užiti se bojím, nevěda, co za zeliny jsou a kdo takových lékův poroučel a je schvaloval. Snad bude panna léčitelka sama věděti a mně věc tu místněji oznámí.

Zatím Vás Pánu Bohu odporoučím, všeho dobrého všem i těm, jejichž svátek toho měsíce nepřipadá, želám a libaje Vás, ostávám

Váš strýc

V Brně 5. apr. 1860.

Fr. Sušil.

p. prof. Procházka Vás pozdr[avuje].

P. S. Ondy byl u mne literát nějaký, žádaje, abych mu udal meze a hranice jednotlivých odřecí po Moravě, že miní mappu vydati. Chce bezmála předstihnouti p. Šemberu. Já jsem mu ovšem nemohl posloužit a odkázal jsem jej právě na p. Šemb[eru], což ale se mu nelíbilo. Čas, aby p. prof. Š. se jednou odhodlal ku konečnému vydání mappy té.

Což o Marii a Horvátu a synu j.[ejich] víte?

Posílám na ukázkou, co Slováci napsali.

21.

Slíbené knihy nedošly v určený čas. — Prání Kateřině. — Píšte o Marii a o sobě!

Drazí, Milí!

Mohl bych Vám tuto otevřítí, že jen na spěch zkrátka píši, jenom pro otázku, z jaké příčiny se mi dožádaných a slíbených knéh v ten čas, ve kterýžto jste sami určili, a dosud nedostává? Historie církve ruské mně nadevše bude zajímati, a nevím, kterou bych vyvolil z oněch dvou, o nichžto jsem psal¹⁾. Ale ani to není otázka, jak raději návštěví, že jsem posud ničeho neobdržel, co mne k tomu nabádá, abych několik řádků napsal. Napořád jsem otaloval a odkládal; nyní ale jest konec měsíce, a nastává sv. Kateriny. Víte, že jsem již v městě toli let a že jsem slyšel o jakési zdvořilosti k dámám a o tom, kterak ony i dvakráte sobě gratulovati dávají. Což tímto činím; ale hodlaje jen z krátka psáti, musím sl. Kat. prositi, aby si přečetla, aneb v paměti obnovila, co před nedrahným časem se jí z Brna gratulovalo. —

O Marii co víte a jak se sami máte, píšte i bez knéh, nedostanete-li jich.

Líbám Vás

Váš upřímý strýc

V Brně, dne 29. dubna 1860.

Fr. Sušil.

¹⁾ V. dopis č. 20.

22.

Radost nad zaopatřením Františkovým. — Dík za knihy. — Psaní pro Dra. Zelinku. — Pozvání. — Zamýšlený výlet do Tater.

Drazí a Přemilí!

Můžete si pomyslet radost mou, když jsem se přesvědčil, že Bůh skutečně již Tebe, Fr.[antišku], z pochybností a nesnází na jasnou horu jistoty vyvedl¹⁾. Mohlo se o tom ovšem pochybovati, poněvadž toli bylo prosebníků. Tím většího se Tobě a ovšem nám všem a nenejméně mně štěstí a blaženství dostalo, že jsi nad tolikými vítězem ostal. Bůh Vás všechny zachovej! Jeden kámen veliký mně se srdce padl, a uleveno jest útrobě mojí. Tím lehčeji Vám bude o nezaopatřenyni sestru Vaši starati se.

Čekal jsem v neděli. Když ale nepřivedla železnice nikoho pro mne z Vídně, tedy jsem umínil psáti. A sice nejprvé radost svou projevit. Tomu již zadost učiněno. Druhé: gratulovati. Což tuto slavně činím, a budete mně jistě věřiti, že gratulace ta od srdce jde. Za třetí, což také tuto činím děkovati za poslané knihy, jež budu hleděti do svátků přečísti, abyste příjdouce sebou je odebrati mohli. Nad to ještě jedna příčina, které se domakáte sami. Přikládám list na p. Zelinku; nevím, jak se Vám zdáti bude. Budete-li myslěti zbytečným neb nepohodným jej býti, tedy zmařte jej. Jak jsem myslil, že by se to na mne slušelo. Čiňte, jak se Vám líbí.

Na svátky přijedte, jest Vám všem třem možno, a můžeme sobě pohovořiti o věcech všelikých a ještě nad to o některých jiných. Marie snad dojista čeká, a vinohrad chť pronajeti; jest to věc zbytečna, ana i cesta předce nejista. Nevím, co nohy moje činiti budou a dovolí-li mne na tu tak dalekou cestu se vydati. Ovšem pojedeme, ale jsou tam hory také, a železnice nejde až do samého Užhoroda²⁾. To všechno se uvidí tepruv, ač ovšem Tatry jsou pěknější prý než Švýcarské alpy.

Zatím Vás líbám v naději Vás všechny tři uviděti a obejmouti.

Váš strýc

V Brně, dne 21. Máje 1860.

Fr. Susil.

23.

Posílá ruské knihy a článek o rozkolu slovenském. — Nový vynález. — Rousínovské dluhy. — Omluva a dík Kateřině. — Dobrý

¹⁾ František se stal úředníkem u severní dráhy přimluvou Dra. Zelinky, pro něhož Sušil přiložil děkovný list.

²⁾ Tehdejší bydliště Horváthových.

humor při vzpomínce na Tomáškovy. — Ruské časopisy a knihy. — Horváthovi. — Spor o Velehrad. — Pozvání.

(Bez data). Kolem 1. června 1860.¹⁾

Drazí a Milí!

Posílám s důležitým knihy vypůjčené; příkládám pro Slováky, s nimiž snad se sejdete svým časem, o rozkolu jejich.²⁾

Co říkáš, pane Josefe, tomu novému vynálezu, že bez páry na železnicích jezdit budeme? Pouhým rozpínáním se plynů prý budou stroje se pohybovat. Tu by nevycházel tedy kouř, a neříkali by lidé, jak dříve na počátku říkali, že černočerný čert a rarášek mašinami pohybuje, a hnedli by se to změnilo, jako v anjela světla. Uvidíme, jak daleko to provádět se bude.

O Rousínovských dluhách zapomínáte, bezmála pro někdy či nejméně kdy, an panu Fr[antiškovi] toli práce nové postavení zavaluje.

Slečinka mi ráčí odpustiti, že jsem jí na list ten, jenž na červeném růžovém papíru — bez mála z jisté příčiny, či náhodou li — napsala, posud extra a ozvláště neodepsal. Činím to nyní a děkuji, že mně více předce píše o věcech a osobách, jenž mne zajímají. Pan Josef bude psáti tepru prý, až se ožení!

Nevím věru, čím to jest, že spomínka na Vás mne tak do humoru dobrého pokaždé přivádí, že z ponurosti své vynikávám až na zámezi, což mne sice hned mrzí, ale myslím předce již toho státi nechatí, věda, že na dobro to bráti budete.

Christianskoje čteníje držíme si sami, a tudy prosím neposlati více, aniž také jsem rozřezal, aby p. R.[ajevskij] věděl, že toho již neposílá. Zato Besěda byla zajímavá, že i proti našemu dědictví³⁾ vystoupá a husitismus zastává. O dalejšek, o další a dřívější svazky Besědy — leta 858 a 57 prosím, jakož i Istorii christianstva v Rossii do Vladimíra, od Makaria Bulgakova. Všecko svým časem, až právě kdy míti budete, nebo nyní právě ani kdy nemám. Může věc ta až na podzim se odložit.

O Marii milo mně bylo uslyšeti, že manžel její ozdravěl a že tedy nyní bohda všickni zdraví se nacházejí, oni dvě i Žiga, jehož (panna či) slečna teta tak velmi líbí, a on snad bez mála i ji také, aspoň by měl.

¹⁾ Toto datování určeno jest jednak zmínkou o novém postavení Františkově (tedy po 21. květnu, kdy Sušil gratuloval), jednak zmínkou o nastávajícím vydání 1. dílu Dějin Moravy (v červnu 1860).

²⁾ Mám za to, že to jest odpověď Šmídkova ze dne 13. dubna 1860, přiložená k 8. číslu Hlasu.

³⁾ Dědictví sv. Cyrilla a Methoda.

Na Dr. Dudíka se všecko zde horší, an [se] proslychá, že o Velehradě docela záporně mluví, jakoby od nepřátelův uplacen byl. Nemá on historického smyslu a jiných věcí než historie a v ní pravdy hledá; škoda, že kněz jest. Již psali proti němu, ač nevidky a nevědky, a že by takový opovázlivce se musel doktorem Bédou jmenovati, což věru až makavo bylo; ano jeden „kdosi“ proti tomu vystoupil až šeredně, že se mi to hrubě nelúbilo. Všeho s míru!

Žádného z Vás tak dlouho nevidím. Předce p. Josef na cestách bývá; slečinka předce ráčí na l o n t a n a l u f t, aby okřála. Bez mála do Blanska. I račte mne, slečinko, navštívit, když pojedete! Dá-li Bůh, podívám se k Vám, abych na Semerník jednou mohl [se] podívat; to ale před augustem býti nemůže. Tudy doufám, že někdo z Vás navštíví

strýce.

Fr. Sušil.

Líbám Vás! Bůh Vás žehnej!

24.

Přímluva za Kateřinu. — Přání Josefovi. — Cesta do Terstu. — Do Užhorodu letos nepojede. — Žádá synovce, by Kateřině prodloužili dovolenou. — Prázdninový pobyt známých. — Návštěva Šemberových. — Sušilovy cestovní plány. — Process proti Pohorskému. — Zve synovce do Brna. —

Milí a Drazí!

Tentokrát v mužských slovech Milí a Drazí¹⁾ neskrývá se žádné pohlaví ženské, ješto Milostpáni Vídeňští, moji převzácní páni a páni synovci, ráčili na propust odeslati slečinku Katarinu. Právě také píše nyní u mne a své velkomocné pány, pany bratry žádá snad o prodloužení a novou lhůtu. Leč o tom já vlastně psáti nemíním, nébrž ješto se blíží svátek pana Josefa, tedy chci a hodlám a volím především gratulovati. Gratuluji tedy, a slyš! Napřed zdraví, potom štěstí, a potom paničku, co má pět p, mezi nimi hlavité p jest peněžítá, jak celý svět praví, jestli po pravdě, nevím. Slovem a zkrátka všechno Bůh dej Tobě, čeho žádáš sobě! Vidiš, že jsem ještě verš udělal na Tebe, a že nejen na slečinky, nébrž také na pány veršové se rodí a kuji.

O jiných věcech píše Katarina. Já bych rád do Terstu v té společnosti, kdež z Vídně po 15 fl. se platí a pak zpátky se veze darmo. Prosím, piš mi, aneb pište mi jeden několik řádků, kdy v septembru do Terstu se jede. Dvakráte-li jede, tedy bych bez mála volil p o 8. sept., leč to se potom rozhodnouti musí. Také bych rád, kdyby někdo z Vás sebou jel, kdo má kdy.

¹⁾ Koncovky podtrženy dvakrát.

Slyším ale, že ta cesta do Tersta jest velice namáhavá, ač nevím, pravda-li to, že člověk prý pro ustavičné ježdění zmámí a zpytomí. Nemohu tomu věřit, poněvadž také mnohá slečinka nejslecinatější tu cestu koná, čehož by nebylo, kdyby mikrény a podobné věci a novomodné ženské a mužské nemoci z toho povstávaly. Ale o tom mne bez mála mnohem lépe a jistěji zpravíte.

Psal jsem do Užhorodu¹⁾, že letos milostpaní Užhorodská bratrů svých neuvidí a tudy strýc se nemůže sám a sám na cestu vydati se; nohy letos neslouží, jak jindy, a na cestu potřeba peníze dvě léta shromažďovati. Byl bych velice rád tam býval a sestru Vaši v té pro ni polovičné cizině navštívil, jak jsem jí také pod výminkami, jichž ale není a jenž se nevyplnily, přislíbil. Leč letos sotva co z toho bude, an také pan Josef veliké chuti neukazuje.

O jedné sestře toli. O druhé již jsem zmínil sice, ale musím ještě. Píše Vám, že churava byla v Lednici, a tedy se mohla málo zotaviti dosud. Čtrnácte dní málo bude; milostpánů tedy jejich žádám, aby ráčili lhůtu onu prodloužiti a prodlíti. Blanska, kdež se zotaviti má, posavade neviděla. Račtež tedy uprostraniti svobodné její ve zdravějších krajích pobytí. Přejte také mně, abych jí poněkud poměl v Brně a s ní se potěšil; nepochybuji, že se skloníte ku prosbám těm, za ni činěným.

Všickni již vydali se na ferie; p. Procházka, professor jest ve Sloupě, p. prof. Šmídek jest u Trnavy v Uhrách, já jenom posud trvám v Brně a mním do 9tého sept. potrvati, načež bez mála s Katarinou dojedu, a jestli Milostpáni dovolí. Dobře nahlížím, že by jí snad dříve potřeba býti mohla, ale vím, že co se dá učiniti, pro ni učiníte, jakož i to, že ona na pokynutí se Vám vrátí co poslušná děvka pánů dvou, ač ostatně frilain Katharain se jí říká.

Paní Šemberová se slečnou Zdenkou poctila mne návštěvou, a byl jsem tomu velmi rád, či jak bych zdvořileji se měl vyjádřiti, těšilo mne to velice. Nového nevím. Bez mála Vás v Brně uvidím; do Vídně nápotom přijedu, a jestli nebude možná do Terstu, aspoň na Semerník bych se podíval, ač do Tersta bych raději, a také školný rada pan Těšík²⁾ by z Brna se tam podíval, není-li jízda pro zdraví nebezpečna.

P. Pohorský z Rousinova byl tuto u mně a chtěl, aby process nějak zastaven, prodloužena lhůta a nevím co ještě, aby se mu povolilo. Já jsem nemohl, leč ho odbyti, a pravil jsem mu, že již v rukou věci té nemám a že měl spíše k té věci prohlédati, aniž tak sliby svými pohrdati a úroků nedbati, jak skutečně činil. Na tom musel přestat, a s tím jsem jej propustil.

¹⁾ Horváthovým.

²⁾ Těšík Josef (1813—1880), farář v Noslavi, od 1858 zemský školní inspektor, později děkan v Telči, přispíval do katol. časopisů, vydal „Růže a trní“.

Pravili kdysi kdosi, že mne navštíví a jmenují se obá velkomocní páni jménem Tomáškové. Zkažte jich pozdravovati, a jste-li sami snad těmi pány, tedy si to připomeňte.

Ale zavírám, ku konci ještě gratulaci opakuje a líbaje Vás oba srdečně ostávám Vás

upřímný strýc

V Brně, dne 24. Aug. 1860.

Fr. Susil.

25.

Táže se znovu Josefa a Františka na cestu do Terstu. — Přeje sobě všech bohoslužebných knih slovanských. — Brněnské „Neuigkeiten“ proti Dudíkovi. — O Kateřině a Marii a starost o národnost Mariina syna.

Drazí a Milí!

Obdržel jsem těch několik řádků, z nichž poznal jsem, že jeden pán na cestách se nalézá a druhý toli práce má, že ani na prosebně učiněnou otázku odpověditi nemohl. Ale vidím se nucena prosbu svou opětovati. Tázel jsem se totiž, kdy jede se do Tersta a možná-li při zdraví vrátiti se, ješto by také p. rada Těšík a p. prof. Procházka tam jeli. Při zdraví pravím, proto že mi praveno, že nelze jízdy té každému snést, leč kdo již divokým a létavým a ustavičným přejezdům navykl. Bude-li možno, napište mi několik řádků o tom, abych věděl jistotu, kdy se jede, nebo jenom prý dvakrát za měsíc se jede, a i na druhou otázku, není-li cestování tako krko = či raději myslilomno. Tyto otázky prosím brzo, ještě před sobotou, co nejdříve, zodpověditi.

Rád bych — než o tom ústně — měl všechny bohoslužebné knihy slovanské, cyrské [sic] i hlaholské a) služebník, b) časoslov c) oktoich, d) irmologion, 5) mineje, 6) trifologion, 7) triody oboje 8) trebník 9) akathisty atd. Připsal jsem to, aby nezapomněl sám; nebo již po několik let strojím se dostati těch knéh.

Proti dr. Dudíkovi strašná se zemlela v Neuigkeiten Brněnských¹⁾ a celou řadou veškery jeho předešlé hříchy literární se mu tam vytýkají. Nevím jestli by Vás to zajímalo některého, já sám toho nečtu, až posléze o tom vyjde brošurka, jenž veškery ty věci stručněji podá.

Sestra Katerina je v Blansku, a musím jí o té blahosklonné milosti bratrů, pánů a pánů, psáti; jest dosti starostliva, aby obou neurazila. Marie psala tyto dny; do Vídně prý tolikéž před několika dny došlo psaní. Churavi jsou oba, jedin Žiga zdrav co ryba; ráno se prý modlí po matersku česky tedy a večer maďarsky s otcem.

¹⁾ Byla to Brandlova duplika ve sporu o Velehrad. (Sr. Navrátil: V. Brandl na str. 16—17.)

Bude z něho Maďar, Slovanobijce nějaký, ač Vaše krev v něm koluje, čehož Bůh ostřež.

Ostatně ústně. Prosím jenom jistou odpověď na ty otázky dvě o Terstu a brzkou.

Líbám Vás.

V Brně, dne 1. Sept. 1860.

Fr. Sušil.

26.

Žertovně o dlužním úpise Horváthově a potvrzení, že dluh zaplatil. — Kateřina přímluvkyně za strýce a dohlíží na výhry losu. — Dobrá nálada Sušilova. — Starost o Horvátha. — Rajmund Sušil a nevěsta jeho. — Potvrzení pro Horvátha.

Drazí a Milí!

Ubohý čáp, nevěděl jak z konopí! Již hledám a hledám dlužný úpis od Horvátha, ježž mně jistě poslal, ale nenalézám. Hned když jsem list obdržel a losy, za jichž obstarání děkuji, napadlo mi, že dotčeného úpisu sotva najdu, poněvadž se mi zazdávalo, že jsem jej roztrhnul, bez mála když jsem byl v té nemoci před lonským rokem. aby po mně snad Marie neměla nějaké opletačky. Bez toho jsem si myslel, že jest to půjčka na věčnou oplátku. Když ale nyní mimo nadání půjčka ta se mi vrací, a já úpisu toho nalézt nemohu, není mně jinak, než tomu p. dopisovateli od Sávy v Času¹⁾ bylo, když se s vlkem na cestě potkal. Ale tomu pomohlo jakési zaklínání, jehožto se ulekl šerokožichý nehost a dal se v klusy. Což já počnu?

Bude tu běda! myslím sobě. Ten p. Horváth, úředník, má švagry úředníky, a jeden ještě advokát jest! Milá Katarino! Jestli Ty mně z té nesnáze nepomůžeš, věru zle bude. Buď viseti, buď — ale péro nechce o tom psáti, a tudy pomlčíme o tom daleji. Leč bez žertu, musím vystaviti nějaký certifikát, že Horváth a rod jeho mi ničeho dluhem není. Bez mála až dojedete 2. února, napíšu těch několik řádků, an nyní nevím, jak bych to učiniti měl, aby všelijak zákonným předpisům se vyhovělo. Zatím přímluva dotčené — byl bych napsal osoby, ale se napravuji — slečny mne mocným šermem všem úhonám ubránil. Táž, jak slyším, vezme si na starost, časem svým dohlédati, jestli strýc ježž neučinil nějaké výhry o jedenkrátstotíscech, což když by se stalo, pěkného věna by dostala k svatbě, která však ovšem za horami a za černými lesy kdesi se potuluje.

¹⁾ „Čas“, politický časopis český, založený r. 1860 Drem. Al. Krásou, jenž byl jeho redaktorem do 26. května 1861, hájil demokratické a reální politiky. Zanikl na počátku r. 1863. (Sr. čl. T o b o l k ů v „Z publicistické činnosti Dr. A. Krásy“ ve Sborníku prací žáků Gollových 1906.)

Nevím, dělá-li to masopust, že tak píše nedosti rozumně a nedosti hloupě, či jest to radost z toho, že jsem zbaven jednoho trudu o Fr[antiška]? Jenom ještě jak s Horváthem věc vypadne při té maďarské ztřeštěnosti. Ač i tu mám naději, že jej nemohou odstrčiti, an předce sám také Maďar jest.¹⁾

Rajmund Sušil²⁾ převzal tedy skutečně Pouzramský³⁾ mlýn od otce a slíbil mně rozšafně se chovati a dobře hospodařiti. Že ale z Prahy nyní vzdálen jest, obává se, že by mu někdo bohatou nevěstu vzíti mohl. Ona sama sice jemu nad míru přeje a dopisuje po česku, a jak mu psala, za matku jeho modlí se; ale bojí se R. [ajmund], že si rodiče její bohatství jeho větším představovali, než skutečně jest, a že by snad mohli přitžen jemu odvrátiti. Otec jej těší, že prý nevěst na kopy i bohatých a dcera nejbohatší, nejbohatšího mlynáře že si jej s radostí vezme. Tomu sice věří R., ale zdá se, že slečnu tu Pražku skutečně miluje. —

Bylo-li by té listiny ihned potřebí, tedy ji hotov jsem kdykoli vystaviti. Zatím se dobře mějte! Bůh Vás zdrav a zachovej. Líbám Vás.

Váš upřímný strýc

V Brně 14. ledna 1861.

Fr. Sušil.

27.

Gratulace ku jmeninám. — Knihy Rajevského. — Poměry na moravském sněmu. — Paní Mikšíčková. — Šlec'ita na sněmu. — Politika Němcův. — Doporučuje Kateřině časopis Ladu. — Arcibiskup olomoucký při české straně. — Hrabě Belrupt. — V příloze polská píseň.

Drazí a Milí!

Chtěl jsem gratulovati na sv. Františka, a kde nic tu nic, ten pán, jehož se to týkalo, ani nestavil se. Jsem tedy docela oprostěn té etikety; a nevím, jestli ta, které přijde svátek na posledního, mne také oprostí čili bude naléhati na to, abych se vytyčil s gratulací, ač třebaš bezveršovou. Leč to, milá Kateryno, skládám na pp. a pp. bratry, aby, když se Tvůj slavný den dostaví, také oni ráčili se dostaviti a nejmilejší sestře svojí slavnou gratulaci přednésti.

¹⁾ Narážka na demonstrace maďarské proti rakouským úředníkům, konané po vydání říjnového diplomu. Starost o Horvátha stala se záhy bezpředmětnou, ježto zemřel v létě 1861 v Lednici (u příbuzných se strany Tomáškových).

²⁾ Syn bratrance Sušilova.

³⁾ Pouzdřanský (Pouzdrány — něm. Pausram).

P. Rajevský obdržel knihy z našeho dědictví již 11. febr. poštou, a tudy směle tam můžeš; a snad půjčí dálejšek žurnálů, a má-li Buslajeva o vlivaniju christianskoj viery na jazyk slovanskýj.¹⁾

O sněmu dovíte se z novin; já tam nechodím a tudy mimo veřejných a v novinách ohlášených věcí málo vím. Vypočítalo se, že mezi Němci přišel jeden poslanec na 27.000; mezi Hanáky na 300.000. To jest trochu nerovné právo, a nejsou s tím p. Kaj[etánem] Maj[erem]²⁾ velmi spokojeni. Vseliká tíže sněmu ze slov. strany spočívá na p. Dr. Pražákovi³⁾, jenž až klesá pod tím velikým břemenem. Každého šlechtice zvláště, aby s ním promluvil; někteří skutečně se hlásí, většina ale Německé straně Jiskrově,⁴⁾ jenž vyvěsil heslo deutschösterreichisch, ač mu pramálo na Rakousku záleží. Bůh to říd. Naši jsou v menšině velmi patrné. Baron Horecký⁵⁾, farář z Holešova, dělá si naděje, že se k lepšímu to promění. Arcibiskup Olomoucký⁶⁾ drží se Slovanů. Ale posud jsou tepru začátky.

Na besedě byla hromada šlechty; počínají se nestyděti za materštinu naši. P. Mikšíčkova tu také byla, jen škoda, že mně nemohla o Vidni mnoho říci, ana ani toho psaní, co jí právě od, Katereno, Tebe došlo, pro spěch nečetla a sebou vzíti zapomněla. Dával jsem jí dobré naučení; ale zdá se, jakoby hrách na zeď házel! Můžeš jí to říci, slečinko, bude mít trochu zlosti, a to bude dobře, poněvadž se u pana Matěje až tuze dobře má, a všady branky vyhlédají.

P. Giskra včera (9.) řádl proti všemu historickému i proti šlechtě. I, povídal mi p. Dr. Dvořáček,⁷⁾ domnívali se naši, že proti G[iskrovi] šlechta se dá k Moravcům. Ale nic toho, naopak. Zášť proti české straně a Slovanstvu převládla, a s G[iskrou] většina šlechty šla, a Slované v minoritě zůstali. Dr. Dvořáček nechtěl, praví, nijak věřiti, že to možná, mněje, že se snad přečítali. Hrabě Belcredi⁸⁾ drží však Slovanskou stranu, a i česky mluvil na sněmě ku pohoršení mnohého šlechtice, domnívajícího se, že věc to neslušná. Na besedě byl 9. večer i Giskra,

¹⁾ Buslajev Fedor Ivanovič (1818—1897) professor ruské slovesnosti v Moskvě. Spis jmenovaný vyd. v Moskvě 1848.

²⁾ Kajetan Mayer, advokát brněnský, r. 1848—9 poslanec na říšském sněmu za Brno, v l. 1853—1860 v ministerstvu vnitra.

³⁾ Dr. Alois Pražák (1820—1901), vůdce Čechů moravských, v l. 1879—1892 ministrem.

⁴⁾ Karel Giskra, vůdce moravských Němců na sněmu a říšské radě, 1867—1870 ministrem vnitra.

⁵⁾ Ludvík baron Horecký z Horky, arcikněz a děkan v Holešově.

⁶⁾ Bedřich Egon lantkrabí Fürstenberg (1813—1892), arcibiskupem olomouckým od r. 1853.

⁷⁾ Dr. Dvořáček Jan, advokát vídeňský (1808—1865); „proslul jako znalec slovanských nářečí a života lidového a horlivý zastánce slovanské myšlenky“ (Ottův sl. n.)

⁸⁾ Hrabě Egbert Belcredi (1816—1894), vůdce konservativního velkoštatku na Moravě.

ač nevíme, co tam chtěl. Strach prý mají před partijí slov.[anskou]. und desswegen darf man ihnen den Herrn der slav. Parthei nichts concediren, dass sie uns nicht verschlingen. Tak ráčí se zamítati ta strana der redlichen deutschen.

Lada¹⁾ vyšla velmi skvostně, a myslím, že slečna Kat. si ten časopis držeti: [bude].

Arcibiskup Olomucký hetmanovi²⁾ hr. Dubskému domlouval a přikazoval, aby se hledělo pořádku, a všelikému kašlání, aby se přítrž učinila, když slovanští deputovaní česky mluví. A hraběti Kinskému³⁾, jenž drží s Giskrou při jakési tabule se vysmíval: du kanst noch einmal beim Giskra Gefreiter werden. Hrabě Belrupt,⁴⁾ kanovník z Olomouce, ovšem též se Slovary drží, nejsou leč mamelukem arcibiskupovým, jak jej nazývají, a vlastního přesvědčení zholá nemaje.

Líbám Vás.

Váš strýc

Dne 11. apr. ráno 1861.

Fr. Sušil.

Přikládám polskou píseň.

28.

Nehody. — Zamýšlený výlet do Pouzdřan. — Žertovné námluvy. — Národní písně na hranicích Halíce a Těšínska. — Příhoda s policií. — Žádá o brzkou odpověď stran Pouzdřan.

Drazí a Milí!

Z brindy do bryndy přicházím; v Dziedzicích⁵⁾ se mně stala čest, že mne z dědiny k staci patrola vedla jak zločince, nevěříc mi, že přemýtcem čili pašerem, aniž nějakým buřitelem nejsem, a nyní se ráčil p. Raymund⁶⁾ hněvem bohů podzemních na mne rozhněvati, aniž vím, jakým činem bych odhliviti mohl hněv jeho. Slíbil jsem ovšem, že na zpáteční cestě z Krakova jej navštívím, a prohřešil jsem se, nestaviv se tam; nebylo mi právě velmi dobře, a v rozmrzelosti své a v bolestech očí jsem jedá okolo něho zanedbal dostáti slovu. Ale psal

¹⁾ „Lada“, první ženský časopis český, vydávaný v l. 1861—1863 Antonii Melišovou-Körschnerovou.

²⁾ Hr. Emanuel Dubský, zemský hejtman moravský (1818—1895).

³⁾ Hr. Eugen Kinský, zemský a říšský poslanec.

⁴⁾ Gustav hr. Belrupt-Tissac (1818—1895).

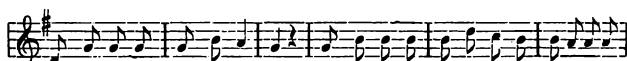
⁵⁾ V Dziedzicích byl Sušil hostem u Mikšičkův. Příhodu s policií zaznamenal Vychodil (str. 351.) dle vypravování Mikšičkova, ale bez data.

⁶⁾ Rajmund Sušil v Pouzdřanech.

jsem mu v neděli na to, 29. sept. ráno a žádal jsem o odpuštění; má tedy dosti satisfakce a mohl by pustiti mimo sebe zášť všelikou, ano povinen to činiti; jemu ale se nezalíbilo, ač několikrát v Brně byl, staviti se u mne a optati se, čím to bylo, že jsem k slovu nestál. Myslím já jej potrestati a některý den, 19., 20. nebo 21. za to jej navštívit; jenom, že pokuta mala bude, kdybych sám přijel, a ovšem by za to stála ta pokuta, kdyby se z Vídně celá rodina tam shrnula a jej notně vypálila. V sobotu, neděli a pondělí 19., 20., 21. okt. máme prázdnou; v sobotu p. direktora svátek, v pondělí podle starého zvyku hody se drží; i možno ovšem, že buď Jos., buď Fr. máte v těch stranách u Branovic práci nějakou, aneb že můžete uprázdniti v neděli na návštěvu do Pouzdran. Buď jak buď; rád bych o tom věděl; také bylo by panu Fr. potřeba do Rousinova. Nebude-li z toho nic, prosím, pište několik řádků, ale ihned, abych věděl, jak se spraviti. —

V Bilsku u Bialy jsem přesličnou (ale tu nečtěte dále, jenom milostpaní a slečna) děvů spatřil, a byla svobodna, ještě snad tou měrou, že žádnému. neslíbila; chtěl jsem ji namlouvati některému z dvou milostpánů, ale — — O tom bez mála Verunka¹⁾ napsala; to jisto, že potom Bilsko opustila, a nevím, kam se poděla. Také jsem myslel, že beztoho již pozdě přicházím s radou, když páni z radnice jdou a tam se byli na věci jisté usnesli.

Na hranicích Haliče a Těšínska nemáte jiného v melodiích charakteru, než se nalézá v moravských písních, aniž také jsem uslyšel jiných písní, leč ty, jenž na Moravě sebrány byly. Sestra travička, jenž otráвила bratra, jak po celém Slovanstvu, tak i tam se zpívá, a nápev jest velmi obyčejný

A což to je za ry - bi - čka
Ni gło - vi - čki ni o - ca - ska.

Říkají vos m. vas; y zní jak e = vedava. Vešla do mne již již starodávná láska k písním národním, a myslel jsem do Živce pustiti se, an v tom policie mne zatkla, že jsem nevzal do kapsy passu. Nespomohly ani šediny, ani kněžské roucho, ani člověk, jenž ze stace mne do domu doprovodil, ani to, že dům sám stál a jen domácí tři ženy zpívaly a nikteraká hromada se nesebrala. Leč o tom ústně. Ku konci prosím o odpověď brzkou, nechť již zní tak neb onak. A není-li

¹⁾ pi. Mikšíčková.

žádného milostpána doma, tedy milostpaní¹⁾ a slečna postarají se o okamžitou odpověď. Líbám Vás všechny i s chlapcem Žigou.

Váš strýc

V Brně, dne 15. Okt. 1861.

Fr. Susil.

Bylo by snad třeba do Pouzdran psáti, by ostal doma.

29.

Sušil dal vyhledati pro Kateřinu v Brně služku. Někaké opominutí Kateřinino zavedlo Sušilovi podnět k následujícímu žertovně káravému dopisu.

Lehkomyslná!

Jenžto se pravíš býti dcerou sestry mé, ale nejsi, nébrž jakýmsi věštětem.²⁾ Leč ovšem bez mála ze slovanské krve pocházíš, již podlé té větrné mysli a podlé toho, že bez mála tepru s 50 lety zmoudříš. Bylo dávno psáti, co se stane a ne tepru se na jiné lidi spoléháti. Tak by Tebe užil k tanci do rána! Ale na pořádek nic! Uložím Ti za to veliké pokání. Zatím ale posílám kalendář; cestu jsem jí zapravil, za to p. Josef mi kartu do Krakova ve feriích opatřiti může, bude-li mu libo. P. Skotáková ani nezná toho děvčete, nébrž spřízněno jest s těmi lidmi, co nás obsluhují a jenž ze Slavkova pocházejí. Jestli bude tak lehké mysli, jak Ty, tedy to považuj za trest spravedlivě zasloužený; ač ona velice a velice slibuje, že tuze poslouchati bude. Co píšeš o dukátech³⁾, můžeš si jich nechati; od takové větroplasky ničeho nechci, a můžeš dukátů těch použiti k větší nějaké lehké větrnosti, totiž větrná křídla dobře se budou pro mysl takovou [hoditi].

Ale nyní se ve mne předce hlas ozývá, a bez mála podlé té lásky, co mám k Tobě v hloubi zakrytou pod popelem nevole a zlosti a hněvu mohu souditi, že předce snad spolu spříznění jsme. Jestliže tomu tak a jestli se dáš na pokání, tedy Tebe líbám a ostávám

Tvůj bezmála strýc

V Brně, dne 3. února 1862.

Fr. S.

Spal list ten ihned, aniž ho dávej někomu čísti, aby nepoznali lidé, co zač jsi!!

¹⁾ Marie Horváthová, která po smrti svého muže přebývala se synem nějaký čas u sourozenců ve Vídni.

²⁾ Věště jest „škaradé a neduživé děcko divoženky, kteréž ona podvrhuje koutnici za její dítě pěkné a zdravé, když se v čas šestineděli od svého dítěte vzdá, nebo když ho dlouho nechává nekřtěného“. (Vychodil, str. 259.)

³⁾ Narážka na předcházející list, zde neotřeslý, v němž Sušil vystavil Kateřině účet za opatření služby v dukátech.

30.

Dar žákův ku 25letému jubileu professorskému. — Druhé vydání „Básní sebraných“. — Rousinovský majetek. — Očekává příbuzné. — Křížkovský skládá píseň „Proč kalino“. — Marie v Přerově. — Žádá o srbské písně. — Nespokojenost pro shovívavost k nájemci polí.

Drazí a Milí!

Děkuji za gratulaci! Letos se mi dostalo, jak z přiloženého vyzvání uvidíte, nějakého od diocésy, či žáků raději mojich, vyznamenání. Skutečně mi donesli kalich za 320 fl. či 330 fl. pěkný ovšem, jež já na Velehrad věnovati hodlám. Vyzvání tepruv dnes jsem spatřil.

Básně sebrané jsem vydal po druhé, ve vydání opraveném; posavad nemám sám exem[p]láře, jsou u vazače. Snad brzo přijdeš do Brna, p. Fr[antišku]. Také bych rád již v Rousinově v konci byl. Psal jsem o 1600 fl. a sice, aby p. Svoboda měl předeek dáti toli; aneb aby on dal 70 fl. ročně. Posud nevím nic; p. farář Dohnal nic nepíše, ani nejede do Brna. Také p. Svoboda nepřichází¹⁾. Vzkázali mně, že ještě oněch 40 fl. bez několika krycarů zapraveno není; tedy pan konsulent právní ráčil opět zapomenouti. Věru chuť bych měl neplatiti, kdybych chtěl process míti s p. Schulzem u tří králů, jenž povinen všecko to zapraviti, co od rolí přijde; jest to perfidie od něho a od těch Rousinovanů. Bylo by snad dobře psáti p. Svobodovi, či co dělají? Ústně o tom ovšem lépe; ale kdy? Již celý svět se táže, co se to stalo, že nikdo nejede z Vídně; k svátku Vás tu podepsaná komisse očekávala, při řeči, již činil p. dr. Hošek²⁾ při odevzdání kalicha, přítomny býti Vás žádajíc.

P. Křížkovský³⁾ k prosbě mé, píseň Proč kalino pro hudbu vzdělal; pravil, že 6 sloh již má a že by snad dost bylo. Leč musí znova zapřáhnouti, aby důstojně celou tu píseň provedl. Neslyšel jsem ještě nic z ní. —

Marie z Přerova⁴⁾ psala tak, jak Vy o ní jste zprávu dali, že jí teskno jest. S bytem tam nemůže býti spokojena, aniž by se mně líbil, jak aspoň píše. Zatím se tesknost ztratí, a byt jiný se nalezne; jenom že nemálo draho tam jest. Leč i tomu vyhoví dobrá hospodyně, jakou bez pochyby M. jest.

Slečinko, slečno! prosím opatři mně dva díly (snad) písni srbských, co nyní vysly od Stefanovitě Karadzice,⁵⁾ jakožto čtvrtý díl;

¹⁾ Jednalo se o prodej rousinovských polí, jež měl najata Jos. Schulz. Dědicové Fabiana Sušila byli představenstvem obce upomenuti o nějaké platy k obci (asi 40 zl.), jež měl odváděti nájemce.

²⁾ Dr. František Hošek, žák Sušilův, professor theologie.

³⁾ Pavel Křížkovský (1820—1885), proslulý skladatel písni.

⁴⁾ Marie Horváthová bydlila nějaký čas v Přerově, kdež u ní zemřel Frant. Tomášek na poč. července 1862.

⁵⁾ Vuk Stefanović Karadžić (1787—1864), zakladatel moderního písemnictví srbského.

mám u Tebe peníze, ač tepruv za nějaký čas koupóny či kapónky se ustríhnouti budou moci. Můžeš počkat, až by z mojich kapónků zapraviti se to mohlo; já bez toho nemám kdy je nyní čísti, ale poněvadž mám předešlé tři díly, tedy bych si je doplnil. Co to mohlo býti kněh za peníze, jež němec Schulz nedosti šlechtetně vydíral; věru jest v tom nemálo hlupoty, že jsem k tomu tak dlouho svoloval.

Toli prozatím píš, dalejšku ostatek ostavuje. Snad předce někdo -- kdosi mně dal ruku, že v předešlém oktobru věci v Rousinově spraví — si zpomene, ač možná-li.

I líbaje Vás srdečně, trvám

Váš upřímný strýc

V Brně 17. junia 1862.

Fr. Sušil.

31.

Zpráva o cestě po západní Moravě. — Sušil z Vistonic. — Nemoc prof. Šmídka. — Vzkazy.

Drazí a Milí!

Na spěch dávám Vám věděti, že jsem celé čtyři tydne u dobrých přátelů se zdržoval a tam dobře se měl. V Heralticích za Třebičí asi milí jsem u p. děkana Fr. Bláhy, muže vzdělaného ve všem ohledu, pobyl po čtrnácte dnů a nápotom jiných čtrnácte dní jsem meškal v Třebiči. Třebič jest Vám známa, a znám jest Vám p. děkan J. Janoušek, jenž s námi vloni v Itálii cestoval; u něho jsem ty dni dotčené bydlel. Večer jsem téměř každého dne v besedě čtenářské trávil a se bavil, také tam divadlo se provozovalo, a sice kus jeden od mladého a nadějného mladíka Třebičana, p. Kubeše¹⁾. Chtěl jsem tam odtud do Vídně k Vám a těšil jsem se velmi na tu návštěvu; ale zdržev se již až do těchto posledních dnů nemohu k Vám, an začne škola ve čtvrtek; doufám, že Vás ale ještě brzo uvidím.

Snad navštívíte p. Sušila ve Vistonicích, jenž — ač nevím, pravda-li, — prý byl nemocen, ale již ozdravil. P. prof. Šmídek byl zaopatřen, rozstavný se na úmor; ale již vynikl a okřívá s den na den více a více.

Prosím účtu vyříditi u p. prof. Šembery a p. Fikejšů²⁾ a kdekoli sejdete se s pány, paními a slečnami, jenž mne znají. Líbám Vás všechny.

Váš upřímný strýc

V Brně, dne 27. září 1863.

Fr. Sušil.

P. Prof. Procházka se Vám poroučí.

¹⁾ Kubeš Adolf, (1845—1908), pozdější spisovatel historický a ředitel reálky v Brně, skládal v mladším věku básně. (Sr. H. Heller: Mährens Männer der Gegenwart, 3. sv.)

²⁾ Fikejš, železniční úředník, byl druhým manželem vdovy po Bočkovi.

32.

Nepřijede do Vídně. — Křížkovský ve Vídni. — Vzkazy Šemberovi. — Porážka národovců při obecních volbách. — Domácí záležitosti.

Drazí a Milí!

Nepiši dlouho, poněvadž jsem nemohl se rozhodnouti; nyní ale vidím, že do Vídně na svátky ty nemohu, a tudy pší, abyste o tom věděli. Bez mála v masopustě svatba¹⁾ bude, a já si návštěvu nechám na tu dobu. Můžete si otce svého pozvat na svátky tyto, ač jestli mu to bude příjemno a nebude-li mu věc ta nepohodlna.

Co bych psal dále, hrubě ani nevím. Máte dnes v sobotu u Vás Besedu, a p. Křížkovský snad tam u Vás ve Vídni bude. Zda jste mně opatřili, oč jsem prosil, u p. Šembery. Tu ruskou dogmatiku od Bulgkova. Otažte se, brzo-li vydá již konečně mapu Moravy i s popisem? Již čas předce, měla vyjít k tisícileté památce po tak dlouhých přípravách.

Těším se dobrému zdraví Vašemu. Ke všemu Vám dobrého zdaru z té duše přeji. Zda pak Orlice moravská Vás pořádně dochází? Odtamtud dovíte se, co se na Moravě děje a jak národovci propadli při volbách v Ostravě a Hustopeči. Nyní jest Žid pánem; Židé prý v Hustopeči až téměř fackovali křesťany.

Bez mála ještě před nějakou svatbou se tuto v Brně uvidíme, což na Vás jest. Rajmund nemaje vlastního domu, může u Vás přes svátky pobýti. Bude-li tam Marie zůstávati, musela by tu předce pořádek učiniti i stranu školy²⁾.

Zatím končím a všechny Vás líbaje ostávám

Váš strýc

V Brně, dne 18. decemb. 1863.

Fr. Sušil.

Od p. prof. Procházky vše dobré.

33 a.

Rady pro Josefa. — Mariin pobyt ve Vídni. — Kupóny. — List Šemberovi. — Pomoc a útěcha se strany Rajmunda Sušila a pí. Mikšíčkové. — Dvoji list.

Drahé a Milé netery!

Krušno Vám, že Josef trudnomyslným jest; nevím leč na Boha Vás obrátiti a k tomu míti, abyste rády se tomu podvolily. Avšak při tom můžete a máte všelijak starati se, aby Josef nějak vybredl z té. do níž upadl, choulosti a odlidnosti, či z toho vši společnosti lidské stranění-se. Trudnomyslník musí právě mezi lidmi choditi, aby se mu mysl vyjasnila, ovšem nejlépe, kdyby měl několik dobrých přátel, v jejichž

¹⁾ Snad Raj. Sušila.

²⁾ To jest, kam má její syn Zikmund do školy choditi.

kruhu by některou chvíli pobýti mohl dne každého. Nad to hodně se pohybovati až na dvě i tři hodiny denně, zdá se mi potřebí býti a při tom vezdy sám sebe musí přemáhati a se těšiti, až i veselé písně při vši trudomyslnosti zpívati. To píši ze zkušenosti svojí; ač ovšem to nespomálá docela, a člověk se do vůle Boží odevzdati musí. Kdyby chtěl do kostela; aneb poněvadž to nyní sotva učiní, kdyby chtěl čísti knížku, již jsem mu jednou dal, die Unmöglichkeit. Snadby s milosti Boží přišel aspoň na pramen, jenž člověku při trudomyslnosti velice potřeben jest. Nevěra jest jen pro šťastné lidi, a to jen na chvíli, a činí člověka nešťastným dříve neb později; v čas trudu ale člověka zhola zabývá. Doufejme, že modlitby, jenž denně se za něho dějí, neplynou docela na darmo. Ale ovšem musíme všechno, čeho nemůžeme změnit, Pánu Bohu poručiti a trpěti.

Nevím, jak se Žigem učiniti máte; snad aby ve Vídni vstoupil do druhé třídy, budeš-li, Marie, ve Vídni potřebna, jak se ovšem, zdá. Kupóny snad již jste obdrželi, ty halické; přijedešli do Brna, vezmi je s sebou. P. Professorovi Šemberovi psáti budu, neb bude mu p. prof. Procházka psáti, ješto vydal mapu Moravy; pošlu mu spolu peníze, aby mi ji po poště poslati mohl.

O věcech výše psaných mluvte s p. Rajmundem, a p. Rajmund ať opatří, poproste ho, čeho tu potřebí. Snad jej, Josefa totiž, může přiměti ke čtení knihy, die Unmöglichkeit, ač smí-li vůbec Josef co čísti. Vy pak samy hleďte všelijak dobré a veselé mysli býti. Snad Vás i p. Mikšíčková navštíví po svátcích, aby Vás potěšila; snad aspoň písemně to činí. Ovšem ale i v modlitbách útočistě hledati přijde. Líbám Vás, poroučeje Vás Bohu a milosti Jeho

Váš upřímý strýc

V Brně 22. decb. 1863.

Fr. Sušil.

Tento list píši na jedné škartce; list druhý jest jak obyčejně a píši ho, poněvadž myslíte, že Josef listu očekává odemne¹⁾. Tuto škartku spaltež ihned!

33 b.

Prání k vánocům. — Moravská Orlice. — Šemberova Mapa Moravy. — Jak ztráví Sušil svátky. — Rajmund Sušil. — Pozdrav prof. Procházky.

Drazí a Milí!

Pricházejí svátky, a chtěl jsem, abysme pospolu buď v Brně, buď ve Vídni je strávili. Ale již z toho sejíti musí, an já nemohu odjeti. Želám Vám z toho srdce, abyste zdraví byli a se veselili při narození

¹⁾ Zde otištěn pod č. 33b.

Páně. Stromeček bez mála pro Žigu upravíte a radost mu učiníte; sami ovšem při tom se radujete.

Dochází-li Vás Orlice Moravská pořádně každého dne? Já bych myslel, že ano, nebo jsem tak poručil. Chci za Vás pro rok 1864 opět předplatiti na tu Orlici; doufám, že Vám to příjemno bude, abyste věděli, co v Brně a na Moravě se děje.

P. prof. Šembera vydal tedy již tu Mapu Moravy; jest sice nevelmi lacina, ale za to dílo dokonalé; pošlu mu co nejspíše peníze, abych jí potom poštou od něho obdržel; poslal mi ohlášení na ně.

Na svátky půjdu asi do Komína, bude-li možná pro zlou cestu. Nepřijede-li p. Rajmund k Vám? Dosud sotva má vystavěn mlýn.

S tím Vás Bohu poručím a milosti jeho a ostávám, líbaje Vás

Váš upřímný strýc

V Brně, dne 22. prosince 1863.

Fr. Sušil.

Od p. prof. Procházky vše dobré.

34.

Marná pouť za písněmi. — Klamné zprávy novinářské o hanáckých písních. — Laskavost hostitelův. — Zmařené plány cestovní a různé kommissee. — Další stanice na cestě po Moravě.

Drahá Marie a Drahá Katerino!

Píši z Hranic ještě, ale již jsa na odchodu do Kelče. Zdržel jsem se tu déle, než jsem zamýšlel, poněvadž jsem byl se vydal na některé dědiny pro sbírání písní. Byl jsem ve Velké, v Milencově (odkud jest rodem p. dr. Šrom,¹⁾ a ve Stříteži; pak jsem byl na Starém Jičíně a okolních vseh, i po poli se po písních sháněje. Bylo darmo, téměř naskrze, lidé neumějí, čeho bych já neuměl, a melodie nové nějaké zrovna žádné jsem neuslyšel, která by jen na slovanský starý způsob zavádila byla. V Orlici a v Národních Listech a jiných novinách se zpráva o mně hlásala, že prý jsem v okolí Olomouckém a že sbírám doplňky ku písním, an prý sbírka málo chová hanáckých písní. Při tom mluví, jak by Hanáci neví jakou původnost při zpěvu do sebe měli a jakoby nějaký svět nový se odkrytí měl. Z prazských novin se to rozhlásí po jiných slovanských dennících, a svět bude se těšiti novým věcem, ana to holá nepravda a holý klam jest. Píši to v návalu myšlenek vzbuzených novinami našimi, ač nevěda, jak velice Vás to zajímá. To Vám ale vysvětluje, že zde jsem déle pobytí musel.

Druhá přčina jest, že tu jak doma se nalézaje a rád jsa náviděn, veselé myslí bývám. Pršelo téměř každého dne, a jinde bych nebyl

¹⁾ Šrom Frant. Alois (1825—1899), advokát v Uh. Hradišti, poslanec, po Al. Pražákovi vůdce moravských Čechův.

mohl se procházeti; na dráze ale předce hned po dešti možno procházku učiniti. Jak mně tu všeci k službě ochotni jsou, samy víte.¹⁾

Byl jsem už nejednou se vmyslil do příbytku v Lednici²⁾ a v myšlenkách jsem cesty konal do okolních osad, an na jednou slyším, že z toho nic není³⁾. Žiga nebyl ve Vídni, ale kde byl? o tom neráčíly jste ani jedna ani druhá psáti. Vydaly jste asi 4 fl. za mne za bavlnu; až se vrátím, zaplatím; o knize jste ale nepsali, ani o té, kterou pan Šembera vydal, ani o té, kterou mi u p. Rajevského slíbil opatřiti.

Jak dlouho se zdržím v Kelči, nevím; závisí to ode mnoha okolností. V Hranicích 20tého aug. 1864.

V Bystřici dne 5. sept. Toli jsem napsal o Hranicích, pobyt tam do úterka do 23. augusta. Od těch dob jsem byl Kelči a tam jsem se zdržel po deset dní do prvního septembra a nyní jsem v Bystřici pod sv. Hostýnem, kdež pobudu do 9tého t. m., hodlaje potom do Kroměříže, ač ovšem nevím, kam zaměřím. Sbírám při tom písně: nového sice nenalézám, ale aspoň činím to, co činiti možno.

Kdy se do Pouzdran a Vistonic oberu, nemohu určit; rád bych sice od Vás list měl, ale nemohu udati, kde se déle pozdržím, musím vzdáti se té rozkoše. Doufám, že se zdrávy nalézáte všickni s celou přízní. Na sv. Hostýně jsem v neděli 4. sept. sloužil za celé příbuzenstvo mši svatou. Ještě Vám musím říci, že jsem u samé Loučky jel, ale se tam nestavoval, an by se byla jenom bolest obnovila⁴⁾; zakázal jsem panu faráři z Loučky o tom se zmiňovati, ač já sám nevěděl jsem co učiniti na váhách jsa, mám-li Vašeho otce navštívit, čili ho tentokráte minouti.

Nechci odkládati s listem a posílám jej poštou, abyste věděli, co se semnou děje. Líbám Vás všechny a celé to příbuzenstvo naše.

Váš upřímný strýc

V Bystřici 5. září 1864.

Fr. Sušil.

Umělecké a vědecké zprávy.

Hospodářský stav panství slavkovského r. 1631. Začátkem 17. století byl na Moravě majetníkem značného zboží Oldřich z Kounic: náleželoť mu panství slavkovské, ždánské,

¹⁾ V Hranicích byl Sušil hostem Mikšíčkovým, který tam byl železničním úředníkem.

²⁾ Bydliště přízně Tomáškových, kdež sestry bývaly návštěvou.

³⁾ Sestry byly návštěvou v Pouzdřanech u Raj. Sušila.

⁴⁾ Vzpomínka na smrt synovcův. Otec jejich, Antonín Tomášek, bydlil v Louče.